Komünist Parti Manifestosu

Şubat 1848 / Şubat 1998

Bütün Ülkelerin İşçileri Birleşin!

EK: KOMÜNİSTLER BİRLİĞİ TÜZÜĞÜ

MAYA KİTAPLARI 5

Komünist Parti Manifestosu

Şubat 1848 / Şubat 1998

EK: KOMÜNİSTLER BİRLİĞİ TÜZÜĞÜ

MAYA KİTAPLARI 5

Çeviri: **Orhan DİLBER**

MAYA KİTAPLARI 5
Birinci Baskı : Şubat 1998

Tasarım/Dizgi : Tohum Yayıncılık
Baskı : Eren Ofset
Ciltevi : Azizkan Mücellithanesi

TOHUM YAYINCILIK Üsküdar Caddesi Akçay İş Merkezi Kat: 2
No: 12 Kartal / İstanbul
Tel.: (0216) 387 83 09

İÇİNDEKİLER

Tıpkı ardı arkası gelmez bir hastalığı devralırcasına;
Yasaları ve hukuku miras alıyorlar durmadan
Kuşaktan kuşağa aktarıyorlar
Sessiz sedasız taşıyorlar oradan oraya
Sağduyu saçma oluyor, iyilik de cefa
Yazık ki sana torunum
Bizimle doğmuş haktan
Sana hiç söz edilmiyor.
(Goethe, Faust'tan)

Yayınevinin Açıklaması

Komünist Manifesto'nun elinizdeki baskısı, kapak düzeni ve rengi de dahil olmak üzere, 150 yıl önce Londra'da basılan orijinaline sadık kalınacak şekilde hazırlanmıştır. Sonradan yazılan önsözler bilinçli olarak eklenmemiştir. Engels'in sonraki baskılara eklediği dipnotlar, açıklamalar veya düzeltmeler ise bunlar kavramların, olguların açıklanması anlamına geldiği ölçüde korunmuş; bir ek yorum veya anlam değişikliği ifade ettiği durumlarda ise daha çok ilk baskının vurguları esas alınmıştır.

Buna karşılık Komünist Manifesto'nun tarihçesi hakkında, bu dipnot ve önsözleri kapsayan ve ötesine geçen bir açıklamanın yanısıra, bu programatik belgenin eksiklerini, aşılmış/aşılmamış yönleri hakkında bir değerlendirmeyi içeren "Komünist Manifesto'ya Onu Aşma İddiasında Olanlar Sahip Çıkabilir!" *başlıklı bir* Sunuş *yayınevimiz tarafından eklenmiştir.*

*Komünist Manifesto'nun anlamı ve işlevi, yani Komünistler Birliği'nin Programı olması göz önünde bulundurularak, metne ek olarak, Komünistler Birliği'nin Tüzüğü'nü de bu baskıya eklemeyi uygun gördük.**

Komünist Manifesto ve Komünistler Birliği Tüzüğü, bir bütün olarak, bugün hala komünistlerin gerisine düşmemesi gereken siyasal çizginin önemli köşe taşlarını oluşturmaktadır. Çoğu zaman "tarihi bir belge", "Marx-Engels'in miyadını doldurmuş ama önemli bir eseri" olarak basılıp kitaplık raflarına emanet edilen Komünist Manifesto'nun bu baskısı, nostaljik bir dürtüyle değil, devrimci komünist bir önderliğin yaratılması yolunda, komünistlerin mücadelesine kılavuzluk etsin diye yayınlanmaktadır. Maya Kitapları'nın esas olarak bu çizgiyi netleştirmek ve komünistlerin bugün arkasında durmaları gereken programatik temelleri döşemek amacıyla yayınlandığı göz önünde bulundurulduğu takdirde, bu kitapçığın bu hedefe dönük olarak yayınlandığını anlamak zor değildir; bu amaca önemli bir katkı sunacağını biliyoruz.

MAYA KİTAPLARI

---

* Komünistler Birliği'nin Hamburg örgütünde yer almış olan J. F. Martens'in evrakları, 1968 yılında tesadüfen bulununcaya kadar, bu kısa ömürlü örgüt hakkındaki bilgiler oldukça eksikti. Bu belgeler arasında yer alanlardan en ünlüsü, Engels'in kaleme aldığı ilk "komünist amentü taslağı" olan "komünist iman yemini taslağı" başlıklı metindir. Bu metnin Türkçesi, değişik yayınlarda yer almıştır; Komünist Manifesto'nun Doğuşu (Sol Y. Ankara) derlemesinde de bulunmaktadır. Bunlara karşılık, bildiğimiz kadarıyla diğer belgelerin hiçbiri Türkçede yayınlanmamıştır. Bu belgeler arasında, 1847 Aralık ayındaki kongrede benimsenen tüzükten önce tartışmaya açılan bir tüzük taslağı da bulunmaktadır. Pek çok kimse, Haziran 1847'de benimsenen bir tüzük taslağından söz etmekle birlikte, bu taslağın Aralık ayında benimsenen metinin aynısı olduğunu sanmakta ve yanılmaktadır. Bu metin, 1969'da Almanca, 1976'da İngilizce yayınlanmıştır. Elinizdeki Kitapta yayınlanan, tüzüğün son halidir. Bununla birlikte bu tüzük, Marx-Engels'in toplu eserlerinin SSCB Progress Publishers tarafından yayınlanan 1976 İngilizce baskısında yer alan söz konusu ilk taslakla karşılaştırılmış ve bu taslağa göre önemli değişiklikler belirtilmiştir.

Komünist Manifesto'ya Onu Aşma İddiasında Olanlar Sahip Çıkabilir!

KOMÜNİST MANİFESTO'YA ONU AŞMA İDDİASINDA OLANLAR SAHİP ÇIKABİLİR !

"Komünistler görüşlerini ve hedeflerini gizlemeye tenezzül etmezler. Hedeflerine ancak bütün mevcut toplumsal koşulların zorla devrilmesiyle ulaşılabileceğini açıkça ilan ederler. Varsın hakim sınıflar bir komünist devrimden korkup titresinler. Proleterlerin zincirlerinden başka kaybedecek hiç bir şeyleri yok. Kazanacakları bir dünya var.

BÜTÜN ÜLKELERİN İŞÇİLERİ BİRLEŞİN!"

Bu sözler ilk defa yüz elli yıl önce, Komünist Parti Manifestosu'nda söylendi. O günden beri, dünyanın dört bir yanında komünistler kan ve can pahasına bu sözlere yansıyan bilinci taşıdılar. Proleterlerin, zaman zaman zincirlerinden başka kaybedecek şeyleri olduysa da, dünyayı kazanma ihtiyaçları ve arzuları hiç tükenmedi. Ama *"Bütün Ülkelerin İşçileri Birleşin"* çağrısını yükseltip, bu birleşmenin sağlanacağı çatıyı gösteren bir komünist dünya partisi çoktandır yok. Bu yüzden, egemen sınıfların yüreğine korku salan somut bir komünist devrim olasılığı da çoktan beri mevcut değil. Ama bu olasılık, hala kapitalist sömürü düzeninin egemenlerinin, bu düzenden beslenen asalakların en korkulu kabusu olmaya devam ediyor. Onların korktuklarını başlarına getirmek için mücadele eden komünistler de hiç eksik olmadı: olmayacak.

I. Komünist Manifesto'nun Ortaya Çıkışı

Komünist Manifesto yazılmadan önce de komünistler ve devrimciler vardı; ama Komünist Manifesto devrimci marksist teorinin ışık tuttuğu ilk siyasal program metniydi; bu Manifesto hala komünistlere yol göstermeye devam ediyor.

Komünist Manifesto'nun ortaya çıkışını Marx ve Engels şöyle anlattılar:

"Uluslararası bir işçi örgütü olan ve o günlerin koşullarında pek tabii ki gizli çalışması gereken Komünistler Birliği, 1847 Kasım'ında Londra'da düzenlenen kongresinde aşağıda imzaları bulunan bizleri, partinin hem teorik hem pratik bakımdan ayrıntılı bir programını kaleme alarak, yayıma hazır-

lamak üzere görevlendirdi. İşte elyazmaları, orada basılmak üzere Londra'ya, Şubat Devrimi'nden ancak bir kaç hafta önce ulaşan Manifesto böyle doğdu." (Marx Engels, Manifesto'nun Almanca basımına 1872 tarihli önsöz)

Ama bu doğum Marx ve Engels'in bu önsözde aktardığı gibi bir çırpıda olmadı ve Manifesto sadece onların kaleminden çıkan bir "eser" değildi.

1918'den itibaren, genç sovyet cumhuriyetinin önünde devasa bir görev olarak duran arşivlerin derlenip düzenlenmesiyle görevlendirilen David Riazanov, Komünist Manifesto ve Komünistler Birliği hakkında şunu söyledi:*

"Komünist Manifesto, bu örgütün (Komünistler Birliği - MAYA) *isteği üzerine yazılmıştır. Bu konuya ilişkin elde bulunan tüm verileri inceledikten sonra, Marx ve Engels'in Birliğin doğuşu konusunda anlattıklarının bütünüyle doğru olmadığı sonucuna varmak zorunda kalıyoruz."* (Riazanov, K. Marx F. Engels Hayat ve Eserlerine Giriş, s. 61, Belge Y. İstanbul, 1978)

Aslına bakılırsa, Riazanov bu satırları yazdığı sırada da konuyla ilgili tüm veriler gün ışığına çıkmış değildi. Komünistler Birliği'nin Hamburg örgütünde yer almış olan J. F. Martens'in evrakları 1968 yılında tesadüfen bulunduğunda, bu kısa ömürlü örgüt hakkında daha net bilgilere ulaşılmış oldu. Bu belgeler arasında, 1847 Aralık ayındaki kongrede benimsenen tüzükten önce tartışmaya açılan ilk tüzük taslağıyla, bir "Komünist Amentü" (credo) olarak benimsenmek üzere tartışmaya açılmasına karar verilen "Komünist İman Yemini Taslağı"nın yanısıra, seçilen yönetici organın ayrıntılı raporları da bulunmaktadır.**

Eldeki verilerden anlaşıldığına göre, bir Komünist Manifesto yayınlama fikri, Kasım-Aralık 1847'deki kongreden önce ve bir kaç kez Haklılar Bir-

---

*Devrimci mücadeleye bir narodnik olarak başlayan Riazanov (David Borisoviç Goldendakh), 1901'de RSDİP'e katıldı, 1903'te bolşeviklerle menşeviklerin ayrışmasında taraf olmayı kabul etmedi ve bağımsız kaldı. Çeşitli tutuklanmaların ardından Avrupa'daki mültecilik hayatına başladığında, örgütlü bir ilişki içinde kalmamakla birlikte, derin bir arşiv ve derleme çalışmasına başladı. Bu yıllar boyunca yaptığı titiz arşiv araştırmalarıyla ünlenen ve 1917 Ağustos'unda Troçki ve Mejrayonka grubu ile birlikte Bolşevik Partisi'ne katılan Riazanov, 1914'te yayınlamayı planladığı çalışmalarını ancak Ekim Devrimi'nden sonra gün ışığına çıkarma fırsatı buldu. 1918'de ilk arşiv çalışmalarına başladı, 1919'da Sosyalist Akademi'nin (sonradan Komünist adını aldı) kuruluşunda görev aldı ve Marksizm Tarihi Bölümü'nü yönetti. 1920'de Marx-Engels Enstitüsü'nün başına getirildi. Lenin, Riazanov'dan İkinci Enternasyonal oportünistlerinin elindeki belgeleri ele geçirme konusunda özel bir gayret göstermesini istedi; o da bunu başardı. Marx ve Engels'in Toplu Eserlerinin yayınlanması işini üstlendikten sonra, 1931'de, tutuklanarak SBKP'den ihraç edilen Riazanov'un akibeti meçhuldür.

**Riazanov da, ilk tüzük taslağından söz etmekle birlikte, başkaları gibi, taslağın birinci maddesinin benimsenen metindekinin aynı olduğunu sanıyor; bu metin 1969'da Almanca, 1976'da İngilizce yayınlanmış, ama Türkçede hiç yayınlanmamıştır. Elinizdeki Kitapta yayınlanan, tüzüğün son halidir ve ilk taslağa göre önemli değişiklikler belirtilmiştir. Engels'in kaleme aldığı, "komünist iman yemini taslağı"nın Türkçesi ise, Komünist Manifesto'nun Doğuşu derlemesinde bulunmaktadır. Bunlara karşılık diğer belgelerin hiçbiri Türkçede yayınlanmamıştır.

liği'nin gündemine gelmişti. Haklılar Birliği, 1838'de Weitling'e bir tür manifesto yazma görevi vermişti. Bunun sonucu olarak, "İnsanlık Nedir, Nasıl Olması Gerekir?" başlıklı bildirge çıktı. Weitling'in olgunlaşan görüşlerinin doruk noktası olarak, 1842'de yayınlanan "Uyum ve Özgürlüğün Güvenceleri" kitabı ise, Haklılar Birliği'nin yeni arayışlara yönelmesinde bir dönüm noktasına denk geldi. Bu tarih, yaklaşık olarak Haklılar Birliği'nin önder kadrolarının, Marx ve Engels'le temasa geçtikleri ve adım adım Weitling'in çizgisinden uzaklaşmaya başladıkları zamana rastlar.

Alman Feylesofları Proleterlerle, Alman Proleterleri Fransız Devrimcileriyle Buluşuyor

1847'de Komünistler Birliği'ne dönüşen Haklılar Birliği adlı gizli devrimci örgüt, bir başka örgütün, Horlananlar Birliği'nin içinden çıkmıştı. 1834'te Paris'teki Alman mültecileri tarafından kurulmuş olan Horlananlar Birliği, blankistlerin gölgesinde, demokratik-cumhuriyetçi çizgide ve esasen atıl bir örgüttü. 1836'da, çoğunluğu proleter olan bir grup militan bu örgütten koparak Haklılar Birliği'ni kurdular; Horlananlar Birliği ise, kısa bir süre sonra atıl varlığına son verdi.

Haklılar Birliği, 1836 yılında Paris'te kurulmuş olsa da, ilk kongresini ancak 1847 yılının Haziran ayında (2-9 Haziran) Londra'da topladı. Örgütün yönetici organının 1846 yılı Kasım ayında yaptığı çağrı üzerine toplanan bu kongre, Haklılar Birliği'nin olağan ve sıradan bir toplantısı değildi. Komünist Manifesto'nun arkasında duran örgüt, yani Komünistler Birliği bu kongreyle doğdu. Ama 1847 kongresi, sadece Haklılar Birliği açısından bir dönüm noktası olmakla kalmadı; aynı zamanda sınıf mücadeleleri tarihinde bir dönüm noktası da oldu. O sıra henüz otuz yaşlarına gelmemiş olan Karl Marx ve Friedrich Engels de, bu kongre ile bir devrimci örgüte ilk adımlarını attılar. Marx ve Engels'in bu noktaya varan gelişimi konusunda Riazanov şunu söyledi:

"*O sıralar Marx ve Engels, anavatanlarını terk etmek zorunda bırakılan iki Alman felsefecisi ve politikacısıydılar. Yaşamlarını Fransa ve Belçika'da sürdürüyorlardı. İlkin aydınların ilgisini çeken, işçilerin eline sonra geçen bilimsel kitaplar yazıyorlardı. Pratik çalışmanın basit işlerinden uzak, kendi manastırlarına kapanmış ve bilimsel düşüncenin bekçilerine yakışır biçimde, vakarla işçilerin gelmesini bekleyen bu iki bilgine, güzel bir sabah işçiler başvurdular. İşte o gün gelmiş çatmıştı.*" (Riazanov, age, s. 61-62)

Ancak bu süreç de, Riazanov'un edebi anlatımındaki kadar basit bir süreç değildi. Ne söz konusu olan sıradan "iki bilgin"di; ne de onlara başvuranlar rastgele işçilerdi. Bu işçiler Haklılar Birliği'nin militanlarıydı. Londra'da Marx ve Engels ile temasa geçen ve aynı zamanda Haklılar Birliği'nin başını çekenler arasında bulunan Heinrich Bauer, Franken'lı bir

kunduracıydı; Karl Schapper ise, esasen burjuva kökenli ve maceracı ruhlu birisiydi; Paris'te mürettiplik yapıyordu. Engels, *"fiziki olarak bir dev, kararlı ve enerjik, burjuva varlığını ve yaşamını feda etmeye her zaman hazır"* diye tarif ettiği Schapper için, *"profesyonel devrimcinin örneği haline gelmişti"* dedi. Bu ikisi ile Londra'da buluşan Joseph Moll ise Köln'lü bir saatçiydi; 1847 yılı sona ererken Marx ve Engels'i Haklılar Birliği'ne katılmaya ikna eden, bu iş için görevlendirilmiş olan Moll oldu.

O zamana kadar Marx, Engels ve arkadaşları, dikkatle izlemekle birlikte, hem genel ideolojik çizgisi, hem de komplocu siyaset anlayışı nedeniyle Haklılar Birliği'ne uzak duruyorlardı; 1848 devrim dalgasının yaklaşmakta olduğu sıcak günlerde bile, hala bu örgütle örgütsel bir ilişkiye girmemişlerdi.

Gerçekten de Haklılar Birliği, örgütsel olarak Blankizm'den koptuysa bile, siyasal eylem anlayışı bakımından uzun süre Babeuf-Blanqui geleneğine bağlı kaldı. Zaten, Britanya'da 1830'lu yıllarda filizlenmekte olan ve asıl çizgilerini daha sonra bulacak olan çartist hareket bir yana, o sıra Avrupa'da başka tür bir devrimcilik, başka biçimde bir örgütlenme ve mücadele anlayışı kimsenin aklına gelmiş değildi.

Babeuf ve Buonarotti'nin izinden giden Fransız komünistlerinin en büyük ismi Louis Auguste Blanqui ve arkadaşlarının, 1820'lerden itibaren giriştikleri çeşitli örgütlenmelerin (örneğin Aileler Derneği) en önemlisi ve başarılısı 1838'de kurdukları Mevsimler Derneği idi: mevsimleri şifre olarak kullandığı için bu ismi alan bu örgüt, siyasi iktidarı profesyonel devrimcilerin yapacağı bir askeri komplo/ayaklanmayla ele geçirmeyi hedefleyen bir gizli örgüttü. Bu örgütün ilk ve en büyük eylemi, 1839 Mayıs'ındaki Paris Ayaklanması oldu; Blankistlerin Birinci Enternasyonal çatısı altında öncülük ettikleri son büyük eylem ise, 1871 Paris Komünü ile sonuçlanacaktı.

12 Mayıs 1839 günü, Blanqui ve Barbes'in önderliğindeki Mevsimler Derneği'nin silahlı 500 militanı, Paris'in göbeğindeki hükümet binasına (Hotel de Ville) saldırıp ele geçirdi; iki gün boyunca işgal etti. Fakat dışarıdan hiç bir destek almamaları nedeniyle, hükümet birliklerine yenildiler, işgal sona erdi, blankist önderlerin hepsi tutuklandı. Haklılar Birliği taraftarları da, gerek bilfiil yer alarak, gerekse sempati ile destekleyerek bu eylemle ilişkiliydiler. Bu nedenle Schapper ve Bauer başta olmak üzere, birçokları tutuklandı ve Blanqui, Barbes ve yoldaşları hapsi boylarken, onlar Alman oldukları için sürgün edildiler.

Ama 1839 yenilgisinin en önemli sonucu bu değildi. Bir yıl sonra yine Mayıs ayında ve bu kez Haklılar Birliği'nin belirleyici bir rol oynadığı bir başka eylemle Paris sarsıldı. Terzilerin başlattığı bir grev, hızla 50 bin işçinin katıldığı dev bir eyleme dönüştü: bu eylem içinde farklı milliyetlerden

olmakla birlikte, benzer yerlerde ve benzer koşullarda çalışan, çoğunluğu da terzilerden oluşan işçiler birleşmişti. O sıra, Engels ilk yazılarını yazmaya başlamıştı; Marx da iki yıl sonra vereceği doktora tezi için hazırlanmaktaydı; henüz tanışıp bir araya gelmemişlerdi; 1842'de tanışıp 1844'ten itibaren birlikte çalışmaya başlayacaklardı.

1839 yenilgisi, Haklılar Birliği'ni oluşturan Alman devrimcilerini Blankizm'i sorgulamaya yönelttiyse, 1840 eylemi de arayışlarının yönünü kesin olarak belirledi. Zaten blankistlerin eyleminin aksine, hızla yayılıp geniş yığınları kucaklayan Paris'teki grev, ilk ve tekil örnek değildi. 1831'de ve sonra 1834'te Fransız dokuma sanayinin merkezlerinden Lyon'da patlak veren eylemler bunun habercisiydi.

1831 sonbaharında çalışma koşullarının düzeltilmesi ve ücretlerin iyileştirilmesi için, patronlarıyla topluca pazarlığa oturan Lyon'lu işçilerden binlercesi, kapitalistlerin taahhütlerini yerine getirmemeleri üzerine sokağa döküldüler. **"Çalışarak yaşamak/dövüşerek ölmek"** kavramı ilk kez Lyon'lu işçilerin pankartlarına yansıdı. Bu şiarla "madem ki yaşamak için çalışmak zorundayız; dövüşmeden ölmeyeceğiz" bilinci öne çıkıyordu; proletaryanın varoluş koşullarıyla, kurtuluş yolu arasındaki bağı kuran bu şiar, 1848 devrimlerinde yaygınlaşarak benimsenecekti. Lyon'lu işçilerin isyanı, ancak 30.000 kişilik bir askeri güç tarafından, yüzlercesi öldürülerek durdurulabildi. Ama bu isyanın türküsü susturulamadı:

Başlayınca bizim saltanatımız
Son bulacak senin saltanatın
İşte o zaman
Kefenini öreceğiz bu eski dünyanın
Aç kulağını duy! Gümbür gümbür geliyor isyan ...

Lyon'lu dokumacılar 1834'te bir daha ayaklandılar. 1830'ların başından beri, Britanya'daki işçiler de benzeri bir eylemlilik içindeydiler ve birbirlerinden haberdar oluyorlardı. Alman işçilerinin aynı yola girdikleri 1844 Haziran'ında Silezyalı dokumacıların eylemleriyle anlaşıldı. Heine bu eylem için şu dizeleri yazdı:

Bir damla yaş yok karanlık gözlerinde
Dişlerini gıcırdata gıcırdata oturuyorlar tezgahta
"Acıyı açlığı çektik yeterince
Sana bir kefen dokuyoruz ey Almanya
Bir dokuyup üç küfür savuruz
Dokuyoruz dokuyoruz."

Silezya dokumacılarının Lyon'dakilerle ve Britanya'dakilerle aynı ka-

rakterdeki eylemi, yalnız Heine'ı değil, aynı çevrede yer alsa da almasa da pek çok Alman düşünürünü etkilemişti; Marx ve Engels de bunlar arasındaydı. Haklılar Birliği'nin yönelişi, bir bakıma örgütün kurucularının ve bileşenlerinin çoğunluğunun sınıfsal konumu tarafından zaten koşullandırılmaktaydı. Engels sonradan kaleme aldığı bir yazısında, Haklılar Birliği ile türevlerini şöyle tasvir etti:

"Tümüyle işçi olan üyelerin çoğunluğu zanaatkardılar. Onları sömüren (çalıştıran) kişi büyük metropollerde bile, çoğu zaman sadece küçük bir ustaydı. Bugün konfeksiyon denilen ve el sanatına dayanan terziliğin, büyük kapitalistlerin hesabına çalışan bir ev sanayiine dönüştürülmesiyle ortaya çıkan büyük çaptaki terzilikteki sömürü, o zamanlar Londra'da yeni yeni ortaya çıkmaya başlamıştı. Bir yandan, bu zanaatçıları sömüren küçük bir ustaydı, diğer yandan da bunlar birer küçük usta olmayı umuyorlardı. Ayrıca o zamanki Alman zanaatkarlar hala, miras aldıkları bir yığın lonca anlayışına sıkı sıkıya bağlıydılar. Bunlar henüz tam anlamıyla proleter olmayıp, yalnızca küçük burjuvazinin bir eklentisi, modern proletarya haline gelmekte olan bir parçasıydılar. Doğrudan burjuvaziyle, yani büyük sermaye ile karşı karşıya gelmedikleri halde, gelecekteki gelişmelerini el yordamıyla sezen ve henüz tümüyle bilinçli olmasa da kendilerini proletaryanın partisi olarak örgütleyen bu zanaatkarlar en büyük onura erişmişlerdir." (Engels, Komünistler Birliği'nin Tarihi Üzerine, Köln Davası Üzerine Açıklamalar derlemesi içinde, Ana Yayınları, İstanbul 1977, s. 14)

Her ne kadar amacı, 1789 Fransız Devrimi'nin ufkuyla sınırlı bir çerçevede "Almanya'nın kurtuluşu" olarak tanımlanıyor olsa da, Haklılar Birliği'ni kuranlar, hem sosyal konumları gereği (yani proleter veya proleterleşmek üzere olmalarından dolayı); hem de Almanya'nın içinde bulunduğu tarihsel durum nedeniyle (yani "gecikmiş bir burjuva devrimi" eşiğinde oluşundan dolayı), siyasal özgürlük ve demokrasi taleplerinin ötesine bakmaya; mülkiyet sorununu tartışmaya başlamışlardı. Britanya'daki işçi hareketinden de etkilenen ve o güne kadarki Fransız devrimciliğinin geleneksel halkçı söyleminden farklı olarak, işçi sınıfını ayırdeden bu örgüt, aynı zamanda Komünistler Birliği'nin ve Manifesto'nun mayalandığı ortamı oluşturdu.

Engels sonradan bu dönemi tarif ederken şöyle dedi:

"İşçi sınıfının hangi bölümü, salt siyasal devrimlerin yetersiz olacağına inanmış ve topyekün bir toplumsal değişimin zorunluluğunu ilan etmişse, işte o bölümü, o sıra kendisine komünist diyordu. Bu kaba, yontulmamış, tamamiyle içgüdüsel bir komünizmdi. Ama gene de esas noktaya işaret ediyordu. ... 1847'de sosyalizm bir orta sınıf hareketi, komünizm ise bir işçi sınıfı hareketiydi." (Bkz. Manifesto'nun 1888 İng., 1890 Alm. baskılarına Önsöz'ler)

İşçi sınıfının bu kastedilen kesiminin bir parçasını Haklılar Birliği temsil ediyordu. Haklılar Birliği'nin el yordamıyla bulduğu siyasal hedefler ve işçi sınıfına yönelme gereği hakkındaki bilinç, pratikte bu örgütü öncü konumuna getiriyordu. Nitekim Londra'ya sürgün gidenlerin burada kurdukları ilk örgütün "İşçi Eğitim Derneği" adını alması ve sonra da "Komünist İşçiler Eğitim Derneği"ne dönüşmesi tesadüf değildi. O sıra teorik alanda öncü bir çıkışın temellerini atmakta olan Marx ve Engels de, aynı yönde pratik bir tutum alma gereğini bilince çıkarmaktaydılar. Komünistler Birliği çatısı altındaki buluşmanın zemini döşeniyordu.

Marx ve Engels'in Kapsayarak Aşmak Zorunda Kaldıkları Bir Eşik: Weitling

Marx ve Engels ile Haklılar Birliği'nin buluşmasını, birbirinden tamamen kopuk bir teoriyle pratiğin mekanik ve tesadüfi bir buluşması gibi algılamak doğru değildir. Zira bu buluşmaya öngelen süreçte, bir yandan ilk proleterlerin saflarından çıkan "teorisyenler" yetişmekte ve görüşlerini ortaya koymaktaydı; öte yandan Marx ve arkadaşları işçilerden büsbütün kopuk ve sadece teorik bir çalışma içinde değildiler.

Bu noktaya doğru gelirken, 1840'taki grevin başını çekenlerin çoğu gibi, kendisi de bir terzi kalfası olan Wilhelm Weitling, Haklılar Birliği örgütü içinde sivrilmeye başladı. Schapper ve Bauer bu girişimin örgütçüleriyse, Weitling de ideologu ve propagandacısı oldu. Marx'ın, "nasıl ki İngiliz proletaryası Avrupa proletaryasının ekonomi politikçisi, Fransız proletaryası da onun politikacısı olmuşsa, Alman proletaryasının da onun teorisyeni olduğu söylenmelidir" derken kastettiği isimlerin başında Proudhon'un yanısıra Weitling gelmekteydi.

Haklılar Birliği, keskin bir devrimci ruh taşımakla birlikte, bir sınıf vurgusu içermeyen Blanqui'nin çizgisinden adım adım uzaklaşarak, Weitling'in ifade ettiği proleter vurgulu devrimci görüşlerin yörüngesine girdi. Bu görüşlerin damgasını taşıyan etkili ajitasyon faaliyetleriyle hareketlenen ilk komünist işçi militanlarının eylemleri de, gelişmekte olan siyasal düşüncelerinin asıl öznesini nerede aramaları gerektiği konusunda, Marx ve Engels'in netleşmelerini sağladı. O tarihlerde bu vargısını Marx şöyle dile getirdi:

"İngiliz proletaryası da dev adımlarla ilerliyor; ama Fransızların kültürel mirasından yoksun. Bu arada İsviçre, Londra ve Paris'teki Alman zanaatkarlarının teorik meziyetleri üzerinde durmayı da ihmal etmemem gerek.

Ne olursa olsun, tarih uygar toplumun bu 'barbarları' arasında insan soyunun kurtuluşunun pratik unsurunu hazırlıyor...." (Feuerbach'a 11 Ağustos 1844 tarihli mektup)

İlk kez 1838'de, "İnsanlık Nedir, Nasıl Olması Gerekir?" broşürü ile ortaya koyup 1842'de yayınlanan "Uyum ve Özgürlüğün Güvenceleri" kita-

bı ile olgunlaşan Weitling'in görüşleri hakkında Marx şunları söyledi:

"Filozofları ve kalem efendileri dahil, Alman burjuvazisi, siyasal özgürleşme ile ilgili olarak Weitling'in 'Uyum ve Özgürlüğün Güvenceleri' gibi bir başyapıt sunabilirler mi? Alman siyasi literatürünün can sıkıcı, süklüm püklüm sıradanlığı ile Alman işçilerinin bu parlak ve benzersiz ilk yapıtı karşılaştırılacak olursa; proletaryanın bu devasa patikleri, burjuvazinin yıpranmış siyasal pabuçlarının cüceliğiyle karşılaştırılacak olursa, gelecekte bu proleter 'Kül kedisi'nin bir pehlivanın gövdesine bürüneceği kehanetinde bulunmak yerinde olacaktır" (Aktaran Riazanov, age, s. 67)

Bu övgünün muhatabı olan Weitling'in görüşlerini, Riazanov şöyle özetledi:

"Blanqui'den etkilenen Weitling'in düşünceleri, komünizme barışçı yoldan geçileceğine inanmayışı bakımından, çağdaşı olan diğer ütopyacılardan ayrılıyordu. Çok ayrıntılı bir planını yaptığı yeni toplum, Weitling'e göre ancak zor kullanılarak gerçekleştirilebilirdi. Mevcut toplum ne kadar çabuk yıkılırsa, halk da o kadar çabuk kurtulacaktı." (Riazanov, age, s. 64)

Ne var ki, Weitling'e göre, burjuva toplumunu yıkma konusunda güven duyulacak en sağlam toplumsal kuvvet, proletaryanın en aşağı tabakasını oluşturan ve soyguncuları vb. de içeren lümpen proletarya idi.* Ama o günün koşulları göz önüne getirildiğinde, Weitling'in bu sonuca varması tuhaf değildi. Zira, üretim araçlarından, üretimin nesnel koşullarından hızla ve kütleler halinde kopartılan kent ve kır küçük burjuvaları kentlere yığılmakla birlikte, yeni yeni oluşmakta olan sanayi, bu kütleyi istihdam edemiyordu. Bu koşullarda, kentlerin varoşları işçilerle işsizlerin, yoksullaşan zanaatkarların ve lümpen proleterlerin içiçe ve birbirlerine geçiş halinde yaşadıkları yerlerdi. Bu yerler hem "yedek sanayi ordusu"nun hem de devrimcilerin mekan tuttukları yerlerdi. Bu ortamda şekillenen Weitling'in düşünceleri, toplumun en yoksul kesimlerinin ayrıcalıklı kesimlerine karşı biriktirdiği öfkeyi de içeriyor, dile getiriyordu.

Bu öfke, elbette ki burjuva aydınlarına da yönelmekte, kendilerini onlardan ayırdedemeyen sosyalistleri de zaman zaman vurmaktaydı. Riazanov, bu konuda Weitling hakkında, *"çalışmalarını kuşkuyla karşılayan kitabi aydınlara karşı özel bir düşmanlık beslerdi"* diyor. Ama bu düşmanlık yahut "tiksinti" tek yanlı değildi; işçi sınıfına yakınlık duyan aydınlarda da, Weitling gibilere karşı benzer ve açıklanamayan bir "tiksinti" mevcuttu. Bunu Marx'ın yakın arkadaşlarından Heine'nın, Weitling'le ilk tanışmasını anlattığı şu sözlerinde görmemek mümkün değil:

* *Weitling'in bu görüşü, sonradan Komünistler Birliği içerisinde Weitling taraftarlarıyla marksistler arasındaki kimi çatışmalarda başlı başına bir rol oynayacaktı. Nitekim Martens'in belgeleri arasında çıkan raporlar bu konuda veriler sunmaktadır.*

"Özellikle ağırıma giden, bu arkadaşın benimle konuşurken son derece saygısızca davranmasıydı. Şapkasını çıkarmadı ve ben önünde ayakta dururken sağ eliyle sağ dizini çenesine kadar çekip, sol eliyle sürekli ayak bileğini ovuşturarak oturmaya devam etti. İlkin bu saygısızca davranışın terzilikte çalışırken edindiği bir alışkanlığın sonucu olduğunu düşündüm, ama yanıldığımı çabuk anladım. Neden böyle durmadan ayağını ovuşturduğunu sorduğumda, Weitling kayıtsız bir şekilde, sanki son derece olağan bir şeymiş gibi, tutuklu bulunduğu Alman hapishanelerinde zincire vurulduğunu söyledi; ayağına vurulan prangalar genellikle çok dar olduğundan, demirin sürekli sürtmesi nedeniyle bacağında kronik bir deri iltihaplanması oluşmuştu. Terzi Weitling bana bu zincirlerden söz ederken irkildiğimi itiraf ediyorum." (Riazanov, age, s. 66)

Doğrusu bu ifadeler, komünizm hakkında ateşli yazılar, şiirler yazan aydınların, hem devrimcilerden hem de işçilerden ne kadar uzak olduğunun çarpıcı bir belgesidir. Üstelik Heine, Marx ve Engels'in en yakınında duranlardan biriydi. Heine, bu çelişkili duygularını daha da çarpıcı şu sözlerle noktalarken aynı zamanda bir kafa karışıklığını, bir aydınlanma ihtiyacını dile getirdi:

"Zincire vurulup işkenceden geçen Leyden'li terzi John'un, Münster Belediyesinde saklanan eşyalarını, bir zamanlar öpecek kadar bu terziye hayranlık duyan ben, yaşamakta olan bir başka terzinin, Wilhelm Weitling'in karşısında şimdi, önüne geçilmez bir tiksinti duyuyordum; oysa ikisi de aynı davanın havarileri, kahramanlarıydı." (D. Riazanov, age, s. 67)

İlginçtir, Heine'nın bu duygu ve düşünceleri, sadece o zamana özgü ve geçmişte kalmış şeyler değildir. Aydınlarla devrimcileri ve işçileri aynı örgüt, aynı faaliyet içinde buluşturan bir devrimci örgütün bulunmadığı her zaman ve koşulda, buna benzer olguları değişik açılardan görüp tanık olmak hala mümkündür. O zaman da bu belirsizlik ancak böyle bir dolayımla aşıldı.

Heine'ınkine benzer bir şoku, belli ki Marx ve Engels de Londra'da, Karl Schapper, Joseph Moll ve Heinrich Bauer ile tanıştıklarında yaşamışlardı. Engels, Londra'da tanıştıkları bu üç devrimci hakkında şunu söyledi:

"Ben bunların üçünü de 1843'te Londra'da tanıdım. Bunlar tanıdığım ilk devrimci proleterlerdi. O sıralarda görüşlerimiz ayrıntılarda birbirlerinden uzaklaşıyordu; çünkü onların dar görüşlü eşitlikçi komünizmlerine karşılık, ben de bir o kadar dar görüşlü felsefi kibirliliğe sahiptim. O sıra henüz yalnızca bir adam olmayı arzulayan benim üzerimde, bu üç gerçek adamın bıraktıkları derin etkiyi hiç bir zaman unutmayacağım. ..." (Engels, Komünistler Birliği'nin Tarihi Üzerine; Köln Davası Üzerine Açıklamalar derlemesi içinde, Ana Yayınları, İstanbul 1977, s. 17-19)

Engels, ilk kez proleter devrimcilerle tanıştığında henüz 23 yaşındaydı; Marx ise 25. Marx bu proleter devrimciler için, "uygar toplumun barbarları" diyordu. Weitling'in ilkel ve anti-entelektüel komünizmi, Komünist Manifesto'ya ulaşmak için Marx ve Engels'in hem yetişmek, hem de aşmak zorunda oldukları bir eşik oldu; bunu aşmak için kendi düşünsel evrimleri içinde ve yönelişlerini belirlemede önemli bir sıçrama yapmaları gerekiyordu. Ne var ki bu sıçrama, sadece onların çabalarıyla ve salt teorik uğraşlarla sağlanabilecek bir hamle değildi.

O zamana kadar daha çok felsefe ve teorik sorunlar üzerinde yoğunlaşmış bulunan Marx ve arkadaşları, ondokuzuncu yüzyılın 40'lı yıllarında felsefi tartışmalarla somut siyaset sorunları arasındaki bağı irdeleyip, açıklamaya yöneldiler. Bu yöneliş içinde, Londra'da, Paris'te ve Brüksel'de kurdukları temasların ardından, henüz otuz yaşlarına varmadan kendilerini hazır bir devrimci örgütün kongresinde bulacaklardı.

Alman Devrimcileri Enternasyonalizmle ve Marksizmle Tanışıyor

Alman gibi düşünüp, Fransız gibi savaşan Schapper ve Bauer, 1839'da blankistlerin Louis-Philippe hükümetine karşı Paris'te giriştikleri eyleme katılmaları yüzünden tutuklanıp, bir süre hapiste kaldıktan sonra, sınır dışı edilmiş ve Londra'ya sığınmışlardı. Onlarla birlikte Haklılar Birliği de Londra'ya taşınmıştı. Bu zorunlu göç, bir bakıma 1838'den beri İsviçre'de olan Weitling'den ve onun ütopyalarından da uzaklaşmaları anlamına geliyordu. Haklılar Birliği'nin belli başlı kadroları, sürgün hayatlarının Londra konağında, bir yandan Blankizm'den ve Weitling'in fikirlerinden uzaklaşırken, bir yandan da "ekonomizm" ile ve işçi hareketi içinde filizlenmeye başlayan burjuva siyaset anlayışı ile de tanışmaktaydılar. Bereket Londra'da yalnız bunlar yoktu; Paris'te devrimcilikle tanışan Alman proleterleri, Londra'da da İngiliz proletaryasının radikal unsurlarıyla ve onların taşıdığı enternasyonalist fikirlerle tanıştılar. Bunlardan en önemlileri Marx ve Engels ile birlikte, Komünistler Birliği'ne katılacak olan Harney ve Jones'tu.* Schapper ve Bauer, bunların yanısıra Marx, Engels ve arkadaşlarıyla da tanıştılar. 1843'ten itibaren birbirleriyle teması kaybetmeden düzenli görüştüler. Engels Haklılar Birliği'nin Londra'da geçirdiği süreç hakkında şunları söyledi:

"Ağırlık merkezinin Paris'ten Londra'ya kaymasından sonra, yeni bir

---

* *Harney, yoldaşı Jones ile birlikte, çartist hareketin içinden sıyrılıp Britanya işçi hareketinin öncüleri arasına girmiş, Komünistler Birliği'nden önceki ilk enternasyonal işçi derneğinin kurucuları arasında yer almıştı. İlk kongreden sonra, Komünistler Birliği'nin İngiltere'deki ayağını oluşturanlardan biri de olmuştu. Harney, her zaman Marx ile hem fikir olmasa da, Birinci Enternasyonal'in kurulmasından sonuna kadar aktif olarak görev yapanlardan biriydi.*

özellik gözle görülür hale geldi: Dernek bir Alman birliği olmaktan çıkıp, yavaş yavaş uluslararası bir birlik haline geldi. İşçi Derneği, yalnız Alman ve İsviçrelilerin değil, İskandinavyalı, Hollandalı, Macar, Çek, Güney Slav, Rus ve Alzaslılar'dan oluşuyordu. 1847'de derneğe gidip gelenler arasında üniformalı bir İngiliz muhafız eri bile vardı. Dernek kısa zamanda Komünist İşçiler Eğitim Derneği adını aldı; üye kartlarında da en az yirmi dilde, "Bütün İnsanlar Kardeştir" yazıyordu. Açık dernek gibi, Birlik de çok geçmeden daha uluslararası bir nitelik kazandı. Başlangıçta sınırlı kalan bu nitelik, pratikte üyelerinin çeşitli uluslara mensup olmasından, teorik olarak da devrimin muzaffer olması için bunun bir Avrupa devrimi olması gerektiği görüşünden ileri geliyordu." (Bkz. F. Engels, age, s.123)

Devrimci Alman işçilerinin, Avrupa çapındaki zorunlu seyahatleri çerçevesinde özetlenen serüven, bir bakıma, "Alman felsefesi, Fransız sosyalizmi ve İngiliz ekonomi politiğinin bileşimi" biçiminde de tanımlanan Marksizm'in çevriminin tamamlanış sürecini yansıtmaktadır. İngiltere'de başlıca ilgi odağı haline gelen ekonomi politiğin temel sorunları, kooperatif ve sendikalaşma hareketleri; sosyalizm ufkunun şekillenmesine önemli bir ivme katan Fransız ütopyacıları ve Fransız devrimciliğinin mücadele/örgütlenme geleneği; Almanya'da felsefenin doruk noktalarını bulmasına paralel olarak gelişen tartışmalar ve bunların yanısıra Weitling örneğinde görüldüğü gibi, bunların sonuçlarının komünist fikirler olarak işçi hareketine taşınması, sessiz sedasız bir gergef dokuyordu. Marx, "Fransız-İngiliz sosyalizmiyle Alman felsefesinin karışımı" diye nitelediği Haklılar Birliği'nin doktrini hakkında şunları söyledi:

"Birliğin gizli doktrinine gelince, bu, Fransız ve İngiliz sosyalizminin ve komünizminin değişen bütün biçimlerinden olduğu kadar, Alman türlerinden de (Weitling'in fantezileri gibi) geçmiştir. Alman felsefesinin 1831'den 1846'ya kadar içinden geçtiği farklı evreler, bu işçi derneklerinde en hararetli partizanlıkla izlendi." (Marx, Karl Vogt'dan. Komünist Manifesto'nun Doğuşu derlemesi içinde, Sol Yay., s. 226)

Almanya'da genç hegelciler çevresinin, bu arada Marx'ın kendisinin de ele aldığı felsefe tartışmaları, eş zamanlı olarak Alman devrimcileri arasında da ciddi bir biçimde ele alınıyordu. Marx'ın kısa betimlemesinde tarif ettiği düşünsel evrimin gerçekleştiği dönem, aynı zamanda sanayi, fabrika, işçi sınıfı, proletarya, grev, kapitalizm, sosyalizm, komünizm, radikalizm, liberalizm, milliyetçilik gibi kavramlarının ilk kez dile getirildiği; sosyalist ve komünist fikirlerin yanısıra, sosyalizm ve komünizm hedefleri doğrultusunda örgütlenme ve eylemlerin belirip yayılmaya başladığı bir dönemi kapsamaktadır. Bu eylemleri gerek bizzat örgütleyerek gerekse onların içinde pişerek şekillenen ilk proleter devrimciler bir yandan da, yeni yeni oluşan

ideolojik akımları irdeliyor, onlarla hesaplaşarak ya da bu fikirleri benimseyerek şekilleniyorlardı. Bununla birlikte ilk dönemde daha çok "bir İngiliz icadı" olan ekonomi politik, kıta Avrupa'sındaki gelişmeleri pek etkilememekteydi. Haklılar Birliği'nin düşünsel evrimini bu bakımdan değerlendirirken Engels şöyle dedi:

"Ama, mevcut toplumu ayrıntılı olarak eleştirme, yani ekonomik olayları araştırma meselesine gelince, bunların zanaatçı önyargılarının onlara çelme takması kaçınılmazdı. Ben, Birlik içinde o sıra ekonomi üzerine bir tek kitap okumuş bir kimsenin olduğuna inanmıyorum. Fakat bu durum önemsizdi: 'eşitlik', 'kardeşlik' ve 'adalet' her teorik engeli aşmada o an için yeterli bulunuyordu." (Engels, age, s. 14; ayrıca bkz. Komünist Manifesto'nun Doğuşu, Sol Yay.)

Doğrusu, Marx ve Engels de soyut felsefi tartışmalarla sınırlı bir çaba içinde değillerdi. Nitekim onların ilk yazdıkları kitaplara bakıldığında bu görülebilir. Yalnızca Bauer kardeşlerle* polemik olarak yazdıkları "Kutsal Aile"ye bakmak bile bu konuda fikir edinmek için yeterlidir. Bu kitap, derin bir felsefe tartışması olduğu kadar, Fransız devriminin gölgesinde şekillenen o zamanki sosyalizm akımlarının tümüyle insan hakları, bireycilik, kadın sorunu, (Yahudi sorunu bağlamında) ulusal sorun, halkçılık, devlet ve hukuk vb. sorunları etrafında yürütülen bir tartışmayı yansıtır. Bugün komünistlerin bu sorunlara ilişkin tutumlarının köklerini, hala bu polemikte ortaya konan görüşler içinde bulmak mümkündür.

Demek ki, Marx ve Engels'in önce ayrı ayrı, sonra birlikte yürütmeye başladıkları titiz ve uzlaşmaz teorik gayret de, işçi hareketindeki kendiliğinden ve devrimci örgütlerin içindeki dağınık gelişmelerden ayrı, ama kopuk olmayan bir hazırlığı ifade ediyordu. Engels'in İngiltere'de başlattığı ekonomi politik ve İngiliz işçi sınıfının durumu hakkındaki inceleme ve çalışmaları bunun önemli bir ayağıdır. Keza Marx'ın, Weitling tipi proleter devrimcilerin bir başka örneği olan Proudhon'a karşı yürüttüğü polemiği ifade eden "Felsefenin Sefaleti" de, hem siyasal sorunlara, hem de eksikliği vurgulanan ekonomi konusundaki bilgisizliğe parmak basmakta ve "Kutsal Aile" polemiği ile birbirlerini tamamlamaktadır. Nihayet her ikisinin, hem Hegel hem de Feuerbach'dan kopuşlarını ortaya koyan "Alman İdeolojisi" de, onların yeni fikirlerinin ilk kez derli toplu ifade edildiği temel bir köşe taşıdır.

Bu teorik hazırlık sürecinin arka planında ise, blankistlerin tekrar tekrar giriştikleri eylemlerin yanısıra, Lyon'lu ve Silezyalı dokuma işçilerinin eylemlerinde olduğu gibi çatışmalı işçi direnişleri; yeni tip bir devrimci an-

---

*Bauer kardeşler, Marx ve Engels gibi Genç Hegelcilik'ten Feuerbach taraftarlığına, oradan da Fransız sosyalizminin çekim alanına yönelen Alman aydınlarındandı. Bunların Haklılar Birliği'ndeki H. Bauer'le bir ilişkisi yoktur.

layışın ruhunu besliyordu. Bütün bu unsurların teorik bir çerçeveye oturması ve örgütlü bir senteze ulaşması ihtiyacı dayatmıştı. Bir bakıma Komünist Manifesto'nun vakti gelmişti.

"O zamana kadarki komünizm görüşünün, gerek basit eşitlikçi Fransız komünizminin, gerekse Weitling'ci komünizmin yetersizliği daha da açıklık kazandı. Marx'la benim yeni teorimizin doğruluğu daha çok kabullenilmeye başlandı. Londra'daki önderler arasında, teorik bilgiye ilişkin yeteneğinden ötürü önemli iki kişinin bulunmasıyla bu kavrayış daha da gelişti: Heilbronn'lu minyatürcü Karl Pfaender ve Thüringen'li terzi Georg Eccarius." (Engels, age s. 18; ayrıca bkz. Komünist Manifesto'nun Doğuşu, derlemesi, Sol Yay.)

Karl Pfaender, Komünistler Birliği'nin ilk yönetici komitesinde yer aldıktan sonra, Birinci Enternasyonal'in Genel Konsey'inde de görev alacaktı; Eccarius da bu enternasyonalin önderleri arasında, sonradan da İngiliz sendikal hareketinin yöneticileri arasında yer aldı. Her iki devrimci de hayatlarının sonuna kadar Marx'la birlikte hareket ettiler.

Marx ve Arkadaşları Örgütlü Komünizme Bağlanıp Devrimci Oluyorlar

Haklılar Birliği'ne katılıncaya kadar bir devrimci örgüt içinde yer almamış olmalarına rağmen, Marx ve Engels'in bir siyasal faaliyetten ve örgütlenme gayretlerinden tamamen uzak durdukları sanılmamalı. Engels, Marx ve kendisinin o zamanki etkinliklerini şöyle anlattı:

"İkimiz de, dünyada, özellikle batı Almanya'da, örgütlü proletaryayla bağlara sahiptik ve politik hareketlere derinliğine karışmıştık. Görüşümüze bilimsel bir temel kazandırmak zorundaydık, ama aynı zamanda da Avrupa proletaryasını ve herşeyden önce de Alman proletaryasını kendi inancımıza çekmek de bizim için önemliydi. Hemen işe giriştik. Brüksel'de bir Alman işçi derneği kurduk ve Şubat ihtilaline kadar bize organ olarak hizmet eden 'Alman-Brüksel gazetesi'ni elimize aldık. Benim birlikte çalıştığım, çartist hareketin merkez organı 'Northern Star-Kuzey Yıldızı'nın redaktörü Julian Harney vasıtasıyla, İngiliz çartistlerinin devrimci kesimleriyle ilişkimizi sürdürdük. Aynı şekilde Brüksel sosyal demokratlarıyla (Marx, Demokrat Derneğin başkan yardımcısıydı -MAYA.), *İngiliz ve Alman hareketlerine ilişkin haber yolladığım 'Reform' gazetesindeki Fransız sosyal demokratları ile bir çeşit işbirliğine girdik. Kısacası radikal ve proleter örgütlerle ve yayın organlarıyla bağımız tam da arzulanabilecek biçimdeydi.*

Haklılar Birliği ile ilişkilerimiz de şu şekildeydi: Birliğin mevcudiyetinden doğal olarak haberimiz vardı; 1843'te Schapper bana katılmamı tavsiye etmişti. Ben bunu, o zaman reddetmiştim. ... Birliğin iç meselelerine karışmaksızın her önemli olaydan haberdar oluyorduk. Öte yandan, önemli Bir-

lik üyelerinin teorik görüşlerini, basın, konuşma ve mektuplaşma ile etkiliyorduk. Bu konuda, özel durumlarda kurulmak üzere olan komünist partilerin iç işleyişlerini ilgilendiren bir meseleyle karşılaşıldığında, dünyanın çeşitli yerlerindeki dostlarımıza ve muhabirlere yolladığımız taş baskıyla basılmış çeşitli bildiriler de yararlı oluyordu." (Engels, age, s. 16-19)

Demek ki, Marx, Engels ve arkadaşları bütün bu dönem boyunca gözlemle ve teorik çalışmalarla sınırlı bir faaliyet yürütmüyorlardı. Engels, Londra'da çartistlerle temas ve yayın düzeyinde bir işbirliği içindeydi. 1846 yılında İngiltere'de Harney ve Jones önderliğinde Kardeş Demokratlar Derneği adı altında bir enternasyonalist dernek kurulurken, Marx da Brüksel'de Komünist Yazışma Komitesi adı altında bir örgütlenmeyi yaratmakla meşguldü. Bu komitenin işlevini şöyle tanımlıyordu:

"Alman sosyalistlerinin Fransız ve İngiliz sosyalistleriyle bağlantısını sağlamak; yabancıları Almanya'da gelişecek olan sosyalist hareketlerden haberdar etmek; aynı zamanda, Almanya'daki Almanları Fransa ve İngiltere'deki sosyalizmin gelişiminden haberdar etmek."

Bu önerinin Fransız muhataplarının başında gelen Proudhon, görüş ayrılıklarını öne sürerek böyle bir işbirliğini reddetti. Buna karşılık Almanlardan ve İngilizlerden sıcak bir ilgi geldi. Özellikle de Harney ve Jones bu öneriye dört elle sarıldılar. Doğrusu bu propaganda aracı, Marx ve Engels'in o zamana kadar geliştirdikleri yeni dünya görüşünü yaymalarında ve komünist işçiler arasında yaygın olan farklı görüşlerle hesaplaşmalarını tamamlamalarında, başlı başına bir silah olarak iş gördü. Engels bu dönem boyunca, Brüksel'deki örgütten değişik adreslere gönderilen yoğun bir mektup, bildiri, eleştiri vb. trafiğinden söz etti. Değişik akımlarla ayrım çizgilerinin çekilmesine ilişkin ilgi ve yoğunlaşma da besbelli bu sayede oldu; ve Manifesto'nun üçüncü bölümünün temeli besbelli ki bu dönemde atıldı.

Bununla birlikte, hem genel olarak Engels'in sonradan anlattıklarına, hem de başkalarının yazdıklarına bakıldığında, bu dönem boyunca Marx ve Engels'in daha çok içe dönük bir teorik hazırlık faaliyeti yürüttükleri izlenimi doğmaktadır. Bu tür değerlendirmelerin, pek çokları için bir esin kaynağı oluşturduğu da açıktır. Ancak Riazanov titiz çalışmalarının ardından bu dönem hakkında şu açıklamayı yapma gereğini duydu:

"Marx'ın örgütsel çalışmaları, araştırıcılar tarafından hemen hemen tümüyle es geçilmiştir. Marx adeta bir manastır düşünürüne dönüştürülmüştür. Kişiliğinin en ilginç yanlarından biri inkar edilmiştir. Marx'ın -Engels'in değil- 1840'ların ikinci yarısında, bilinçlendirme çalışmalarının esinleyicisi ve yöneticisi olarak oynadığı önemli rolü kavramayı beceremezsek, daha sonraları 1848-1849 yıllarında ve Birinci Enternasyonal döneminde örgütçü olarak yerine getirdiği müthiş rolü hiç anlayamayız." (Riazanov, age, s.71)

Bu süreç, aynı zamanda Haklılar Birliği ile Marx ve arkadaşları arasındaki farklılıkların ortadan kalkış süreci ve Komünistler Birliği'nin temellerinin atıldığı bir süreç oldu. Aynı süreç, Weitling'in de örgütten uzaklaşmasına varacaktı; 1846'da İsviçre'den ABD'ye geçen Weitling Haklılar Birliği ile ilişkisini koparmıştı. Ama Weitling'in görüşlerinin bu örgütü terk etmesi daha uzun bir süreyi aldı.

Haklılar Birliği'nden Adı Konmamış İlk Enternasyonal'e

Bu noktaya varan süreci Engels şöyle özetledi:

"1847 ilkbaharında Moll, Brüksel'de Marx'ı ve Paris'te beni ziyaret ederek yoldaşları adına bizi ısrarla Birliğe girmeye çağırdı. Moll, kendilerinin Birliği eski gelenek ve biçimlerinden kurtarmanın gerekliliğine inandıkları gibi, bizim görüş tarzımızın genel doğru olduğuna da inandıklarını söylüyordu. Öyle bir iş yapacak olursak, Birliğin kongresinde eleştirel komünizmimizi, daha sonra Birliğin manifestosu olarak yayınlanacak bir manifesto haline getirme olanağına sahip olacaktık; ve böylece de eskimiş Birlik örgütünü zamana ve amaca uygun hale getirmeyi sağlamış olacaktık.

Salt propaganda amacıyla olsa bile, ... Almanya dışında bile ancak gizli olabilecek bir örgütün gerekliliği konusunda hiçbir kuşku taşımıyorduk. Oysa Birlik biçiminde böyle bir örgüt zaten vardı. Birlik içinde daha önce karşı olduğumuz şeyler, şimdi bizzat Birliğin temsilcileri tarafından hatalı görülüp terk edilmişti, bir reorganizasyon için çalışmaya çağrılıyorduk. Hayır diyebilir miydik? Muhakkak ki diyemezdik. Birliğe bu şekilde girdik." (Engels, age, s. 17-19)

Bu gelişmenin tesadüfen ve kişisel ilişkiler sayesinde olduğu sanılmamalı. Örgütün önderleri, hem üyelerinin düşüncelerini bir potada toplayıp, ortak bir siyasal belgeye ulaşmayı hedefliyorlardı; hem de örgütün dışında bulunan komünistleri de bu sürece katılmaya ikna etme niyetindeydiler. Tam da bu amaçla, o zamana kadar örgüt üyesi olmayan Marx ve arkadaşlarının, bu kongreye katılmalarını sağlama doğrultusunda düzenleme yapan bir karar alındı. Engels'in "orta sıklet bir herkül" diye tarif ettiği Joseph Moll da bu iş için görevlendirilmişti; görevini başarıyla tamamladı. Bununla birlikte bu ikna süreci tek yanlı bir girişimin sonucu değildi. Moll, 1847 yılı başında Marx'ı ikna etmek üzere Brüksel'e geldiğinde, yalnızca Haklılar Birliği'ni temsilen orada bulunmuyordu. O aynı zamanda Marx ve arkadaşlarının bir yıl önce Brüksel'de kurdukları ve Londra ve Paris'te de şubeleri bulunan "Komünist Yazışma Komitesi"nin Londra şubesinde yer alıyordu: Schapper ve Bauer de öyle! Joseph Moll Brüksel'e geldiğinde, hem bu şubenin faaliyetleri hakkında bir rapor iletmek hem de Haklılar Birliği'nin önerisini sunmak üzere orada bulunuyordu (Bkz. Riazanov, age, s.70)

Her ne kadar Marx, parasızlık nedeniyle fiilen katılamadıysa da, onu

da temsil eden "Lupus-Kurt" lakaplı Wilhelm Wolf,* Brüksel'den; Paris'tekileri temsilen de Engels, 2/7 Haziran tarihlerinde toplanan kongrede yer aldılar. Bu, o zaman adı öyle konmamış olsa bile, tarihin ilk enternasyonalinin kuruluş kongresi; aynı zamanda da bir "birlik kongresi" idi. Sadece Marx, Engels ve arkadaşları değil, İngiltere'deki çartistlerin bir kısmı ve ,başka ülkelerden devrimciler de bu kongrede buluştular ve tarihin ilk enternasyonal komünist örgütünü oluşturdular.**

Komünistler Birliği'nin ilk yönetici komitesinin Haziran 1847 Kongresi hakkında örgüte sunduğu rapor, örgütün çapı ve işleyişi ile ilgili ilginç ayrıntıları yansıttığı gibi, örgütün isminin neden ve nasıl Komünistler Birliği'ne dönüştüğünü de açıkladı. Bu açıklamada iki ayrı gerekçe ileri sürülüyordu. Bunlardan birincisi, güvenlik ve gizlilikle ilgili bir gerekçeydi. Prusya polisi tarafından gözaltına alındıktan sonra çözülen ve örgüt hakkında pek çok sırları açığa çıkaran C. F. Mentel adlı örgüt üyesinin yarattığı deşifrasyon koşullarının isim değişikliği için başlı başına bir gerekçe olduğu savunuldu. "Asıl önemli olan" diye vurgulanarak açıklanan ikinci gerekçe ise, Horlananlar Birliği'nden koparken belli bir anlamı olmakla birlikte, Haklılar Birliği isminin artık örgütün asıl amaçlarını yansıtmaktan uzak olduğu hakkındaydı; bu konuda şunlar söylendi.

"Bu isim artık günümüze uygun değildir ve neyi amaçladığımızı hiç bir biçimde ifade etmemektedir. Adalet isteyen, yani adalet diye adlandırdıkları şeyin peşinde olup da, zorunlu olarak komünist olmayan ne kadar çok insan var! Bizi ayırdeden şey genel olarak adalet peşinde olmamız değildir; zira herkes kendini böyle tanımlayabilir; bizi ayırdeden mevcut toplumsal düzene ve özel mülkiyete karşı olmamız, mülkiyet ortaklığını istememiz, komünist olmamızdır. Dolayısıyla birliğimiz için bir tek uygun isim, bizim gerçekten kim olduğumuzu bildiren bir tek isim vardır; biz de onu seçtik." (Marx Engels Toplu Eserler, c.6, s. 595, Progress Publisher, 1976 Moskova)

Kongre, Haklılar Birliği'nin ismiyle birlikte tüzüğünü de değiştirdi.***

---

* *Brüksel'deki dernek içinde Marx ile birlikte çalışmaya başlayıp, bu işbirliğini İngiltere'deki erken ölümüne kadar sadakatle sürdüren Wolf, Marx'ın Kapital'in Birinci cildini ithaf ettiği bir yoldaşıdır; ve Marx'ın birine ithaf ettiği tek kitap budur.*

** *Komünistler Birliği'nin ilanıyla sonuçlanan bu kongre hakkında bilinenler uzun zaman Engels'in yazdıkları çerçevesinde kalmıştı. Ancak J. F. Martens'in evrakları arasında kongrede seçilen ve tüzüğe göre Merkezi Konsey diye tanımlanan örgütün yönetici organının kongre hakkında örgüte sunduğu rapor da vardı: bu sayede örgüt hakkında somut ve ayrıntılı bilgilere ulaşılmış oldu.*

*** *Bu kongrede örgütün genelinde tartışılıp nihai şeklini almak üzere kabul edilen tüzük metni de 1968 yılına kadar bilinmiyordu ve aynı belgeler arasında bulundu. "Bütün Ülkelerin İşçileri Birleşin!" şiarı ilk kez bu metnin başında yer aldı. Komünistler Birliği Tüzüğü olarak bilinen ve elinizdeki kitabın içinde yer alan tüzük ise 31 Kasım-8 Aralık 1847'de toplanan ikinci kongrede benimsenen tüzüktür; bu tüzükteki değişiklikler yeri geldikçe belirtilmiştir.*

2-7 Haziran'daki kongre raporunun ekleri olarak, örgüt üyelerine benimsenen tüzük metninin yanısıra bir de Komünist Amentü (credo) taslağı gönderilmişti. Engels tarafından hazırlanıp, Heide (Wilhelm Wolf) ve Karl Schill'in (Schapper) imzalarını taşıyan bu taslak, birinci kongrede irdelendikten sonra, aralık ayındaki kongrede son şekli verilmek üzere örgüt birimlerinde tartışmaya açıldı.* Birinci Kongre raporunda bu konuda şöyle dendi:

"Nihayet Komünist Amentü sorununa gelince. Kongre, Birliğin ilkelerinin kamuoyuna açıklanmasının büyük önem taşıyan bir adım olduğunu düşünmektedir. Birkaç yıl, belki de birkaç ay içerisinde, zaman aşımına uğrayıp, çoğunluğun düşüncelerini ifade etmekten çıkan bir amentü, uygun bir amentü ne kadar yararlı olacaksa o kadar zararlı olacaktır; bu nedenle bu adım özel bir itina göstererek ve aceleye getirmeksizin atılmalıdır. Bu konuda, tıpkı Birliğin yayın organı sorununda olduğu gibi, Kongre, nihai karar verecek tarzda hareket edemez; sadece kurucu bir rol üstlenmelidir; yeniden uyanmakta olan Birlik hayatına, amentü planının tartışılması sayesinde yeni bir gıda sunmak gerektiğinin bilincindeyiz. Böylece Kongre bu planın bir taslağını çıkartıp, bu taslağı komünlerin tartışmasına sunmaya karar verdi; öyle ki itiraz ve ek önergeleri formüle edilip Merkezi Konseye ulaştırılabilsin. Bu plan ektedir. Bu planın komünler tarafından ciddi ve doyurucu biçimde değerlendirilmesini tavsiye ediyoruz." (Marx Engels Toplu Eserler, c.6, s. 597-598, Progress Publisher, 1976 Moskova)

Komünist Manifesto'nun Doğuşu

Komünistler Birliği'nin 1847 Haziran'ındaki birinci kongresi, hem tüzüğün, hem de "Komünist Amentü" diye adlandırılan ilkeler metninin değerlendirilip karara bağlanacağı ikinci bir kongre için 29 Kasım tarihini saptamıştı. Bunun yanısıra, bu kongreden önce örgütün merkezi bir yayın organının çıkarılması da kararlaştırılmıştı. Söz konusu yayın 1847 yılının Eylül ayında, Kommünistische Zeitung (Komünist Gazete) adıyla yayınlandı. Bu, başlık altında "Bütün Ülkelerin İşçileri Birleşin!" şiarının yeraldığı ilk gazeteydi; ne yazık ki tek bir sayı ile kaldı, sürdürülemedi. Bu gazetedeki yazıların hemen hemen hepsinin, Karl Schapper tarafından kaleme alındığı tahmin edilmektedir.

Bu arada, yayına pek bir katkısı olmamakla birlikte, Londra'daki komün içinde bu tartışmalara katılan Engels, birinci kongrede benimsenen

* Bu kongrede örgütün genelinde tartışılıp nihai şeklini almak üzere kabul edilen tüzük metni de 1968 yılına kadar bilinmiyordu ve aynı belgeler arasında bulundu. "Bütün Ülkelerin İşçileri Birleşin!" şiarı ilk kez bu metnin başında yer aldı. Komünistler Birliği Tüzüğü olarak bilinen ve elinizdeki kitabın içinde yer alan tüzük ise 31 Kasım-8 Aralık 1847'de toplanan ikinci kongrede benimsenen tüzüktür: bu tüzükteki değişiklikler yeri geldikçe belirtilmiştir.

taslağı geliştirerek, "Komünizmin İlkeleri" diye bilinen metin haline getirdi. 23 Kasım 1847'de, bu metinle birlikte Marx'a gönderdiği bir mektupta Engels, metne Komünist Manifesto adını vermenin daha uygun olacağını söyledi:

"İman Yemini taslağını biraz düşün. Amentü biçimini bir yana bırakıp buna Komünist Manifesto demenin daha iyi olacağını düşünüyorum. Bu metinde az çok tarih anlatmak gerektiğinden, elimizdeki biçim hiç uygun değil (nitekim Manifesto'nun nihai metninde böyle bir tarihsel giriş yeralmaktadır-MAYA). *Yaptıklarımı getireceğim* (Komünizmin İlkeleri kastediliyor-MAYA); *basit anlatılmış, ama aceleyle ve çok kötü kaleme alınmış. Komünizm nedir? ile başlıyorum ve sonra proletarya geliyor-oluşum tarihi, önceki çalışanlardan farkı, burjuvazi ve proletarya arasındaki karşıtlığın gelişimi, bunalımları, sonuçları.* (özellikle Proleterler ve Komünistler bölümü farklı bir üslupla da olsa Engels'in bu notlarını içermektedir- MAYA)"

Manifesto'nun son haline ve Kutsal Aile ile Felsefenin Sefaleti'nin yanısıra, Marx'ın Manifesto için hazırlanırken tuttuğu elyazısı notlara bakılırsa (ME Toplu Eserler, c. 6 s. 577), Brüksel komününde yer alan ve tartışmalara burada katılan Marx'ın, o sıralarda daha çok varolan farklı sosyalist akımların değerlendirilmesi ve komünistlerin bunlarla programatik ayrım çizgilerinin çekilmesi konusuna yoğunlaşmış olduğu anlaşılıyor. Ama, sonradan Komünist Manifesto adını alacak olan metin için çalışanların yalnız Marx ve Engels olduğu sanılmamalı. Komünistler Birliği yönetici komitesinin örgüte sunduğu 14 Eylül 1847 tarihli rapora* bakılırsa, Komünistler Birliği'nin hemen hemen bütün birimleri, Birinci Kongre'de alınan kararlar doğrultusunda "Komünist Amentü taslağı" üzerinde hummalı bir tartışma içindeydi. Söz konusu raporda yer alan şu satırlar bu çalışmaya tanık:

"Kongre'nin sona ermesiyle birlikte Kongre raporunu, yeni tüzüğü, Komünist Amentü'yü, Merkezi Konsey'in bir mektubuyla birlikte İsviçre, Fransa, Almanya, Belçika ve İsveç'te komünlerimizin bulunduğu on kente gönderdik. Ayrıca Londra'dan iki yetkili kuryeyi Amerika'ya, birini Norveç'e, birini Almanya'ya, birini de Hollanda'ya gönderdik. Bunların hepsi Merkezi Konsey'e gittikleri yerde yeni komünleri kurup, bizimle ilişkiye geçmelerini sağlamak için ellerinden geleni yapacaklarına söz verdiler...

Herşeyden önce Leipzig'deki komünün bütün üyeleri Amentü'nün daha bilimsel ve bütün toplumsal sınıflara hitap edecek bir dille yazılması gerektiğine inanmaktadır. Onlar metnin neredeyse tamamen baştan aşağı yazılmasını talep ediyor ve gerekçelerini bildiriyorlar. Bir dahaki Kongre'de tartışılmak üzere düşündükleri değişiklikleri Kongre'ye sunacağız. Merkezi Konsey bu mektupta dile getirilen hususların büyük bir çoğunluğuyla hem fikirdir...

---

* *Bu belge de diğerleri gibi Martens'in evrakları arasında 1968'de bulundu.*

Lyon'dan Birlik üyelerinin çalışmalarımızla ilgili hiçbir gayret göstermeyip Amentü'yü tartıştıklarını bildiren bir mektup aldık. Lyon çevresi, üyelik koşullarıyla ilgili yedinci kısım hariç yeni tüzüğü tamamen destekliyor...

Paris'ten gelen haberlere göre, tüzük orada oy birliğiyle desteklenmektedir; Amentü değişik komünlerde tartışılmakta ve üye sayısı hatırı sayılır biçimde artmaktadır.

Belçika'da gelişmeler iyidir. Kongre'den beri bu ülkede iki çevre kurulmuştur. Liege'de kurulanla henüz doğrudan ilişki kurmuş değiliz, ama her an mektup bekliyoruz...

Brüksel çevresi, Prusya Ren bölgesindekilerle temas halinde ve çok gayretle çalışıyor... Tüzük Brüksel'de benimsendi; ileriki Kongre'de tartışılmak üzere iki değişiklik önergesi sundular... Komünist Amentü'ye gelince, pekçok önemli değişiklik önerisi getiriyorlar, ki bunları Kongre'nin tartışmasına sunacağız...

Yeni tüzük Londra'da oy birliğiyle benimsendi ve Amentü üzerine canlı bir tartışma bütün komünlerde sürmektedir. Yerel Çevre Otoritesi, ek ve değişiklik önergelerini tartışmalar sona erer ermez gönderecektir...

İkinci Kongre, yalnız bir Komünist Amentü'yü belirleyeceği için değil, Birliğin nihai örgütlenmesini kesinleştireceği ve propaganda çalışmamızın gelecekteki aracı olarak bir yayın organını oluşturacağı için önem taşımaktadır. Bu nedenle mümkün olduğu kadar çok delegenin kongreye katılmasının sağlanması büyük bir önem taşımaktadır. Kardeşler! Bunun için üzerinize düşen yükümlülükleri yerine getirmek için hiçbir fedakarlıktan kaçınmayacağınızı umuyoruz...

Kongre raporuna kesin yanıtlarını göndermeyen bütün çevre ve komünler bu ödevlerini gecikmeksizin yerine getirmelidirler...

... Merkezi Konsey adına,

Karl Schapper, Heinrich Bauer, Joseph Moll"

(ME, Toplu Eserler, c.6, s. 602-615, Progress Publisher, 1976 Moskova)

Bu raporun ayrıntılarına bakıldığında, en güçlü örgütün, hem Engels'in, hem de Haklılar Birliğinin belli başlı önder kadrolarının içinde yer aldığı Londra şubesi* olduğu anlaşılıyor. Marx ve sonradan W. Wolf ise, Brüksel şubesinde yer almaktaydılar; bu örgütün de verimli bir çalışma yürütüp etkisini başka bölgelere (örneğin Liege) yaymaya başladığı anlaşılıyor. Buna karşılık, Paris şubesinin, Manifesto'da "Reel Sosyalizm" diye tanımlanan akımın önderlerinden Karl Grün ve taraftarlarının yıpratıcı etkisi nedeniyle; Berlin şubesinin polis baskısı nedeniyle; İsviçre'deki şubelerin ise, hem polis hem de Weitling taraftarlarının etkisiyle zayıflamış olduğu anlaşılmaktadır. Aynı rapordan anlaşıldığına göre, örgüt ciddi bir para sı-

* *Tüzük gereği bu komite aynı zamanda örgütün merkeziydi.*

kıntısı içindedir; ve yayınlamasına karar verilen gazetenin çıkıp çıkmayacağı, bu sorunun çözülmesine kilitlenmiş bulunmaktadır. Sonuç olarak, gazetenin ilk sayısı yayınlandığı gibi, Komünistler Birliği'nin ikinci kongresi de planlandığı üzere 29 Kasım günü Londra'da toplandı; 7 Aralık tarihine kadar sürdü. Bu kez Marx da kongreye katılmıştı.

Marx, Kasım-Aralık 1847'deki kongrede Komünist Manifesto olması beklenen nihai metni kaleme almakla görevlendirildi. Bütün bir sürecin birikimlerini yansıtan notlarla Belçika'ya döndü. Ama çerçevesi önceden tartışılmış ve taslakları ortaya çıkmış olduğu halde, metnin son halini alması beklenenden ve istenenden uzun sürdü. 1847'nin Aralık ayından itibaren işe koyulan Marx, Ocak ayı sona ererken hala son noktayı koyamamıştı. Oysa Manifesto'nun metnine de yansımış olduğu gibi, Avrupa, yaklaşan bir devrim dalgasına gebeydi. Komünistler Birliği de bu sürece müdahale etmek üzere, özellikle Almanya'daki mayalanmaya gözlerini dikmiş bulunuyordu. Komünistler Birliği'nin kuruluşundan beri gündemde olan komünistlerin kimliğini ve amaçlarını açıklama görevi, yaklaşan devrimin ayak sesleriyle her geçen gün ivedileşmekteydi. Londra'daki yönetici komite bu basıncın da etkisiyle şu sözleri içeren bir mektubu Marx'a ulaştırılmak üzere 24 Ocak 1848 tarihinde Belçika'ya gönderdi:

"Merkez Komitesi, Brüksel'deki bölge komitesine geçen kongrede hazırlamayı üstlendiği Komünist Parti Manifestosu'nu 1 Şubat Çarşamba gününe kadar Londra'ya iletmezse, kendisine karşı birçok müeyyideler uygulanacağını yurttaş Marx'a bildirmenizi emretmektedir. Yurttaş Marx'ın Manifesto'yu yazmaması halinde, Merkez Komitesi kendisine teslim edilen belgelerin derhal iade edilmesini talep etmektedir.

(Komünistler Birliği) Merkezi Konsey talimatıyla ve onun adına,

Schapper, Bauer, Moll 26 Ocak 1848" (Aktaran Riazanov, age, s.75)

Komünist Manifesto, bu hiddetli mektubu izleyen günlerde Marx'ın Londra'daki merkeze ilettiği ve 1848 Şubat ayı sonlarına doğru aynı yerde Almanca olarak basılan 23 sayfalık büyük boy kitapçık biçiminde doğdu. Koyu yeşil zemin baskılı karton kapağın üzerinde Almanca, *"Komünist Parti'nin Manifesto'su; Şubat 1848'de yayınlanmıştır; J. F. Burkhard'ın 'İşçiler İçin Eğitim Derneği' ofisinde basılmıştır; 46 Liverpool Street Bishopsgate Londra"* yazıyor, tam orta yerinde de *"Bütün ülkelerin İşçileri Birleşin!"* şiarı bulunuyordu.

II. Bir Program Metni Olarak Komünist Manifesto'nun Kapatılan/Kapatılamayan Eksikleri

Marx ve Engels'in belirleyici katkıları olmakla beraber, Komünistler Birliği'nin militanlarının ortak çabalarının ürünü sayılması gereken, bir anlamda da uzunca bir tarihsel birikimin özeti olan Komünist Manifesto, ay-

nı zamanda Marksizm'in temel tezlerinin ortaya konduğu bir metin olarak kabul edilmelidir. Bu yönüyle, bugüne kadar olduğu gibi, teorik bir ilgi ve araştırma konusu olmaya devam edeceği kesindir.

Bununla birlikte, komünistlerin unutmaması gereken bir başka olgu vardır: Komünist Manifesto, işçi hareketi içindeki farklı akımlarla komünist devrimcilerin ayrım çizgilerini çekmek ve komünistlerin bağımsız örgütlenmesinin siyasal ve ilkesel temellerini ortaya koymak üzere yayınlanmıştır; hala da böyle bir işlev görmektedir. Öte yandan Komünist Manifesto, herhangi bir zamanda değil, 1848 Şubat'ında, bir devrim dalgasının arifesinde, bu devrime önderlik etmek üzere kurulan bir örgütün manifestosu olarak benimsendi. Bu son vurgu da küçük bir ayrıntı değildir. Komünist Manifesto'nun bağımsız bir devrimci örgütün siyasal programı olduğunu öne çıkaran bu iki vurguyu küçümseme tutumuyla, Komünist Manifesto'dan günümüze ulaşması gereken kızıl ipin elden kaçırılması arasında önemli bir bağ vardır.

Komünist Manifesto'nun Çektiği Ayrım Çizgileri Hala Canlılığını Korumaktadır

Bu açıdan bakıldığında, Manifesto'nun birçokları tarafından "artık eskidi" diye küçümsenen kimi boyutları ve Manifesto'nun altı çizilmeyen kimi eksiklikleri önem kazanmaktadır.

Manifesto'nun en çok eskimiş kabul edilen yanı, kendi dışındaki ve kendinden önceki sosyalist akımlara ilişkin eleştirilerin yer aldığı Üçüncü Bölümüdür. Marx ve Engels'in Manifesto'ya birlikte yazdıkları ilk Önsöz'de (1872-Almanca), bu bölümün eskimiş ve gereksiz olduğu değil, "yetersiz kaldığı" söylendi. "Eskimiş olduğu" söylenen ise Dördüncü Bölüm, yani "komünistlerin diğer muhalefet partileri karşısındaki konumu"na ilişkin bölümdü.

O güne kadarki türlü sosyalizm akımlarının tanımlanmasının ve eleştirisinin Komünist Manifesto'da başlı başına bir bölümde ele alınması, Komünistler Birliği'nin, ayrı bir siyasi akım olarak rüştünü ve meşruiyetini ispat edişi sayılmalıdır. Bu bakımdan Komünistler Birliği'nin kuruluşu ve Manifesto'nun kabulü, daha önceki sosyalizm akımlarıyla ayrışmanın bir dönüm noktasıydı. Bunun birlikte Manifesto'nun en çok dikkat gösterilmesi gereken cümlelerinden biri, tam da bu yönünü gölgeleyici bir içerik taşımaktadır:

"Komünistler diğer işçi sınıfı partilerinin karşısına dikilen ayrı bir parti oluşturmazlar."

Halbuki, gerçekte durum bunun tam tersi olduğu gibi, bütün bir Üçüncü Bölüm de bunu göstermektedir. Bu bölüm boyunca, Manifesto titiz bir biçimde kendisinden önceki sosyalist akımlarla arasındaki ayrımları tarif

etmekte ve bunlara karşı tutumunu belirtmektedir. Üstelik bunu yaparken, daha çok bu akımların toplumsal/tarihsel temellerinden hareket ettiği için, bu maddi temellerin söz konusu olduğu her durumda geçerli bir değerlendirme ve eleştirinin dayanaklarını sunmaktadır.

Bugün bu bölüme ilişkin olarak yapılması gereken. olsa olsa burada ele alınan anlayışların şimdi hangi kisvelere bürünmüş olarak varolduklarını ortaya koymak ve yüzelli yıl boyunca beliren yeni akımları bunlara ilave etmek olmalıdır. Kaldı ki burada tasvir edilen akımlar, somut birer akım olarak çoktan mazide kalmış olsalar da, onların ete kemiğe büründürdüğü anlayışlar sanıldığı gibi 150 yıl öncesinde kalmış değildir. Bunların pek çok özelliğini paylaşan ve aynı köklerden beslenen akımlar. değişik kisveler altında hala varlıklarını sürdürmektedir; hatta çoğunlukla Marksizm kılığına bürünmüş olarak ... Öyle ki, bugün Komünist Manifesto'ya sahip çıkma iddiasında bulunanların pek çoğunun soyağacı Manifesto'ya ancak orada eleştirilen sosyalizm akımları başlığı üzerinden bağlanabilmektedir. Dolayısıyla, Manifesto'da eleştiri konusu yapılan anlayışlar hakkındaki saptamalar da hala canlılığını korumaktadır.

Ama Komünist Manifesto sadece diğer akımlarla ayrım çizgilerini çekmek için yayınlanmadı. Hatta esas olarak Komünistler Birliği'nin yaklaşan devrim dalgasına müdahale etmesini sağlamak amacıyla tasarlanmıştı; zaten ayrım çizgileri bu amaçla çekildiğinde politik bir anlam kazanmaktadır. Ne var ki, ilk kıvılcımın parlamasından az önce yayınlanmış olması, Manifesto'nun bu sürece müdahale etmeye elverişli bir araç olmasına yetmezdi; yetmedi de.

Yine de Komünist Manifesto, 1848 Devrimleri'ne yol açan dinamiklerin ve bu devrimlerin hangi yönde gelişmesi gerektiğinin önceden ortaya konduğu bir öngörü abidesi olarak dikkat çekti ve bu yönüyle o günden bu yana didik didik incelendi. Zaten Komünistler Birliği'nin ayırdedici iddialarından biri de buydu:

"Teorik bakımdan, proletarya hareketinin koşullarını, ilerleyişini ve nihai amaçlarını berrak biçimde kavramış olmaları sayesinde komünistler, proletaryanın geri kalan kısmına kıyasla bir üstünlüğe sahiptirler." (Komünist Manifesto, Proleterler ve Komünistler bölümü)

Belki de bu nedenle, marksistler arasında devrimci teoriyi adeta falcılık gibi algılanan bir öngörü aracına indirgeyen eğilimler. o gün bu gündür eksik olmamıştır; Manifesto'nun öngörülerinin doğrulanıp doğrulanmadığı hakkında bitip tükenmez teorik tartışmaların pek çoğu bu yaklaşımla yapılmakta: ayrım çizgileri buna göre çekilmeye çalışılmaktadır.* Oysa Ko-

---

* *Örneğin Bernstein'in başlattığı tartışma bir bakıma bu tür bir tartışmaydı; bugünlerde işçi sınıfının nitelik ve bileşimi, giderek tarihsel rolü hakkındaki tartışmalar da aynı soruna dairdir.*

münist Manifesto'nun iddiası bundan ibaret değildi; ve ona siyasal bir işlev ve karakter veren yanı da bu teorik üstünlük noktasında aranmamalıdır. Komünist Manifesto'nun asıl politik iddiası, 1848 devrimleri sınavında doğrulanmadı; o günden beri de nadiren doğrulanmaktadır.

"*...komünistler pratik bakımdan, bütün ülkelerin işçi partileri arasında en kararlı, diğerlerinin başını çeken kesimi oluştururlar*" (Komünist Manifesto, Proleterler ve Komünistler bölümü)

1848 devrim dalgası içinde Komünistler Birliği öngördüğü bu gelişmeler içinde, iddia ettiği gibi, işçi hareketini "pratikte" harekete geçiren, ileri çeken bir öncü rolü oynayamadı. Komünist Manifesto'nun yayınlanışının yüzellinci yıldönümünde, onun izinden gitme iddiasında olan komünistlerin hala bu iddiayı gerçek kılma ödeviyle yüzyüze bulunması ise hazin bir olgudur. Belki de Manifesto'nun bir siyasal program değil, bir teorik öngörü metni olarak inceleme konusu edilmesinin ardında yatan etkenlerin başlıcası burada bulunmaktadır.

Komünist Manifesto'nun Devrim Öngörüsü Yanılgı Değildi

Komünist Manifesto'nun sonlarında, dikkatleri Almanya üzerinde yoğunlaştırma gereği vurgulanıyordu. Ama bunun Komünistler Birliği'nin kuruluşuna önderlik edenlerin ve Manifesto'nun yazarlarının Alman oluşuyla ilgili olduğu sanılmamalı. Aksine Almanya'daki durumun öngörüsü, genel olarak Avrupa'daki bir devrimin (ki bu o zaman dünya devrimine eşanlamlı olarak anlaşılmaktaydı) başlangıç noktası olarak ele alınmıştır. Komünist Manifesto'da, yakın bir devrim olasılığı Almanya'da görülmekte ve bu devrimin proletaryanın siyasal iktidarı ele geçirmesi yönünde bir fırsata dönüştürülmesinin imkanlarına dikkat çekilmektedir. Bu husus şu biçimde ifade buldu:

"Komünistler dikkatlerini en çok Almanya'ya çevirmişlerdir. Çünkü bu ülke, Onyedinci Yüzyıl'da İngiltere'dekinden, Onsekizinci Yüzyılda ise Fransa'dakinden daha gelişkin bir Avrupa uygarlığı koşullarında ve çok daha gelişmiş bir proletarya ile yapılmak zorunda olan bir burjuva devrimi arifesindedir; ve çünkü Almanya'daki burjuva devrimi, onu hemen izleyecek bir proleter devriminin başlangıcı olacaktır."

Sadece bu kadar da değil: Manifesto aynı zamanda Almanya'daki olası devrimde, komünistlerin ve işçi sınıfının, burjuvazi ve burjuva/küçük burjuva demokratlarına karşı nasıl bir tutum almaları gerektiği konusunda da özel bir vurgu yaptı:

"Fakat (komünistler) burjuvaziyle proletarya arasındaki şiddetli karşıtlığı, işçi sınıfının bilincinde olanca açıklığıyla uyandırmayı bir an olsun ihmal etmezler: çünkü burjuva rejiminin yaratacağı toplumsal ve siyasi koşulların her biri, ancak bu sayede Alman işçileri tarafından zaman kaybetmeksizin

burjuvaziye karşı bir silaha dönüştürülebilir; ve Almanya'da gerici sınıfların devrilmesinin hemen ardından, burjuvaziye karşı bir savaşın başlatılması ancak bu sayede sağlanabilir."

1848-1850 devrimler dalgası içinde, ne Almanya'da bir proleter devriminin başlangıcı olacak bir devrim başarıya ulaştı; ne de başka yerlerde. Buna bakarak, acaba Manifesto'nun öngörüsünün ve önerilerinin yanlış çıktığı sonucuna mı varmalı? Aksine bu öngörüler tastamam doğrulandı. Başlayan burjuva devriminin burjuvaziye karşı bir devrim olarak sürebilmesi için, proletaryanın burjuvaziden bağımsız; burjuva ve küçük burjuva demokratlarına karşı uyanık bir partiye sahip olması gerektiği düşünülüyordu; bu koşulun eksikliği nedeniyle, devrimin süreklilik içinde ilerlemesi sağlanamadı. Almanya'daki burjuva devriminin, proletaryanın fiili desteği olmadan tamamlanmasının mümkün olmadığı iddia ediliyordu; burjuvazi tek başına bu devrimi tamamlayamayıp, monarşist bürokrasinin vesayeti altında kaldı. Hatta daha önemlisi, Manifesto'nun öngörüleri 70 yıl sonra, ne yazık ki bir kez daha ve tersinden doğrulandı: Almanya'daki sosyal demokrat önderliğin burjuvaziyle işbirliği yapıp, bir karşı devrimci güç haline gelmesiyle, Almanya'daki ilk burjuva demokratik cumhuriyet, ancak 1918'de başlayan proleter devrimi ezen kanlı bir karşı devrimle kurulabildi.

Bununla birlikte, Komünist Manifesto'nun devrim öngörülerinin yanlış veya erken olduğu sonucuna varanlar hiç eksik olmadı. Engels'in Fransa'da Sınıf Mücadeleleri'ne 1895'te yazdığı Önsöz'de söylediklerine de dayanarak, "aslında Manifesto'nun yazıldığı dönemde Avrupa'da bile bir proleter devrimine uygun koşullar yoktu; bu koşulların oluşması için, kapitalist üretim ilişkilerinin iyice serpilmesini, işçi sınıfının burjuva toplumu içinde örgütlenip, olgunlaşmasını vb. beklemek gerekir" diye özetlenebilecek bir sonuca varanlar ve sonra da kendi misyonlarını bu yöndeki gelişmelere imkan sağlayacak burjuva girişimlerine destek olmakla sınırlayanlar az değildir. Bu anlayış bir bakıma İkinci Enternasyonal'in oportünist ve sınıf uzlaşmacı çizgisinin başlıca mazereti olduğu gibi; sadece Avrupa'yla sınırlı da kalmamıştır. Rusya'da Menşevizm, "proletaryanın tarihsel görevleri için hazırlanmasını sağlayacak koşulların olgunlaşması için burjuva liberalizminin desteklenmesi" tutumunun en çarpıcı örneği olarak şekillenmişti. Hala dünyanın her köşesinde bu tutumu benimseyip temsil eden pek çok akım bulunmaktadır.

Oysa 1848 devrimlerinin başarısızlığını nesnel koşulların elverişsizliğine yorduktan sonra, kendi misyonunu bu nesnel koşulların olgunlaştırılmasına indirgeyerek, komünist siyaseti bir toplumsal ilerleme stratejisine endeksleyen bakış açısı ve buna dayanak oluşturan açıklamalar geçerken ya-

pılacak basit değerlendirmeler değildir. Çünkü bu durumda, en azından Manifesto'nun bir başka iddiasını gözden geçirme zorunluluğu vardır. Eğer 1848 devrimlerinin akıbetini nesnel koşullar belirlediyse; o zaman "komünistler hareketin genel koşullarını ve gelişme seyrini önceden görme bakımından bir üstünlüğe sahiptir" biçimindeki iddiayı gözden geçirmek gerekirdi. Hatta bir adım daha atarak, durum tam aksini gösterdiği halde, nesnel koşulların bir devrime gebe olduğunu sanan komünistlerin bu konuda adeta bir körlük örneği sergiledikleri sonucuna varmak gerekirdi. Oysa yaygın olan tutum, hem Manifesto'yu bir "teorik öngörü abidesi" olarak kutsayıp; hem de nesnel koşulların Manifesto'yu yazanların sandığı yönde ve onların varsaydıkları ölçüde gelişmediğini savunmaya devam etme biçimindedir. Bu çelişkili tutumun ardındaki niyet, Manifesto'nun itibarından, onun hedeflerinin tam aksi yönünde yararlanma arayışıdır. Komünist Manifesto'nun mirasına sahip çıkan komünistlerin başta gelen ödevlerinden biri de, bu türden siyasi kalpazanlıklara fırsat vermemek olmalıdır.

Doğrusu, Manifesto'nun öngörüleri isabetli çıkmıştır; ve buna ilişkin değerlendirmeleri gözden geçirmeye, değiştirmeye gerek yoktur. 1848'de Almanya'daki gecikmiş burjuva devriminin bir proleter devriminin başlangıcına dönüşmesi olasılığı vardı; daha sonra 1882 tarihli Rusça, ve 1892 Lehçe baskılara Önsöz'lerde söylendiği gibi, benzer koşullar Rusya ve Polonya için de saptandı. Marx'ın hayatının son yıllarında, Rusya'da kapitalizmin gelişme aşamalarından geçmeksizin komünizme giden yola kapı açacak bir devrim olasılığı üzerinde yoğunlaşmış oluşu da, 1848'de Almanya için öngördüğü gelişmenin sonradan Rusya için geçerli olduğunu düşünmesinden ötürüdür; ve bu konudaki beklentileri de isabetlidir.* Nitekim o zaman değilse de, Manifesto'nun yayınlanmasından yaklaşık yarım yüzyıl, Marx'ın Rusya hakkındaki ilk değerlendirmelerini yapmasından yaklaşık çeyrek yüzyıl sonra, bu öngörü doğrulanmıştır.

Rusya'da proletarya önderliğinde gerçekleşen ve dünya proleter devriminin başlangıcı haline gelen 1917 devrimi, bir bakıma 1848'deki öngörünün doğrulanması idi. 1917'de ortaya çıkan bir başka gerçek de, 1848 devrimlerinin aynı sonuca ulaşmamasının nesnel koşulların elverişsizliğinden değil, proletarya önderliğinin hazırlıksızlığı ve hamlığından ötürü olduğudur. Rusya'da bolşeviklerin başarısının asıl sırrı, nesnel koşulların nihayet elverişli hale gelmiş olması değil, Komünistler Birliği'nin ve onun ilk izleyicilerinin temel zaafının (yani örgütsel plandakinin) bolşevikler tarafından aşılmış olmasıdır.

---

* *Bu konuda bkz. Marx-Engels, 1882 Rusça baskıya önsöz; P. Frank, Sürekli Devrim Teorisi, Sürekli Devrim Teorisi derlemesi içinde, Yeni Yol Yayınları; ve Helene Carrere D'Encausse-Stuart Schramm, Asya'da Marksizm ve Milliyetçilik, Yön Yayınları.*

Komünist Manifesto'da 1848 devrimlerinin öngörüsünü ortaya koyan örgüt, sürekliliğini uzun süre koruyamadıysa da, bu devrimler sırasında ve sonrasında bir değerlendirme yapacak kadar yaşamıştır. Bu örgütün o devrim deneyiminden çıkarttığı ilk dersler de, Komünist Manifesto'nun kendisi kadar önemlidir ve hala geçerliliğini korumaktadır. Devrimin yenilgiye uğramasından sonra Komünistler Birliği, nesnel koşulların bir proleter devrimi için elverişsiz olduğu sonucuna varmadı; aksine öznel etkenin önemini vurgulamayı tercih etti. 1850 Mart ayında iki yıllık devrim sürecini değerlendirmek amacıyla, tüm örgüte hitaben yayınlanan genelgede, Manifesto ve başka belgeleri kastederek; "bu belgelerde açıklanan geleceğe ilişkin görüşler tümüyle gerçekleşti" dedikten sonra, örgüt saflarında beliren zaafları dikkat çekildi ve çözüm olarak örgütün sağlamlaştırılması gereğine işaret edildi:

"Ama aynı zamanda Birliğin ilk zamanlardaki sağlam örgütlenmesi adamakıllı gevşemiştir. ...Sonuç olarak küçük burjuvazinin partisi Demokratik Parti, her zamankinden daha çok örgütlenirken, İşçi Partisi, yegane sağlam dayanağını kaybetti...Bu duruma son verilmesi ve işçilerin bağımsızlığının sağlanması zorunludur. ...

... Merkez Komitesi yeni bir devrimin yaklaştığı, bu nedenle de işçilerin partisinin en örgütlü, en fazla birlik içinde ve en bağımsız biçimde hareket etmesinin gerektiği şu zamanlarda, gizli çalışmanın kesinlikle belirleyici bir rol oynayacağı gerçeğini son derece önemli bulmaktadır." (Köln Davası Üzerine Açıklamalar derlemesi, s. 138, Ana Yayınları, İstanbul 1977)

Bu genelgenin ardından, Komünistler Birliği önderliği 1850 Haziran'ında tüm örgütlerinin genel durumunu yansıtan, aldıkları darbelerin değerlendirilmesinin yanısıra, kendileriyle ilişkiye geçen başka örgütler hakkında bilgi veren ayrıntılı bir rapor daha yayınladı. Sadece yaraları sarmaya dönük bir içerik taşımayan bu raporun son cümlesi ise, tüm birlik üyelerini *"en önemli faaliyet"* olarak değerlendirdikleri faaliyete yani *"devrim koşullarını oluşturma"*ya çağırıyordu (Age, s. 159)

Demek ki, en azından Komünistler Birliği'nin yöneticileri, devrim koşullarının oluşmasını nesnel dinamiklere havale etmeyip, öznel bir müdahaleyi gerekli görüyor; işçilerin bağımsız gizli örgütünün sağlamlaştırılmasını bunun aracı olarak tarif ediyordu. Bu ders, 1848 deneyimlerine Komünist Manifesto'nun merceğinden bakarak çıkarılmıştı; 1917'de bu mirası devralan bolşevikler bir kez daha öğretti: onların izinden giden komünist devrimcilere düşen de aynı yolu izleyerek ilerlemektir.

Ama bu rapor Komünistler Birliği'nin son raporu oldu. Doğru dersleri çıkarmanın otomatik bir biçimde bunun gereğini yapma koşullarını yaratmadığı: devrimci teori ile devrimci pratik arasındaki ilişkiyi kuran belir-

leyici halkanın devrimci örgüt olduğu bu gelişmelerle açık seçik meydana çıktı. Ama bunun bilince çıkarılması için daha uzun bir süre gerekiyordu.

Komünist Manifesto'nun En Önemli Eksiği: Devrimci Parti Anlayışı

1848-50 devrimci dalgasının ve sonraki gelişmelerin değerlendirilmesinde, başarısızlıkları nesnel koşullarla açıklayan bakış açısını benimseyenler, iki önemli konuda çarpık bir anlayışın temellerini atmaktadır.

Bunlardan birincisi şöyle ifade edilebilir: Nesnel koşulların bir proleter devrimine elverişli olmadığı durumlarda reformist veya sınıf uzlaşmacı tutumların benimsenmesi mazur görülebilir. Böylece "az çok sakin gelişme dönemlerinde" devrimci olmayan örgütlenme ve pratiklerin benimsenmesinin isabetli olduğu onaylanarak, İkinci Enternasyonal'in ve genel olarak reformizmin mazur gösterilmesine zemin hazırlanır. Bir başka boyutta da bu anlayış, tek tek ülkelerin nesnel durumuna göre, yani sosyo-ekonomik gelişkinlik düzeyine göre tarif edilen aşamalı ve ulusal devrim stratejilerinin yolunu açar. Böylece ulusal liberal/ulusal devrimci yahut liberal demokrat/devrimci demokrat akım çiftlerinin birlikte ve tekrar tekrar üremesini sağlayan bir ideolojik/politik iklim yaratılmış olur. Aynı akımın bünyesinde bazen devrimci, bazen liberal olan tutumların birbiriyle bağdaştırılmasına; yahut örneğin Avrupa'da liberal demokrat bir çizgi izleyen akımlarla, başka bir ülkede devrimci demokrat bir çizgiyi benimseyen akımların aynı bütünün parçasıymış gibi algılanmasına yol açılmış olur. Bu ise aslında bir zihin açıklığının değil, kafa karışıklığının yayılmasına yol açar; nitekim tam da böyle olmuştur.

İkincisi, Ondokuzuncu Yüzyıl devrimlerinin yenilgiyle sonuçlanmasının, marksistlerin öznel zaaflarıyla, devrimci parti anlayışının ve devrimci bir önderliğin eksikliğiyle ilişkili olmadığı sonucuna varıldığı ölçüde, iki olumsuz sonuç birden doğmaktadır. Hem Marx ve Engels'in işçi sınıfının politik örgütlenmesi yönündeki teorik-pratik çabaları, bu alandaki eksiklikleri ve hataları gözden kaçmaktadır; hem de Lenin'in devrimci marksist teoriye yaptığı katkının evrensel özünün (yani hem Marx'ın zamanını da kapsayan yönünün, hem de her ülke için geçerli oluşunun) anlaşılması güçleşmekte, hatta imkansızlaşmaktadır. Emperyalizm çağından önce nesnel koşulların proleter devrimine elverişli olmadığı saptaması, o dönemde Avrupa proletaryasının Bolşevik tipte bir partiye ihtiyacı olmadığı saptamasıyla elele gitmektedir. Böylece Leninizm'in evrensel değeri gölgelenmiş olmakla kalmayıp; İkinci Enternasyonal'in teori ve pratiğinin dönemin koşullarına uygun olduğu hakkında bir hüküm verilmiş de olur. Uluslararası bir devrimci komünist önderliğin yaratılması görevinin, hala komünistlerin önünde durmasının başlıca nedenlerinden biri de bu yanlış kavrayışta yatmaktadır.

Engels, Manifesto'nun 1892 Lehçe baskısına yazdığı Önsöz'de, 1848 devrimlerinin *"burjuvazinin işini proletarya bayrağı altında, proleter savaşçılara yaptırmakla"* kaldığını söyledi. Bu ne anlama gelebilir?

Birincisi, öngörülen devrimin olduğunu ifade eder; ikincisi bu devrimlerin motor gücünün proletarya tarafından oluşturulduğunu ifade eder; üçüncüsü bu devrimlerin siyasal istikametini belirleyen önderliğin burjuva nitelikli olduğunu vurgular; dördüncüsü, bu devrimlerin proleter devrimi yönünde sürekliliğinin sağlanamayışının belirleyici nedeninin, proletaryanın devrimci önderliğinin eksikliği olduğunu bir kez daha doğrular.

İkinci Enternasyonal geleneğinin nerelerde Marx'la birleşip, nerelerde koptuğunu ve bunlara bağlı olarak, Lenin'in nerede Marx'la buluşup, İkinci Enternasyonal'den nerede koptuğunu net bir biçimde saptamak gerekiyor. Hem Komünist Manifesto'nun hem de Lenin'in katkısının tarihsel anlamı ve içeriği ancak böyle belirginleşiyor. İkinci Enternasyonal geleneği, Manifesto'nun kendisinden önceki mücadele geleneğinden devralıp savunduğu devrimci tutumu terkedip, Marx'ta eksik ve yanlış olan örgüt anlayışını teorik ve pratik olarak devralmıştır. Lenin ve Bolşevikler, Manifesto'nun devrimci anlayışıyla buluşmak üzere, İkinci Enternasyonal'den kopup Marx'ta eksik olan devrimci parti anlayışını hem teorik hem de pratik olarak ortaya koymuşlardır.

Bu nedenle Manifesto'nun bir tarihsel anı, günü geçmiş bir belge vb. olarak değil komünist devrimcilerin eylem kılavuzu olabilmesinin koşulu, Komünistler Birliği deneyimini, 1848 devrimlerinden çıkartılan derslerle ve bu örgütün zaaflarının devrimci eleştirisi temelinde ele alınmasıdır. 1848-50, deneyimi Marksizm'e komünizmi hedefleyen bir sürekli devrim anlayışı armağan etmiştir; ama bu anlayışın barındırdığı en önemli zaaf da devrimci partinin bu devrimdeki rolü konusunun belirsiz ve hatta eksik oluşudur.

Bununla birlikte, örgütsel bakımdan hazırlıksızlığına ve bilinç eksikliğine rağmen, Komünistler Birliği'nin bir öncü parti ihtiyacı konusunda; bu partinin hem kitle hareketinden, hem de küçük burjuva akımlardan bağımsız bir örgütlenme olması gerektiği konusunda büsbütün aymaz olduğunu düşünmek haksızlık olur. Haksızlık bir yana, bu tür bir değerlendirme, hem onların asıl eksiklerinin hem de bolşeviklerin gerçek katkısının tam olarak hangi noktada olduğunun gözden kaçırılmasına neden olur.

O güne kadarki örgütsel deneyim, bir biçimde Komünistler Birliği'nin de devraldığı blankist mirasla sınırlıydı. Fransız devriminden beri süren geleneğe bağlı devrimci örgütlerin neye benzediği, varlıklarını nasıl sürdükleri konusu anı kitaplarının sayfalarından değil, canlı örgütler sayesinde somut olarak görülüp değerlendirilebiliyordu. Buna karşılık proletaryanın devrimci partisinin nasıl olacağı, nasıl kurulacağı ve sürekliliğinin nasıl sağ-

lanacağı konusunda bir belirsizlik olduğu da o kadar açıktı. Komünistler Birliği bu iki akım arasında bir köprü, bir geçiş sağladıysa da Marx veya çağdaşları yeni tip bir örgütlenme anlayışını ortaya koyabilmiş değillerdir. Onların eksik bıraktıkları budur ve bu kusur şu sözleri söyleyen Lenin'in önderliğinde bolşevikler tarafından aşılmıştır:

"1870'lerde devrimcilerin kurdukları ve bizim için de örnek olması gereken o yaman örgüt. . Zemlya i Volya tarafından kuruldu. . . eğer ciddi olarak mücadeleye girişmeyi düşünüyorsa hiçbir devrimci akım böyle bir örgüt kurmadan edemez. ...

Ancak Marksizmi anlamayanlar. ... işçi sınıfı hareketinin yığınsal kendiliğinden yükselişinin, Zemlya i Volya'nınki kadar, hatta ondan çok daha iyi bir devrimciler örgütü yaratma görevinden bizi kurtardığını düşünebilirler. Tersine bu hareket bu görevi bize yüklemektedir; çünkü güçlü bir devrimciler örgütü tarafından yönetilmediği sürece, proletaryanın kendiliğinden mücadelesi hiç bir zaman onun gerçek 'sınıf mücadelesi' haline gelmeyecektir." (Lenin, Ne Yapmalı, s.165-166, Sol Y. Ankara)

1848 Devrimlerinin Marksizme Hediyesi Sürekli Devrim Anlayışı

Komünistler Birliği, 1848 devrimlerinin bastırılmasından payına düşeni fazlasıyla aldıysa da, bu devrim sürecine belirleyici bir politik katkısı olmadı. Buna karşılık, bu devrim deneyiminin komünistlerin politik/programatik dağarcığına paha biçilmez bir katkısı oldu. Teorik olarak öngörülen proleter devriminin pratik sorunlarıyla yüzyüze gelip, bunlara somut politik yanıtlar getirme sorumluluğunu üstlenen Komünistler Birliği, "savaş naraları sürekli devrim olmalı" sonucuna vardı ve bunu açıkladı.

Komünistler Birliği'nin militanları, Şubat ayından itibaren peş peşe patlak veren ayaklanmalarda yer alıp savaştılar; Engels de bilfiil savaşanlar arasındaydı. Köln'deki eylemlere bizzat önderlik etmek üzere, Komünistler Birliği tarafından görevlendirilerek gönderilen Joseph Moll ise, buradaki çatışmalarda elinde çakmaklı tüfeğiyle öldü. Birliğin pek çok militanı tutuklandı, sürgüne gitmek zorunda kaldı. Bu devrimci eylemlere bilfiil katılmış olması, bizzat Komünistler Birliği'nin akıbetini tayin eden sonuçlar doğurdu. Demek ki, Komünistler Birliği militanlarının devrimci kararlılık ve fedakarlık bakımından bir eksikleri olmadığı açıktır. Öte yandan, gerek Manifesto'ya gerekse de Komünistler Birliği'nin devrim sürecindeki değerlendirmelerine bakıldığında, bu mücadelelere katılırken salt bir macera hevesiyle değil, ne yapmak istediklerinin ve nasıl bir müdahalede bulunmak gerektiğinin bilinciyle hareket ettiklerini görmek de zor değil.

Komünistler Birliği önderliği, devrimin ateşinin içinde, Mart 1850'de tüm örgüte yönelik bir genelge (Hitap) yayınladı. Bu metin, Komünist Manifesto'nun Almanya için öngördüğü devrim sürecine Komünistler Birli-

ği'nin hangi bakış açısıyla ve hangi yönde müdahale etmek istediğini yansıtmakta; ve bu anlamda da Komünist Manifesto'yu tamamlamaktadır.*

Komünistler Birliği, Manifesto'da söylendiği gibi, Almanya'da daha öncekilerden "daha gelişkin bir Avrupa uygarlığı koşullarında ve çok daha gelişmiş bir proletarya ile yapılmak zorunda olan bir burjuva devrimi" ile yüzyüze olduğunun ve bu devrim sürecinde burjuva ve küçük burjuva demokratlarının en büyük ayak bağı oluşturacağının bilincindeydi; bu devrimin "onu hemen izleyecek bir proleter devriminin başlangıcı" olabilmesi için, proletaryanın bu akımlardan bağımsız örgütlenmesini ve nihai zafere kadar silahlarını elden bırakmaması gerektiğini bilmekteydi; devrimin uluslararası niteliğinin nasıl tayin edici bir önem taşıdığının farkındaydı; ve "nihai hedefe ulaşıncaya kadar devrimi sürekli kılma" gereğini öne çıkarmaktaydı. Aşağıdaki satırlar bu bilinci açık seçik ortaya koyuyor:

"... demokratik küçük burjuvalar ... demokratik parti içinde her türlü fikri kapsayacak büyük bir muhalefet partisinin kurulmasına çalışıyorlar; yani içinde genel sosyal demokratik lafazanlıkların ağır bastığı ... sevgili barış uğruna proletaryanın belirli isteklerinin öne sürülmesine imkan vermeyecek bir partide işçileri tutsak etmeye çalışıyorlar. Böylesi bir birlik, doğrudan doğruya onların yararına, proletaryanın ise hepten zararınadır. ...İşçiler, ... burjuva demokratlara alkış tutan bir koro olmaya rıza göstereceklerine, ... bağımsız, gizli ve genel bir parti örgütünü kurmaya gayret etmeli... ve bu örgütün her bölümünü proletaryanın tavır ve çıkarlarının burjuva etkilerden bağımsız olarak tartışıldığı işçi topluluklarının merkezi ve çekirdeği haline getirmelidir."

"Ama daha zaferin ilk saatlerinden itibaren, işçilere ihanet edecek olan bu partiye (küçük burjuva demokratlarının partisine-MAYA) *... karşı koyabilmek için işçiler silahlı ve örgütlü olmalıdır ... İşçiler kendilerince seçilmiş komutanlar ve kendi seçtikleri genel kurmayla, bağımsız olarak proleter muhafızlar olarak örgütlenmeli ve devlet otoritesinin değil, işçilerin belirleyeceği devrimci topluluk konseylerinin komutasına geçmelidirler. ... Silahlar ve donanım hiçbir biçimde teslim edilmemeli, her türlü silahsızlandırma çabası, gerekirse zora başvurarak püskürtülmelidir."*

"Hatırası halkta sadece nefret duygusu uyandıran kişilerle, kamu binalarına karşı halkın giriştiği intikam hareketlerine, sözde aşırılıklara, muhalefet etmek şöyle dursun, bu gibi hareketleri hoşgörüyle karşılamakla da yetinilmemeli, bunlara önderlik edilmelidir."

"Demokratik küçük burjuvazi, devrimi mümkün olduğu kadar çabuk sona erdirmek istedikçe; az çok mülk sahibi tüm sınıflar egemen konumla-

---

* *Bu metin için Bkz. Köln Davası Üzerine Açıklamalar derlemesi, s. 137-151, Ana Yayınları, İstanbul 1977.*

rından def edilene dek; proletarya devlet iktidarını fethedinceye ve bütün proleterlerin birliği, bir tek ülkede değil, dünyanın tüm hakim uluslarında proleterler arasındaki rekabeti ortadan kaldıracak ölçüde gelişinceye; ve en azından başlıca üretici güçler proleterlerin elinde toplanana kadar devrimi sürekli kılmak çıkarımız ve görevimizdir. Bizim için amaç özel mülkiyetin el değiştirmesi değil, tümüyle kaldırılması; sınıf çatışmalarının yatıştırılması değil, tümüyle ortadan kaldırılması; mevcut toplumun düzeltilmesi değil, yepyeni bir toplumun kurulmasıdır."

"Bunlar proletaryanın, dolayısıyla Birliğin yaklaşan ayaklanma süresince ve sonrasında gözönüne alması gereken başlıca noktalardır."

"... Alman işçileri sınıf çıkarlarının ne olduğunu açık seçik saptayarak, en kısa zamanda bağımsız bir partide mevzi tutarak, ve demokrat küçük burjuvaların iki yüzlü sözlerine kanıp, proletaryanın partisinin bağımsız örgütünü kurmaktan çekinmek gibi bir davranışa bir an olsun kapılmayarak, nihai zaferleri uğrunda ellerinden geleni kendileri yapmalıdırlar. Savaş naraları Sürekli Devrim olmalıdır." (Köln Davası Üzerine Açıklamalar derlemesi içinde, Ana Yayınları, İstanbul 1977, s. 142-150)

Bu metindeki yaklaşımın canalıcı yanı, "proletaryanın partisinin bağımsızlığı" ve "devrimin sürekliliği" fikirlerinin birbirleriyle bağlantılı olarak ve vurgulanarak savunulmasıdır. Ne yazık ki, devrimin sıcaklığı içinde ortaya atılan bu fikirler, aynı vurgu ve ısrarla savunulmuş değildir. Aynı metinde, proletaryanın silahsızlandırılmasına kesinlikle izin verilmemesi gerektiği konusunda titizlikle durulmaktadır: Alman proleterleri ve komünistler de ellerine geçirdikleri silahları kan ve can pahasına savunmuşlardır. Ne var ki, Komünistler Birliği'nin son bildirilerinde yer alan ve vazgeçilmez bir siyasal donanım olan değerlendirmelerin rafa kalkmasına, neredeyse çarpışmadan sessiz sedasız göz yumuldu; Komünistler Birliği de kendi yöneticilerinin eliyle tasfiye edildi.

Devrimin sürekli olması ve proletaryanın egemenliği ile taçlanması gerektiği fikri, 1848 devrimiyle birlikte o zamanın komünistlerinin bilincinde ne kadar netleşmiştiyse, proletaryanın siyasal ve örgütsel bakımdan bağımsız bir örgütlenmesinin bunun biricik güvencesi olacağı da o kadar netleşmişti. Ne var ki, sürekliliğini koruması gereken bir komünist öncü örgütlenmesi fikri ile, proletaryanın kitlesel ayaklanması ve egemen sınıf olarak örgütlenmesi arasındaki bağ ve ayrım o zaman ne teoride, ne de pratikte kurulamadı. Bu bakımdan devrimci marksist teoriye 1848-1850 devrimlerinin bir armağanı olan "sürekli devrim" perspektifi, devrimci partinin öncü rolü ve buna uygun örgütlenmesi konusunda eksiklikler, boşluklar barındırıyordu; dolayısıyla bu eksiğin farkında olmaksızın ve nesnel dinamiklerin sonucunda başarıya ulaşacak bir devrim perspektifinin savunusu.

"Marksizm" zemininde durmakla birlikte, büyük bir gediği barındırmaya devam edecektir. Bu gedik, teorik olarak Lenin tarafından, pratik olarak da bolşevik hareket tarafından Ekim Devrimi'ne varan süreçte kapatıldı.

Komünist Manifesto Proletarya Diktatörlüğü Fikrini İçermiyordu

Öte yandan 1850'deki metnin sonundaki "sürekli devrim" şiarı, sadece devrimci parti ihtiyacıyla değil, proletarya diktatörlüğü fikriyle de bağlantılandırılmak zorundadır. 150 yıl önce, tıpkı devrimci parti konusunda olduğu gibi, bu konuda da belirsizlikler vardı; Komünist Manifesto'nun bu konu hakkında söyledikleri, "proletaryanın egemen sınıf olarak örgütlenmesi" gibi şekilsiz bir kavramla sınırlıdır. Tıpkı sürekli devrim kavramı gibi, proletarya diktatörlüğü kavramı da bu devrim sürecinin değerlendirilmesi sırasında marksistlerin sözlüğüne girmiştir.

Komünistler Birliği'nin, devrim süreci içinde varıp öne çıkardığı sürekli devrim kavramı da, bu devrimin varmak zorunda olduğu hedef olarak proletarya diktatörlüğü kavramı da, Babeuf-Blanqui geleneği içinde filizlenip, işçi hareketine aşılanan kızıl çizginin bir hediyesidir. Marx tarafından da buradan devralınarak benimsenmiştir; bunu Marx'ın şu sözlerinde gözlemek mümkün:

"...Çeşitli sosyalist önderlerin arasındaki mücadelede bu sözde sistemlerin (yani ütopyacı küçük burjuva sosyalizmlerinin-MAYA) *her biri, diğerlerine karşı sosyal devrimin geçiş noktalarından biri üzerinde burnu kaf dağında bir ısrarla çakılıp kalır. Proletarya ise, gitgide devrimci sosyalizmin, bizzat burjuvazinin Blanqui adını yakıştırdığı komünizmin çevresinde toplanıyor. Bu sosyalizm, bütün sınıf ayrıcalıklarının ortadan kaldırılmasına, sınıfların dayandığı bütün üretim ilişkilerinin, bu üretim ilişkilerine karşılık düşen bütün toplumsal ilişkilerin ortadan kaldırılmasına, bu toplumsal ilişkilerin ürünü olan bütün fikirlerin devrimci bir değişikliğe uğratılmasına zorunlu geçiş noktası olarak devrimin sürekliliğinin, proletaryanın sınıf diktatörlüğünün ilanıdır ..."* (Fransa'da Sınıf Savaşımları, s. 148, Sol Y. Ankara)

Bunun Marx tarafından ateşli bir siyasal makalede yazılıp unutulmuş bir yaklaşım olduğu da sanılmamalı. Aksine bu yaklaşım, Komünistler Birliği tasfiye olduktan sonra, yine blankistlerin inisiyatifi ile kurulan ve Marx'ın da kurucuları arasında yer aldığı, Devrimci Komünistlerin Evrensel Derneği adlı örgütün tüzüğünün amaç maddesinde aynen yer alarak, komünizmin ilkeleri arasında kayda geçmiştir:*

---

* *Komünistler Birliği'nin dağılmasından sonra, kimi blankistlerin önerisiyle marksistlerin de razı oluşuyla kurulan bu örgütün tüzüğü, ne yazık ki kağıt üzerinde kalmıştır, hiçbir zaman hayat bulmamıştır. Bunda da Marx ve arkadaşlarının örgütsel süreklilik konusunda blankistler kadar kararlı ve ısrarcı olmayışları; devrimci örgütün kendiliğinden hareketin içinde tekrar tekrar kurulabileceği hakkındaki yanılgıları belirleyici bir rol oynamıştır.*

"Derneğin amacı bütün ayrıcalıklı sınıfları devirmek; insan ailesinin son örgütleniş biçimi olması gereken komünizmin gerçekleşmesine kadar devrimi sürekli kılarak, bu sınıfları proletarya diktatörlüğünün baskısına tabi tutmaktır." (Aktaran P. Frank Komünist Enternasyonal'in Tarihi, Editions La Breche Paris 1987, cilt I s.18)

1871 Paris Komünü deneyimi yaşandıktan sonra, Marx ve Engels Manifesto'nun 1872 baskısına birlikte yazdıkları önsözde, ilk metnin bu bakımdan eksik olduğunu ve bu eksikliğin Paris Komünü sayesinde doldurulduğunu yazdılar:

"... ilk kez Şubat (1848-MAYA) *devriminde ve daha önemlisi proletaryanın iktidarı ilk kez ve iki ay boyunca elinde tuttuğu Paris Komünü'nde edinilen pratik deney karşısında, bu program bazı ayrıntıları bakımından, bugün eskimiş bulunmaktadır. Komün özellikle birşeyi, 'işçi sınıfının devlet aygıtını olduğu gibi ele geçirip kendi hesabına kullanmakla yetinemeyeceğini' kanıtlamıştır."*

O gün bugündür, liberal demokratların tiksinti ve korkuyla karşı çıktıkları bu yaklaşım, marksistlerin sözlüğüne gökten zembille inmedi. 1789 Fransız devriminin derslerinden süzülen bu kavram, yine aynı devrimin içinden çıkan Babeuf'ün takipçileri olan ve "göğü fethetmeye çıkan" blankistlerin inisiyatifi ile gerçekleşen 1871 Paris Komünü sayesinde ilk şekillenmesini buldu; 1917 Ekim Devrimi ile hala aşılamamış olan en gelişkin örneğine ulaştı; Komünist Enternasyonal belgelerinde açık seçik bir programatik ifadeye kavuştu. Komünist Manifesto'nun izini sürmek iddiasında olan komünistler, bu kızıl çizgiyi takip etmek zorundadır.

Komünist Manifesto'nun Temel Bir Kusuru: Ulusal Sorun

Manifesto'nun şurası, burası eskidi diyenler hiç eksik olmadı. Marx'ın sağlığında yaptığı proletarya diktatörlüğü ile ilgili düzeltme de, kimi oportünistler tarafından örtbas edilmeye çalışılmaktaysa da, zaman zaman hatırlanmakta, hatırlatılmaktadır. Bununla birlikte, Marx'ın sağlığında gerekli olduğunu saptadığı bir başka düzeltmeden daha az söz edilmektedir. Bu, Birinci Enternasyonal'in dağılmasına varan tartışmalar yaratmış bir düzeltmedir ve ulusal sorunla ilgilidir.

Marx'ın hayatının son döneminde, görüş ve tutumlarında önemli bir değişikliği ifade eden ulusal soruna ilişkin tartışmalar, kelimenin tam anlamıyla hasıraltı edilmiş ve ancak Lenin'in Komünist Enternasyonal'e varan mücadelesi içinde yeniden gün ışığına çıkmıştır.

İrlanda sorununa ilişkin olarak patlak veren tartışmalar, hem Birinci Enternasyonal'in kaderini belirleyen önemli bir odak noktası oluşturmaktadır, hem de evrensel bakımdan önem taşıyan tartışmalardır. Bu sorun, Marx'ın Manifesto'daki görüşlerinde önemli bir değişiklik yapmasına yol

açmıştır. Aynı zamanda da, hala ulusal soruna ilişkin tutum alışta aşılamamış bir eşik oluşturmaktadır. Bu yönüyle İrlanda sorunu etrafındaki tartışmalar, o gün için olduğu gibi, bugün de enternasyonalistlerle böyle olmayanları birbirlerinden ayırdetmek için başlıca mihenk taşını sunmaya devam etmektedir.

Marx'ın dilinde ulusal sorun iki ayrı aşamada, iki ayrı somut sorun çerçevesinde yer aldı: Polonya ve İrlanda sorunları. Polonya sorunu aslında çok önceden beri, bütün Avrupa'nın gündeminde yer alan bir sorundu. Hatta Polonya sorunu bir nevi simge haline gelmişti: 1789'dan itibaren Polonya konusundaki tutum, devrimcilerin cesaret ve kararlılığının bir ölçütü olarak görülmekteydi. Bu konudaki tutum, bir zamandır Türkiye'de Kürt sorununa ilişkin olarak yapıldığı gibi, demokratlığın ölçütü olarak alınıyordu. Marx ve Engels de, Polonya sorununa Avrupa'da demokrasi sorununun bir anahtarı olarak yaklaşıyorlardı. Onlara göre Polonya'daki ulusal hareket özel askeri, coğrafi ve tarihsel nedenlerden ötürü işçi sınıfını ilgilendirmekteydi; Marx şöyle dedi:

"Polonya'nın parçalanıp paylaşılması üç büyük despotik askeri gücü (Prusya, Avusturya ve Rusya) birbirine bağlayan harçtır. Yalnızca Polonya'nın yeniden doğuşu bu bağları koparıp, Avrupa halklarının toplumsal kurtuluşunun önündeki en büyük engeli ortadan kaldırabilir.

.... Avrupa İşçi Partisi, Polonya'nın kurtuluşunun belirleyici bir önem taşıdığı kanısındadır; Enternasyonal İşçi Derneği'nin ilk programı da, Polonya'nın yeniden birleşmesini işçi sınıfının bir siyasal hedefi olarak tanımlar. Polonya'nın kaderine işçilerin partisinin böyle özel bir ilgiyle yaklaşmasının nedenleri nedir?

Herşeyden önce, kendisini ezenlere karşı bitmez tükenmez ve kahramanca bir kavgayla, kendi kaderini tayin etme ve ulusal özerklik elde etme konusunda tarihsel haklılığını kazanmış bulunan bu baskı altındaki halka olan sempati gelmektedir, kuşkusuz. Enternasyonal işçi partisinin Polonya ulusunun kurulması için can atıyor olmasında en ufak bir çelişki yoktur. Tam tersine; ancak Polonya bağımsızlığını tekrar kazandıktan ve özgür bir halk olarak kendi kendini yönetebilmeye başladıktan sonra; ancak bundan sonra, kendi iç gelişmesi tekrar başlayabilir ve böylece Avrupa'nın toplumsal dönüşümüne bağımsız bir güç olarak katılabilir." (Polonya İçin, Birinci Enternasyonal ve Sonrası Derlemesi içinde, Pelican Books, s.391).

Marx'ın ikinci gerekçesi, daha önce aktarılan tarihsel coğrafi ve askeri konumuna ilişkindir. Sıraladığı üçüncü gerekçe ise, Polonyalıların son yılların bütün devrimci mücadelelerinde (Amerikan İç Savaşı, 1830, 1848 ve 1871 Fransız devrimleri, Almanya, Macaristan ve İtalya'daki mücadeleler vb.) bilfiil rol oynamaları ile ilgilidir. Bu anlamda Marx, Polonyalı dev-

rimcileri Slav milliyetçileri olarak değil, "devrimin yurtsuz askerleri" olarak tanımlamak gerektiğini vurguladı. Marx yukarıdaki sözleri içeren konuşmasını, *"Polonya'nın Avrupa'da bir tek müttefiki olabilir: işçilerin partisi. Yaşasın Polonya!"* diye bitirdi. Bu tutumun, Marx'ın 1870'lerde farkına vardığı bir tutum olduğu sanılmamalı; çünkü daha 1848 devrimleri sırasında, Poznan'ın Prusya tarafından ilhak edilmesi karşısında, Komünistler Birliği'nin Köln'deki bir işçi derneği (Köln Demokratik Derneği) içinde yaptığı müdahale sonucunda bir protesto bildirisi yayınlanmıştır; bu bildiride şu sözler yer almaktaydı:

"1. Özgürlük için mücadeleye kalkışmış bulunan Almanya, başka milliyetleri baskı altına almamalı, aksine onların kendi özgürlük ve bağımsızlıklarını elde etmelerine yardımcı olmalıdır;

2. Polonya'nın bağımsızlığı Almanya için hayati bir önem taşımaktadır;

...

8. Hiç değilse, Alman halkının sağlıklı parçası, bir avuç prusyalı bürokrat, toprak sahibi ve kaçakçının çıkarları için Polonya milliyetinin gericilik tarafından parçalanmasını istememektedir ve böyle bir girişime katkıda bulunamaz." (Aktaran R. Dangeville, Marx Engels Sınıf Partisi derlemesi içinde, c.1, s. 159-160, Maspero/Petite Collection, Paris 1973)

Marx ve Engels'in ulusal sorun konusundaki duyarlılıkları, sadece üç gerici devlet (Prusya, Rusya, Avusturya) tarafından parçalanmış olan Polonya'nın özgül durumundan kaynaklanmıyordu. 1848'den beri "başka bir ulusu ezen ulus özgür olamaz" fikrini savunuyorlardı; hatta ABD ile ilgili olarak, "kara derililerin damgalandığı bir yerde beyaz emekçiler kendilerini kurtaramaz" diyerek aynı fikri evrenselleştirmekteydiler. Bununla birlikte, ulusal sorun konusunda asıl netliğe ulaşmalarını sağlayan, 1860'ların sonundan itibaren ilgilenmeye başladıkları İrlanda sorunu oldu. Bu noktadan itibaren *"İngiliz sorununun çözüm anahtarı İrlanda'dadır; ve İngiliz sorunu da Avrupa sorununun çözümünün anahtarıdır"* fikrine vardılar (aktaran G. Haupt, Marksistler ve Ulusal Sorun Antolojisi'ne Giriş, Maspero yayınları, s.19)

Engels, Polonya ve İrlanda ulusal sorunları arasındaki bağa 1882'deki şu sözleriyle işaret etti:

"Avrupa'da iki ulusun, İrlanda ve Polonya'nın, enternasyonal olmadan önce ulusal olmaya hakları olduğunu, hatta bunun onların ödevleri olduğunu düşünüyorum. Bunlar iyice ulusal oldukça daha çok enternasyonal olabilirler." (Engels'in Bernstein'a 22-25 şubat 1882 tarihli mektubu, G. Haupt ve M. Löwy'nin Marksistler ve Ulusal Sorun Antolojisi içinde, Maspero Yayınları, s.107)

Engels'in bu değerlendirmesini nasıl açıkladığına girmeden, İrlanda so-

rununun, onların ve Enternasyonal'in gündemine nasıl girdiğine bakmalı. İrlanda sorunu, esas olarak 1867 Fenian ayaklanması ve kızı Jenny'in aktif olarak İrlanda sorunuyla ilgilenmeye başlaması sayesinde Marx'ın gündemine girdi. Marx'ın kendi deyimiyle, "asırlar öncesine dayanan bu büyük suçun" ciddiyetini kavrayışı tam bu sıralara denk düşer. Marx'tan sonra pek çok marksistin, hatta Marksizm adına öne çıkan örgütün suç ortaklığı yaptığı bu büyük suç işlenmeye hala devam etmektedir.

Manifesto, *"bireyin birey tarafından sömürülmesi ortadan kalktıkça, bir ulusun bir başkası tarafından sömürülmesi de ortadan kalkar"* diyordu. Marx 2 Kasım 1867 tarihli mektubunda ise Engels'e, şu satırları iletiyordu:

"İrlanda'nın İngiltere'den ayrılmasının imkansız olduğunu düşünürdüm. Şimdi ise bunun elzem olduğu kanısındayım" (Birinci Enternasyonal ve Sonrası Derlemesi içinde, Pelican Books, s.158)

Marx görüşlerindeki bu değişimi, ABD'deki yoldaşları Meyer ve Vogt'a yazdığı Nisan 1870 tarihli mektupta şöyle açıkladı:

"İrlanda sorunu üzerinde yıllardır yaptığım incelemeler iktidardaki sınıflara karşı kesin darbe (bütün dünyadaki işçi hareketi açısından kesin darbe) İngiltere'de değil, sadece İrlanda'da indirilebilir....

Sermayenin metropolü ve dünya pazarının şimdiye kadarki egemen gücü olan İngiltere, şimdilik işçi devrimi için en önemli ülkedir; üstelik bu devrimin maddi koşullarının belirli bir olgunluk düzeyine erişmiş bulunduğu tek ülkedir. Enternasyonal Emekçiler Derneği'nin, sosyal devrimi İngiltere'de hızlandırmak istemesi bu yüzdendir. Ama buraya ulaşmanın biricik yolu, İrlanda'nın bağımsızlığının sağlanmasıdır.

Bu nedenledir ki, Enternasyonal, İrlanda ile İngiltere arasındaki çatışmayı açıkça İrlanda'nın yanında yer alarak sürekli ön planda tutmalıdır. Londra'daki Merkez Konsey'in özel görevi şu olmalıdır: İrlanda'nın ulusal kurtuluşunun kendisi için soyut bir adalet yahut insaniyet sorunu olmayıp, kendi toplumsal kurtuluşunun birinci koşulu olduğu bilincini İngiliz işçi sınıfı arasında uyandırmak." (Marksistler ve Ulusal Sorun Antolojisi içinde, Maspero Yayınları s.99)

Bu cümlelerde özetlenen görüş, Marx'ın ulusal sorun konusunda vardığı nihai tutumu yansıtmaktadır. Ancak bu görüşün Komünist Manifesto'da yer almadığı da açıktır. Komünistler Birliği'nin yerine kurulan Birinci Enternasyonal de bu tutumun üzerine oturmamıştır. Aksine, Marx'ın Enternasyonal içindeki son zorlu mücadelesinin de en önemli konularından biri bu olmuştur. Zira İngiltere'de işçi aristokrasisinin temsilcisi durumundaki sendikalistler, Enternasyonal içinde bu tutuma şiddetle karşı çıktılar. Proudhon'cular zaten baştan beri (Fransız milliyetçiliği dışındaki) ulu-

sal hareketlere karşı duyarsız, hatta karşıt bir tutum içindeydiler; Lassalle'ciler sadece Alman ulusallığını önemsemekte; dolayısıyla Polonya konusunda ters bir konumda bulunmaktaydılar. Bakunin'ciler de benzer nedenlerle aynı konumdaydılar.

Dolayısıyla marksistlerin ulusal sorun konusunda netleşmesi, Birinci Enternasyonal içinde bir saflaşmayı ve ayrışmayı da getirdi. Böylece ulusal soruna ilişkin tutum, aynı zamanda enternasyonalist komünizmin ulusal komünizmden sıyrılması ve Komünist Manifesto'nun temel bir kusurunun giderilmesi anlamına geldi. Ne yazık ki, bu ideolojik-politik ayrışmanın, Birinci Enternasyonal'in dağılmasıyla bir arada gelişmesi nedeniyle, bu enternasyonalist çizginin yakalanması uzun süre mümkün olmadı.

Bu noktadaki süreklilik de, Manifesto'nun geleneğine yeniden bağlanmak üzere İkinci Enternasyonal'in sosyal şoven çizgisinden koparak Komünist Enternasyonal'i kuranlar tarafından sağlandı. Aynı görev, bugün komünistlerin önünde duruyor. Ne var ki, süreklilik/kopuş ilişkisi içinde bu geleneğe bağlanmanın yolu, bugün daha çok çapraşıklaşmış bulunmaktadır. Özellikle örgütsel/politik bir sürekliliğin sağlanamadığı koşullarda, geçmişe doğru iz sürerken, devrimci örgütlerin kolektif ürünü olan politik/programatik belgelerle şahsi teorik katkıların birbirlerinden ayırdedilememesi, bu konuda başlı başına bir sorun oluşturmaktadır.

III. Örgütsel Belgelerin Şahsileştirilmesi ve Örgütsel Sürekliliğin Kopuşu Hakkında Bazı Saptamalar

Manifesto, yüzelli yıl önce ilk kez yayınlandığında, "Komünist Parti'nin Manifestosu" başlığını taşıyordu; ve doğrusu da buydu. Peşpeşe birçok baskısı yapılan Manifesto'nun, aynı yıl içinde yine Almanca olarak Londra'da yapılan ikinci baskısında da; bunu izleyen Fransızca, Lehçe, İtalyanca, Danca, Felemenkçe ve İsveçce baskılarında da hiç bir yazar adı geçmedi. Komünist Manifesto'nun yazarlarının, Karl Marx ve Friedrich Engels oldukları hakkındaki ilk ibare, 1850'de İngiltere'deki çartistlerin yayın organı olan "The Red Republican - Kızıl Cumhuriyetçi"de yayınlanan, "Alman Komünist Partisi'nin Manifestosu" başlıklı İngilizce çeviriye, G. J. Harney'in yazdığı önsözde geçti. Daha sonra, 1872'de Almanya'da yayınlanan baskıya, Marx ve Engels ortak bir önsöz yazdılar. Bu baskı "Komünist Manifesto-Das Kommunistische Partei" başlığıyla ve Marx-Engels imzasıyla yayınlandı; o günden sonra, hemen hemen tüm baskılar bu biçimde yayınlandı; o gün bugündür hemen hemen heryerde, "Marx ve Engels'in ölümsüz eseri", yahut buna benzer ifadelerle anılmaktadır.

Oysa, Komünist Manifesto'nun içerdiği fikirlerin tamamı Marx ve Engels'e ait olsa bile, bu fikirler Manifesto'nun ortaya çıkışına yetmiyordu.

Çünkü Manifesto'nun ortaya çıkmasına yol açan bir örgütsel karar ve hatta Merkez Otoritesi'nin mektubunda görüldüğü gibi bir talimat vardır. Bir başka deyişle, Manifesto'nun varlığı, Komünistler Birliği'nin varlığına ve iradesine tamamen bağlıdır. Buna karşılık, şekillenişi sırasında tayin edici katkıları olsa bile, Komünistler Birliği'nin kurulması fikri, Marx ve Engels'in değildir. Hatta böyle bir örgüt onların akıllarından bile geçmiş değildir; belki de bu örgütün sürekliliğinin sağlanamamasının ardında yatan en önemli öznel zaaflardan biri burada yatmaktadır.

Komünist Manifesto "Marx-Engels'in Eseri" mi?

1872'de ilk kez Marx ve Engels imzasıyla yayınlandığında, Manifesto'nun asıl sahibi olan Komünistler Birliği'nin yerinde çoktan beri yeller estiği bir olgudur; onun yerine kurulan Birinci Enternasyonal de türdeş bir çizgiye ve bu manifestonun arkasında duracak ortak bir iradeye sahip değildi; ve kapanmasına varacak olan iç çatışmalar sürecine (bakunincilerle marksistler arasındaki gerilim artmaktaydı) girmişti. Bu durumda, Komünist Manifesto'yu fiilen Marx ve Engels temsil edip savunmaktaydılar. Zaten Haklılar Birliği adlı örgütün 1847 Haziran'ındaki kongresinde, örgütün isminin Komünistler Birliği olarak değiştirilmesini önerip bu önerinin kabul edilmesini sağlayanlar da, bu örgüte yeni katılmış bulunan Marx, Engels ve arkadaşlarıydı. Örgütün tüzüğüne de, başta amaç maddesi olmak üzere, önemli katkılar getirenler de onlardı; ve elbette onların önceden kurulmuş bu örgüte sundukları en önemli katkı Komünist Manifesto'dur.

Ama Komünist Manifesto, hem bütün dünya işçilerine sunulan bir armağandır; hem de Marx ve Engels'in beyinlerinden, Atena'nın, Zeus'un beyninden çıktığı gibi çıkmamıştır; bu fikirlerin onların zihinlerinde ifade bulabilmesi için örgütlü, örgütsüz sınıf mücadelelerinin somut deneyimlerinin yaşanmış olması gerekiyordu. Bu bakımdan, komünistlerin hala esas alması gereken temel siyasal-programatik belge olma niteliğini koruyan Komünist Manifesto'nun, bu niteliği ile bir araç olarak kullanılabilmesi için, hem ortaya çıkış sürecinin hem de temel kusuruyla bunun hangi yolla giderilebileceğinin bilincinde olmak gerekiyor.

1872'de koşulların ne olduğu ve hangi nedenle Manifesto'nun Marx-Engels imzasıyla yayınlanmış olduğu tartışması ayrı bir sorundur. Ama hem ortaya çıkış sürecini yansıtmak bakımından bu metni, iki yazarlı bir "eser" olarak ele almak doğru değildir; hem de Manifesto'nun politik-örgütsel anlamının hasıraltı edilmesine yol açtığı için böyle yapmamak gerekir. Herşey bir yana, o yıllarda da, sonrasında da bu metni kendilerine kılavuz eden milyonlarca komünistin, "Marx-Engels müridleri" değil, Komünistler Birliği'nin takipçileri olduğu gerçeğini vurgulamak, o zaman

için de, bugün de metni kaleme alanları zikretmekten daha fazla önem ve anlam taşımaktadır.*

En önemlisi böyle bir vurgu, Manifesto'nun arkasındaki örgüt iradesini ve bir devrimci örgütün ihtiyacına yanıt vermek üzere kaleme alınmış olduğunu hatırlatmaktadır; bu bakımdan bu amaçla ele alınıp kullanılması gereğini öne çıkarmaktadır; ki bugün asıl vurgulanması gerekenlerin başında da bu gelmektedir. Bu nedenle Komünist Manifesto'nun doğuşuna ve geliştirilmesine varan süreci gözden kaçırmamak; Manifesto'nun hem yaratılması hem de geliştirilmesi için sadece nesnel gelişmelerin değil, sınıf mücadelesinde öznel bir etken olarak yeralan bir devrimci örgütün müdahalelerin ve bu deneyimlerden çıkartılan derslerin önemli bir payı olduğunu unutmamak; dolayısıyla bu belgeyi devrimci bir örgütün marksist teori ışığında hazırlanmış, ilk komünist program metni olarak ele almak gerekiyor.

Bu bakış açısıyla Komünist Manifesto'nun, "Marx ve Engels'in eseri" yahut "Komünistler Birliği'nin Manifestosu" olarak anılması, bir sahiplik ve miras tartışmasıyla ilişkisi pek az olan bir ihtiyacı ifade eder. Bu ayrımın öne çıkardığı soru işaretleri, daha önemli ve başka durumlarda da karşılaşılabilen bir soruna ışık tutmaktadır. Sonuçta şu ya da bu şahsın kişisel katkılarını yansıtsa ve şu ya da bu şahsın kaleminden çıkmış olsa bile, örgütsel/kolektif bir ürün olarak kabul edilmesi gereken politik/programatik belgelerin, kişisel imzalarla anılması iki önemli noktada sivrilen bir çarpıklığa kaynaklık etmektedir.

Birincisi bu tutum örgütsel-politik süreklilik ile ideolojik süreklilik arasındaki bağın koparılmasına yahut unutulmasına, en azından öneminin farkedilmemesine yol açan bir durum yaratmaktadır.

İkincisi bu tutum, bu türden belgelere yapılan başka katkıların (burada başka "şahsiyetlerin" katkıları değil, kişisel olmayan katkılar kastedilmektedir) gözden kaçırılmasına yol açmaktadır; yani bu tutum söz konusu metinlerin örgütsel/kolektif niteliğini hasıraltı eden, dolayısıyla siyaset-örgüt bağının bir başka düzeyde kopmasına yol açan bir etkendir.

Bu nedenlerle, politik/programatik belgelere bireyci ve aydınca bakış açısı, siyasal-örgütsel sürekliliği kavramada ve yansıtmada ciddi zaaflara neden olmaktadır.

---

* *Elinizdeki baskı da, sadece yüz ellinci yılında Manifesto'nun orijinaline en yakın bir biçim arayışından dolayı değil; zaten böyle olması gerektiğini düşündüğümüz için Marx ve Engels'in imzasını taşımıyor. Kaldı ki, dost düşman hemen herkes tarafından metnin yazarlarından biri olarak kabul ve ilan edilen Engels, metne damga vuran ana fikrin tamamen Marx'ın görüşlerinden kaynaklandığını ve kendisinin bu noktada bir payı bulunmadığını, Marx'ın ölümünden sonra yayınlanan kimi baskılara yazdığı önsözlerde tekrar tekrar ifade etmişti. Bu durumda, akademik kesinlik ve hakkaniyet adına, Engels'in ismini Manifesto'nun kapağından çıkarmak kimsenin aklına gelmiş midir acaba? Açıktır ki, Marx-Engels imzasının tek alternatifi Komünistler Birliği'dir ve zaten doğrusu da budur.*

Komünist Manifesto Mirasının Devralınmasının Koşulu Nedir?

Siyasal görüşleri, falanca ve filancanın kişisel görüşleriymiş gibi algılamakla malul tutum, siyasal görüşlerin şekillenmesini fikirlerden başka etkenlerin de etkilediğini (örneğin Manifesto örneğinde olduğu gibi, bir örgütsel çerçeve ve örgüt iradesi) gözden kaçırır ve siyasal fikirlerin sürekliliğinin bile ancak örgütsel zeminler üzerinde sağlanabileceğinin unutulmasına yol açar. Bu nedenle Komünist Manifesto'nun kökenlerini ve akıbetini bu gözle irdelemekte yarar var.

Komünist Manifesto'nun ifade ettiği anlayışın, "modern dünyanın örgütlü ve savaşan proletaryasının tümünü yaşatmaya ve harekete geçirmeye" (Lenin) devam edebilmesi için, ona hayat veren örgütsel zeminden daha gelişkin bir örgütsel zemine çoktan beri ihtiyacı var. Bu manifestoya sahip çıkma iddiasında olan komünistlerin öncelikli ödevi de, bunun gereğini yerine getirmektir. "Komünistler Birliği kadar mütevazı, Komünist Enternasyonal kadar iddialı bir yürüyüşün" sorumluluğunu üstlenmek ve bu iddiayı açıkça ortaya koymak Komünist Manifesto'nun mirasını devralıp bu çizgiyi sürdürmenin en önemli ve öncelikli koşuludur. Devrimci Parti Güçleri'nin ayrım çizgilerinden biri de bu yöntemsel yaklaşımda bulunmaktadır. Komünist Manifesto bu bilinçle ele alınıp, devrimci parti güçlerinin politik kimliğinin çerçevesini çizen ve gerisine düşülmemesi gereken politik platformun temel taşlarından biri olarak yerine oturtulmalıdır.

***

"...

'Bütün ülkelerin işçileri birleşin!'

Komünistler Birliği bu çağrıyı yükseltirken, 'proleterlerin zincirlerinden başka kaybedecek birşeyleri yok; kazanacakları bir dünya var' diyordu. Neredeyse 150 yıl oluyor; o günden beri proleterlerin zincirlerinden başka kaybedecek birçok şeyleri oldu. Çoğu zorlu mücadelelerin sonucu olan bu kazanımlar, direnmelere rağmen, bazen üzerine tüneyen ayrıcalıklı akbabaların sömürmesiyle, bazen sınıf düşmanının saldırılarıyla bir bir kazınıp gitti; kaybedildi. Dünya işçi hareketi büyük fedakarlıklara ve mücadelelere mal olmuş politik mevzilerinden geri atıldı; bu mevzilerin başlıcaları devrimci örgütler/partiler ve proletarya diktatörlüğüdür.

Bugün, bütün bu mücadelelerin eleştirel bir özetini oluşturan ve en az bu mevzilerin kazanılması yolundakiler kadar büyük fedakarlıklara malolmuş ideolojik mevziler de tehdit altında. Kaybedilmiş politik mevzileri yeniden ve bir daha kaybetmemek üzere kazanmanın birinci adımı, ideolojik mevzilere sarılmak ve bunu gelecek kuşaklara aktarmak olmalı.

Bu mevzileri korumak için onları dondurmak mı gerekir? Aksine bu onları büsbütün kaybetmenin en kestirme yollarındandır. Bu kazanımları

koruyup yarına aktarmak için, onları eleştirel bir süzgeçten geçirerek, canlı deneyimlerin dersleriyle zenginleştirmek ve sınamak gerekiyor; böylece onları dayanıklı kılmanın önemli bir koşulu da yerine getirilmiş olacak.

Hiçbir politik kazanım kalmadıysa tam bir yenilgi var demektir. O halde bir defteri kapatmak, beyaz bir sayfadan başlamak mı gerekir? Bilakis; bu geçmişteki kadar bile başarılı olmamayı garantilemenin yoludur. Geçmişte komünizm uğruna yapılanlar başarısızlıkla sonuçlanmış olsa bile, bunlardan ders çıkarmak; aksi yöne savrulmuş deneyimlerden de ibret almak gerek.

Bu geçmişle hesaplaşmanın ilk adımı, yenilgi, başarısızlık ve yanılgıların üstünü örtmek yerine, 'evet biz yenilen taraftaydık' deme cesaretini göstermektir. Geçmiş deneyimin dersleri ancak bu tutumla çıkarılabilir. Buna titizlikle önem vermek gerekiyor; çünkü bunlar komünistlerin geçmişten devralıp gelecek kuşaklara aktarabilecekleri, insanlık kültürünün en değerli mirasıdır.

Geçmişi bir kalemde silip, beyaz bir sayfadan başlamak gerekmiyor; bugüne kadar yapılmış ve söylenmiş olanları yok saymamakla birlikte, ayıklamak gerekiyor. Bu çabada başlıca esin kaynağı Ekim Devrimi'dir. Komünistler, Komünist Manifesto'da ilan edilen; Ekim Devrimi ve sovyet iktidarıyla yeni bir çağ açan; Komünist Enternasyonal'le başlatılıp sürdürülemeyen komünizm davasının izleyicileri olmalıdır." (Komünistler Ne İçin Nasıl Mücadele Etmeli?, Maya Kitapları 1, Tohum Yayıncılık)*

Şubat 1998

* *Komünist Manifesto ve Komünistler Birliği'nin tarihçesi hakkında daha geniş bilgi için. Riazanov'un adı geçen kitabının (Belge Y. İstanbul 1977) yanısıra; Dirk j. Struik'in derlediği Komünist Manifesto'nun Doğuşu adlı derlemeye (Sol Y. Ankara 1976); Köln Davası Üzerine Açıklamalar'a (Ana Yayınları, İstanbul, 1977); ve Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi'nin Birinci Cildine bakılabilir)*

KOMÜNİST PARTİ MANİFESTOSU

KOMÜNİST PARTİ MANİFESTOSU

Avrupa'nın başına bir heyûla musallat olmuştur: Komünizm heyûlası. Papayla Çar, Metternich'le Guizot, Fransız Radikalleri ve Alman polis hafiyeleri, yani kocamış Avrupa'nın bütün güçleri bu heyûlayı defetmek için kutsal bir ittifak kurmuştur.

İktidardaki hasımlarınca komünist diye suçlanmamış bir muhalefet partisi var mı? Komünizm kara lekesini, sağındaki solundaki rakiplerine gerisin geri iade etmemiş bir muhalefet nerede var?

Buradan çıkarılacak bir çift ders var: Avrupa'nın bütün güçleri, komünizmin de başlıbaşına bir güç olduğunu artık kabul etmektedirler. Komünistlerin görüşlerini, amaçlarını, eğilimlerini açıkça, bütün dünya önünde açıklamalarının ve partinin kendisine ait bir manifestoyla bu Komünizm Heyûlası masalına karşı çıkmalarının zamanı gelmiştir.

Bu amaçla, çeşitli milletlerin komünistleri Londra'da toplandılar ve İngiliz, Fransız, Alman, İtalyan, Flaman ve Danimarka dillerinde yayınlanmak üzere aşağıdaki Manifestoyu kaleme aldılar.

I. BURJUVALARLA PROLETERLER

Günümüze kadar varolagelen bütün toplumların tarihi, sınıf mücadelelerinin tarihi olmuştur.

Özgür yurttaşla köle, patrisyenle pleb*, derebeyiyle toprağa bağlı (serf) köle, lonca ustasıyla kalfa, tek kelimeyle ezenle ezilen; hep birbirlerine karşı olmuş ve kimi zaman alttan alta, kimi zaman açıktan açığa yürütülen bir kavgayı aralıksız sürdürmüşlerdir. Bu kavga, her seferinde, ya bütün toplumun devrimci bir yeniden-kuruluşa varmasıyla, ya da çarpışan sınıfların birlikte mahvolmalarıyla sonuçlanmıştır.

Tarihin önceki çağlarında, hemen her yerde, ayrı ayrı zümrelere bölünmüş olan toplumun karmaşık bir biçimde düzenlendiği, farklı toplumsal mevkilerin basamaklar halinde dizilmiş olduğu görülür: Eski Roma'da patrisyenler, şövalyeler, plebler, köleler; Ortaçağda feodal beyler, bendeler, lonca ustaları, kalfalar, çıraklar, serfler; ve bu sınıfların hemen hepsinin içinde, ikincil kademeler.

---

* PLEB: Eski Roma'da yurttaşlık haklarından yararlananlara patrisyen, yurttaşlık haklarından yararlanamayan, ama köle de olmayanlara da avam anlamına gelen "pleb" denirdi.

Feodal toplumun yıkıntılarından fışkıran çağdaş burjuva toplumu sınıf çelişkilerine son vermemiştir. Sadece, eskilerinin yerine yeni sınıflar, yeni baskı koşulları, yeni mücadele biçimleri getirmiştir. Bununla birlikte, çağımızın, yani burjuvazinin çağının ayırdedici özelliği, sınıf karşıtlıklarını sadeleştirmek olmuştur. Bütün toplum gitgide iki büyük düşman kampa, birbirlerine tamamen karşıt iki büyük sınıfa bölünmektedir: Burjuvaziyle proletarya.

Ortaçağın serfleri arasından en eski kasabaların imtiyaz-beratlı (ayrıcalığı belgelenmiş) şehir ahalisi çıktı. Bunların arasından da burjuvazinin ilk unsurları yetişti.

Amerika'nın keşfi, Ümit Burnu'nun dolaşılması palazlanan burjuvaziye yeni alanlar açtı. Hindistan ve Çin pazarları, Amerika'nın sömürgeleştirilmesi, sömürgelerle ticaret, genel olarak değişim araçlarının ve metaların artışı ticarete, denizciliğe, sanayiye görülmemiş bir dürtü sağladı ve böylelikle, çökmekte olan feodal toplumun bağrındaki devrimci unsurun hızla gelişmesine yol açtı.

Sanayinin eski, feodal tarz örgütlenişinde sanayi üretimi içe dönük loncaların tekelindeydi; bu sistem yeni pazarların gelişen ihtiyaçlarını karşılayamaz oldu. Onun yerini manifaktür (küçük imalat) sistemi aldı. Lonca ustaları bu manifaktürcü orta tabaka tarafından bir kenara itildiler; ayrı ayrı loncalar arasındaki işbölümü, tek tek her bir atölyenin içinde yaratılan işbölümü karşısında kayıplara karıştı.

Bu arada pazarlar durmadan büyüyor, talep durmadan artıyordu. Manifaktür imalatı bile yeterli olmaktan çıkmıştı. Üstelik, buhar enerjisi ve makineler sanayi üretimini köklü bir değişikliğe uğrattı. Küçük imalatın yerini dev modern sanayi; sanayici orta sınıfın yerini sanayi milyonerleri, koca sanayi ordularının kumandanları, yani modern burjuvalar aldı.

Geniş ölçekli sanayi, Amerika'nın keşfi sayesinde yolu açılan dünya pazarını kurmuştur. Bu pazar, ticaretin, denizciliğin, kara ulaşımının muazzam gelişmesini sağlamıştır. Bu gelişme de sonradan, sanayinin yayılmasını etkilemiştir; ve sanayi, ticaret, denizcilik, demiryolları yayıldığı ölçüde burjuvazi gelişmiş, sermayesini arttırmış, Ortaçağ'dan arta kalan bütün sınıfları geri plana itmiştir.

Böylece, çağdaş burjuvazinin kendisinin de uzun bir gelişme seyrinin, üretim ve değişim tarzlarındaki bir dizi devrimci altüst oluşun ürü-

nü olduğunu görüyoruz.

Burjuvazinin gelişmesi yolunda atılan her adımı, onun siyasi gücünün artmasında yeni bir aşama izlemiştir. Feodal soyluların sultası altında ezilen bir zümre; Ortaçağ komünü içinde silahlı ve kendi kendini yöneten bir topluluk (Komün, İtalya ve Fransa'nın şehir ahalisinin, ilk özerklik haklarını feodal beylerinden satın aldıktan ya da koparttıktan sonra kendi şehir topluluklarına verdikleri isimdi.*), bazen (İtalya ve Almanya'da olduğu gibi) bağımsız şehir cumhuriyeti, bazen (Fransa'da olduğu gibi) krallığa vergisini ödeyen, monarşinin "üçüncü zümre"si iken; burjuvazi sonradan, asıl manüfaktür döneminde, soylulara karşı bir denge unsuru olarak ya yarı-feodal monarşiye, ya da mutlak monarşiye hizmet etti; gerçekte, bütün büyük krallıkların hemen hepsinin kilit taşı oldu. Nihayet, çağdaş sanayinin ve dünya pazarının kurulmasından bu yana burjuvazi, modern temsili devlet içinde (sayesinde -çn), siyasi hakimiyeti bütünüyle kendi eline geçirmiştir. Modern devletin yürütme aygıtı, tüm burjuvazinin ortak işlerini yürüten bir komiteden başka bir şey değildir.

Burjuvazi, tarihi bakımdan son derece devrimci bir rol oynamıştır.

Nerede üstün gelmişse, orada bütün feodal, ataerkil, asude ilişkilere son vermiştir. İnsanı "doğal olarak üstün sayılan"lara bağlayan karmakarışık feodal bağları hoyratça koparıp atmış; insanla insan arasında "nakit ödeme"nin katı ihtiyaçlarına göre kurulan bağdan başka hiçbir bağ, soğuk bir bireysel çıkar ilişkisinden başka hiçbir ilişki bırakmamıştır. İnsanların vecd ile titremesine yol açan yüce dini coşkuların, coşkun şövalye ruhunun, edebiyat ve sanat tutkunlarının dar kafalı gözü-yaşlı duyarlılığının en yüce heyecanlarını bencil hesabın buzlu sularında boğmuştur. Kişisel değerleri değişim değerine dönüştürmüş; iptali mümkün olmayan sayısız beratlı özgürlüklerin yerine, o yegane vicdansız özgürlüğü, serbest ticaret özgürlüğünü getirmiştir. Tek kelimeyle, dini ve siyasi aldatmacalar ardında gizlenen sömürünün yerine, yalın, utanmaz, dolaysız ve gaddar bir sömürü getirmiştir.

Burjuvazi o güne dek el üstünde tutulan, baştacı edilip saygı duyulan ne kadar meslek varsa, hepsinin halesini söküp atmıştır. Hekimi,

* *"Komün", yeni ortaya çıkan şehirlerin, feodal beyleri ve efendilerinden mahalli özerklik ve siyasi haklarını "avam tabakası-üçüncü tabaka" [tiers etat] olarak koparıp almazdan önce de Fransa'da kendilerine verdikleri isimdi. Burada, genel olarak, burjuvazinin ekonomik gelişmesine İngiltere, siyasi gelişmesine Fransa tipik örnek sayılmıştır.*

hukukçuyu, papazı, şairi, bilim adamını kendisinin paralı hizmetkarları haline getirmiştir.

Burjuvazi, ailenin yüzünü örten yıvışık peçeyi yırtmış, aile ilişkisini salt bir para ilişkisi derekesine indirmiştir. Gericilerin onca hayranı oldukları Ortaçağ kaba-kuvvet gösterilerinin, en miskin tembellikle nasıl olup da birbirini tamamladığını gözler önüne sermiştir. İnsan faaliyetinin nelere kadir olduğunu ilk ispat eden burjuvazidir. Mısır piramitlerini, Roma su kemerlerini ve Gotik katedralleri fersah fersah aşan harikalar yaratmıştır; daha önceki bütün kavim göçlerini ve haçlı seferlerini gölgede bırakan seferler düzenlemiştir.

Burjuvazi üretim araçlarını, dolayısıyla üretim ilişkilerini ve onlarla birlikte bütün toplum ilişkilerini sürekli değişikliğe uğratmaksızın varolamaz. Oysa, tam tersine, üretim tarzlarının değişmeksizin korunması, ondan önceki bütün sanayici sınıfların başta gelen varoluş şartıydı. Üretimin sürekli değişikliğe uğratılması, toplumsal koşulların aralıksız altüst edilmesi, sonu gelmez istikrarsızlık ve çalkantı, burjuvazinin çağını önceki bütün çağlardan ayıran özelliklerdir. Durağan, kaskatı donmuş bütün ilişkiler, peşlerisıra getirdikleri yıllanmış saygıdeğer önyargılar ve fikirlerle birlikte süpürülüp gitmektedir; yenileri ise, daha kemikleşmeye vakit bulamadan çağ-dışı kalmaktadır. Elle tutulur, gözle görülür ne varsa yokolmakta, kutsal olan herşey ayaklar altına alınmakta; ve insanoğlu hemcinsleriyle ilişkilerini, gerçek hayat koşullarını ayık kafayla görmeye nihayet zorlanmaktadır.

Ürünleri için durmadan büyüyen bir pazara duyduğu ihtiyaç, burjuvaziyi yeryüzünün dört kapısına koşturmaktadır. Burjuvazi her yere yuvalanmalı, her yerde yerleşmeli, her yerde ilişkiler kurmalıdır.

Burjuvazi, dünya pazarını kullanıma açarken, üretime de, tüketime de her ülkede kozmopolit bir karakter kazandırmıştır. Sanayinin ayağının altından, o zamana kadar üzerinde durduğu milli zemini, gericilerin dalına basa basa çekip almıştır. Eskiden kalma bütün milli sanayiler yıkılmıştır, ya da her gün yıkılıyor. Bunların yerini, kurulması bütün medeni milletler için hayat-memat meselesi olan yeni sanayiler alıyor. Bu yeni sanayiler artık yerli hammaddeleri değil, en ücra bölgelerden getirilen hammaddeleri işleyen, çıkardıkları ürünler yalnız ülke içinde değil, yeryüzünün her köşesinde tüketilen sanayilerdir. Ülkenin kendi ürünleriyle karşılanan eski ihtiyaçlar yerine, ancak uzak diyarla-

rın ve iklimlerin ürünleriyle karşılanabilen yeni ihtiyaçlar doğuyor. Eksi mahalli ve milli içe-kapalılığın, kendine-yeterliliğin yerini çok-yönlü ilişkiler, milletlerin evrensel karşılıklı bağımlılığı alıyor. Maddi üretimde ne oluyorsa, aynısı zihni üretimde de oluyor. Tek tek milletlerin fikir eserleri artık herkesin ortak malı haline geliyor. Milli tek-yanlılık ve dar-kafalılık gittikçe imkansızlaşıyor, birçok ve çeşitli milli, mahalli edebiyatlardan ortaya bir dünya edebiyatı çıkıyor.

Bütün üretim araçlarının gelişmesi ve ulaşımın alabildiğine kolaylaşması sayesinde burjuvazi, bütün milletleri, hatta en barbar olanları dahi, medeniyet alanı içine çekmektedir. Meta ürünlerinin ucuzluğuyla bütün Çin setlerini topa tutup, yerlebir ederken, barbarların dikbaşlı yabancı düşmanlığının yelkenlerini suya indirmesini sağlamaktadır. Bütün milletleri, yokolma tehdidiyle yüzyüze bırakıp, burjuva üretim tarzını benimsemeye zorlamakta; onları kendisinin medeniyet dediği şeyi kabule, yani burjuva olmaya zorlamaktadır. Tek kelimeyle, burjuvazi, kendi suretinde bir dünya yaratmaktadır.

Burjuvazi kırı şehirlere tabi kılmıştır. Muazzam şehirler kurmuş, kır nüfusuna kıyasla şehir nüfusunu büyük ölçüde çoğaltmış, böylece nüfusun oldukça büyük bir kısmını kır hayatının miskinleştirici etkisinden kurtarmıştır. Kırı şehirlere bağımlı kıldığı gibi, barbar ve yarı-barbar ülkeleri medenileşmiş ülkelere, köylü milletleri burjuva milletlere, Doğuyu Batıya bağımlı kılmıştır.

Burjuvazi, nüfusun, üretim araçlarının ve mülkiyetin dağınıklığına giderek son vermektedir. Nüfusu bir araya toplamış, üretim araçlarını merkezileştirmiş, mülkiyeti birkaç elde yoğunlaştırmıştır. Bunun zorunlu sonucu, siyasi merkezileşme olmuştur. Ayrı ayrı çıkarlar, kanunlar, hükümetler ve gümrüklerle tamamen bağımsız olan ya da gevşek bağlarla birbirine bağlı olan eyaletler, hep bir araya getirilip tek bir hükümete, tek bir hukuk sistemine, tek bir milli sınıf çıkarına, tek bir sınıra ve tek bir gümrük tarifesine sahip bir tek millet haline gelmişlerdir.

Henüz yüzyılı ancak bulan hakimiyeti süresince burjuvazi, kendinden önceki kuşakların hepsinin bir arada yarattığından daha büyük, daha devasa üretken güçler yaratmıştır. Doğa güçlerinin insana boyun eğmesini, makinelerin, kimya biliminin sanayi ve tarıma uygulanmasını, koskoca kıtaların tarıma açılmasını, nehirlerin düzenlenmesini sağlamış; buharlı gemileri, demiryollarını, telgrafı ortaya çıkarmış, muaz-

zam halk topluluklarını yoktan varetmiştir; bundan önceki hangi çağda, salt sezgiyle dahi olsa, toplumsal emeğin bağrında bunca üretici gücün uyuklamakta olduğu biliniyordu?

Böylece, burjuvazinin kendisine dayanak kılıp üzerinde yükseldiği üretim ve değişim araçlarının feodal toplumda oluşmuş olduğu görülür. Bu üretim ve değişim araçlarının gelişmelerinin belli bir aşamasında, feodal toplumun üretim ve değişim koşulları, tarımın ve imalat sanayiinin feodal örgütlenmesi, tek kelimeyle feodal mülkiyet ilişkileri, o güne kadar gelişmiş olan üretken güçlerle artık bağdaşmaz oldular; üretken güçleri geliştirecekleri yerde, ayak bağı olmaya başladılar. Koparılıp atılmaları gerekiyordu; koparılıp atıldılar.

Onların yerini serbest rekabet ve kendisine uygun düşen bir toplumsal ve siyasi düzen, yani burjuva sınıfının ekonomik ve siyasi hakimiyeti aldı.

Şimdi buna benzer bir hareket bizim gözlerimizin önünde cereyan ediyor. Kendine özgü üretim, değişim ve mülkiyet ilişkileriyle çağdaş burjuva toplumu, bunca devasa üretim ve değişim gücünü yoktan var eden bu toplum, efsunlarla cehennemden çağırdığı güçlerin ipini elinden kaçıran bir büyücü gibidir. Birkaç on yıldan beri sanayi ve ticaretin tarihi, modern üretken güçlerin modern üretim koşullarına, yani burjuvazinin varlık ve hakimiyet koşulları olan mülkiyet ilişkilerine baş kaldırmasının tarihinden başka bir şey değildir. Bunu göstermek için, devresel tekrarlanmalarıyla bütün burjuva toplumunun varlığını her seferinde daha fazla tehdit eden ticari bunalımlara değinmek bile yeter. Bu bunalımların her birinde, sadece eldeki ürünlerin değil, vaktiyle yaratılmış üretken güçlerin de büyük bir kısmı heba olmaktadır. Bu bunalımlarda, önceki bütün çağlarda ancak saçmalık sayılabilecek bir toplumsal salgın baş gösteriyor: Aşırı üretim salgını. Toplum birdenbire geçici bir barbarlığa dönmüş buluyor kendini. Adeta bir kıtlık, bir evrensel yıkım savaşı, bütün geçim araçlarının kaynağını kurutmuş; sanki sanayi ve ticaret tümüyle mahvolmuş gibidir. Peki ama niçin? Ortalıkta haddinden fazla medeniyet, haddinden fazla geçim aracı, haddinden fazla sanayi, haddinden fazla ticaret olduğu için. Toplumun elindeki üretken güçler, burjuva medeniyetinin ve burjuva mülkiyetinin koşullarının daha da gelişmesine artık elvermez olmuştur; tersine, bu koşullara göre çok fazla güçlenmişler, bu koşullarca engellenir olmuş-

lardır; ve bu engelleri aştıkları takdirde, bütün burjuva toplumunu altüst eder hale gelmekte, burjuva mülkiyetinin varlığını tehlikeye sokmaktadırlar. Burjuva toplumunun koşulları, üretken güçlerin yarattığı zenginliği bağrında tutamayacak kadar dar sınırlara sahiptir. Peki burjuvazi nasıl atlatır bu bunalımları? Bir yandan yığınla üretim gücünü zorla yok ederek; öbür yandan yeni pazarlar ele geçirip, eskilerini daha da esaslı sömürerek. Yani daha yaygın, daha yıkıcı bunalımlara yol açarak ve bunları önleme çarelerini gitgide azaltarak.

Burjuvazinin feodalizmi yıkarken yararlandığı silahlar, şimdi burjuvazinin kendisine çevrilmiştir.

Oysa burjuvazi kendisine ölüm getirecek olan silahları yaratmakla kalmamış, bu silahları kullanacak olan insanları, yani modern işçileri, proleterleri de yaratmıştır.

Burjuvazi, yani sermaye geliştiği oranda, proletarya, modern işçi sınıfı da gelişir. Bu modern işçi sınıfı, ancak iş buldukları sürece yaşayabilen ve ancak emekleri sermayeyi arttırdığı sürece iş bulabilen emekçilerdir. Kendilerini parça parça satmak zorunda olan bu emekçiler, herhangi bir ticari meta gibidirler ve bu nedenle, rekabetin yarattığı bütün iniş çıkışlarla ve piyasadaki bütün dalgalanmalarla yüzyüzedirler.

Makine kullanmanın yaygınlaşması ve emeğin bölünmesi (işbölümü) yüzünden proleterlerin yaptıkları iş, bütün bireysel karakterini ve işçi için bütün çekiciliğini yitirmiştir. İşçi makinenin bir parçası olup çıkmıştır; ondan istenen, sadece, en basit, en yavan, en kolay öğrenilen bir marifettir. Dolayısıyla bunun sonucunda bir işçinin üretim maliyeti, neredeyse sadece onun hayatta kalması ve çoğalması için zorunlu olan geçim araçlarından ibaret olmaktadır. Oysa bir metanın, dolayısıyla emeğin de fiyatı*, onun üretim maliyetine eşittir. Bu nedenle, işin iticiliği arttığı oranda ücret düşer. Buna karşılık, makine kullanımı ve işbölümü ne kadar artarsa, çalışma saatlerinin uzamasıyla, belli bir süre içinde yaptırılan işin artmasıyla, ya da makinelerin hızının artmasıyla orantılı olarak emeğin yükü ağırlaşmaktadır.

Çağdaş sanayi, ataerkil ustanın küçük işyerini sanayici kapitalistin muazzam fabrikasına dönüştürmüştür. Fabrikaya doldurulan işçi yığın-

* *Marx ve Engels daha sonraki eserlerinde, "emeğin değeri" ve "emeğin fiyatı" terimleri yerine "emek-gücünün yahut iş gücünün değeri" ve "emek gücünün yahut iş gücünün fiyatı" terimlerini kullanmışlardır. Daha geniş bilgi iniç bkz. Ücretli Emek, Sermaye, Ücret, Fiyat. Kar Sol Yay. Ank.*

ları tıpkı askerler gibi örgütlenmişlerdir. Sanayi ordusunun neferleri olarak, tam bir subaylar ve başçavuşlar hiyerarşisinin kumandası altındadırlar. İşçiler sadece burjuva sınıfının ve burjuva devletinin köleleri değillerdir; makineye, ustabaşına ve hepsinden çok, bizzat burjuva fabrikatöre hergün, her saat köle olurlar. Kar etmeyi amaç edinen bu zorbalık, amacını ne kadar açıkça ilan ederse o kadar aşağılık, menfur ve kahredicidir.

El emeğinin içeriğindeki ustalık ve güç sarfı azaldıkça, bir başka deyişle, çağdaş sanayi geliştikçe, erkek emeğinin yerini kadın ve çocuk emeği alır. Yaş ve cinsiyet farkının işçi sınıfı için ayırdedici bir toplumsal geçerliği kalmamıştır artık. Herkes, yaşına ve cinsiyetine göre kullanılması az ya da çok pahalıya mal olan, bir iş aracı haline gelmektedir.

Emekçinin fabrikatör tarafından kullanılması (sömürülmesi) ücretini nakit olarak aldığında sona erer; ama bu kullanım sona erer ermez, burjuvazinin öbür kesimleri, ev sahibi, bakkal, tefeci vb., onun üzerine çullanırlar.

Eskiden orta tabakanın en alt sıralarında yer alanlar, yani, küçük esnaf, dükkan sahipleri ve rantiyeler, el sanatçıları ve köylüler giderek proleterleşmektedirler; çünkü gerek küçük sermayeleri çağdaş sanayi ile boy ölçüşecek çapta olmadığı için, gerekse yeni üretim yöntemleri karşısında özel becerilerinin hiçbir değeri kalmadığı için, büyük kapitalistlerle rekabete giriştiklerinde ezilip yokolmaktadırlar. Böylelikle proletarya, nüfusun bütün sınıflarından gelme kimselerden oluşmaktadır.

Proletarya çeşitli gelişme aşamalarından geçer. İlk doğduğu andan itibaren burjuvaziyle mücadelesi başlar. Önceleri tek tek emekçiler, sonra bir fabrikanın işçileri, daha sonra tek bir yörede, yahut aynı işkolunda çalışanlar, kendilerini doğrudan doğruya sömüren burjuvaya karşı bir kavgaya girişir. Bunlar ilkin saldırılarını yalnız burjuva üretim koşullarına yöneltmezler, üretim araçlarına da saldırırlar; kendi emekleriyle rekabet eden ithal mallarını tahrip ederler, makineleri kırarlar, fabrikaları ateşe verirler, Ortaçağ işçisinin tarihe karışmış statüsünü zorla diriltmeye çalışırlar.

Bu aşamada işçiler henüz, ülkenin her bir yanına dağılmış, karşılıklı rekabet yüzünden birbirlerine düşmüş bir yığındırlar. Orada burada daha bir kenetlenmiş oluşumlar halinde birleşseler de, bu birlik onların

kendi faal birleşmelerinin değil, burjuvazinin yarattığı bir birleşmedir; zira burjuvazi kendi siyasi hedeflerine ulaşabilmek için bütün proletaryayı harekete geçirmek zorundadır ve daha bir süre bunu az çok sürdürebilecek durumdadır. Bundan dolayı, bu aşamada, proleterler kendi düşmanlarıyla değil, mutlak krallığın kalıntıları, toprak sahipleri, sanayici olmayan burjuvalar ve küçük burjuvaziyle, yani düşmanlarının düşmanlarıyla savaşırlar. Böylelikle tüm tarihi hareket burjuvazinin ellerinde toplanır; bu yoldan kazanılan her zafer, burjuvazinin zaferi olur.

Ama sanayinin gelişmesi proletaryanın sayısını arttırmakla kalmaz; proletarya gün geçtikçe daha büyük yığınlar halinde bir araya gelir, gücü artar ve gücünün daha çok farkına varır. Makineler bütün emek farklılıklarını ortadan kaldırıp hemen her yerde ücretleri aynı düşük düzeye indirdiği oranda, proletaryanın içindeki farklı çıkarlar ve farklı hayat koşulları eşitlenmeye yüz tutar. Burjuvalar arasındaki rekabetin artması ve bunun doğurduğu ticari bunalımlar, işçi ücretlerini büsbütün istikrarsız kılar. Makinelerin ardı arkası kesilmeyen gelişmesi, her geçen gün daha da hızlanarak, işçileri geçim güvencesinden her gün biraz daha yoksun kılar; tek tek işçilerle tek tek burjuvalar arasındaki çatışmalar giderek iki sınıf arasındaki tek bir çatışma niteliğine bürünür. Bunun üzerine işçiler burjuvalara karşı birlikler (sendikalar) kurmaya başlarlar; ücretleri yüksek tutmak için elele verirler; zaman zaman giriştikleri eylemlere peşinen hazırlanmak ve tedarikli olmak için kalıcı örgütler kurarlar. Kimi zaman kimi yerlerde bu çatışmalar ayaklanmalara kadar varır.

Bazen zafer işçilerin olur, ama ancak bir süre için. İşçilerin mücadelelerinin gerçek semeresi, ilk anda elde edilen sonuçta değil, işçilerin durmadan gelişen birliğindedir. Çağdaş sanayice yaratılan ve ayrı ayrı yörelerin işçilerinin birbirleriyle ilişki kurmalarını sağlayan yeni iletişim araçları bu birliği kolaylaştırır. Hepsi aynı karakteri taşıyan birçok yerel mücadeleyi ülke çapında bir mücadelede, tek bir sınıflararası mücadelede merkezileştirmek için gerekli olan da bundan başka birşey değildi zaten. Ama her sınıf mücadelesi bir siyasi mücadeledir; ve Ortaçağ burjuvalarının birkaç yüzyılda ancak sağlayabildikleri birliği, çağdaş proleterler, demiryolları sayesinde, birkaç yıl içinde gerçekleştirebilmektedir.

Proleterlerin bir sınıf olarak, dolayısıyla bir siyasi parti olarak sağ-

ladıkları bu örgütlenmeler, kendi aralarındaki rekabet yüzünden hep sekteye uğrar. Fakat her seferinde daha da güçlü, kararlı ve zorlu olarak yeniden toparlanır. Burjuvazi içindeki bölünmelerden de yararlanarak, işçilerin bazı çıkarlarının yasal olarak tanınmasını sağlar. İngiltere'de on saatlik iş-günü tasarısı böyle yasalaşmıştır.*

Eski toplumun sınıfları arasındaki bütün çatışmalar, türlü yollardan, proletaryanın gelişme sürecini ilerletir. Burjuvazi, ardı kesilmeyen bir savaş içinde bulur kendini. Önce; soylularla; sonra, çıkarları sanayinin ilerlemesine aykırı düşen diğer burjuva kesimleriyle; ve her zaman, yabancı ülkelerin burjuvalarıyla. Bütün bu savaşlarda burjuvazi proletaryaya başvurmadan, onun yardımını istemeden ve böylelikle onu siyaset alanının içine çekmeden edemez. Bu nedenle, burjuvazi kendi eğitim unsurlarını proletaryaya sunar. Başka bir deyişle, kendisine karşı kullanacağı silahları, proletaryanın eline burjuvazi verir.

Bundan başka, daha önce de gördüğümüz gibi, hakim sınıfların bazı kesimleri sanayinin gelişmesi sonucunda, yığın halinde proletaryanın saflarına itilmekte, ya da en azından yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalmaktadır. Bunlar da proletaryaya bir dizi eğitim unsurları sağlarlar.

Nihayet, sınıf mücadelesinin kesin karar saatine yaklaştığı dönemlerde, hakim sınıf içinde, hatta eski toplumun bütün kesimlerinde sürüp gitmekte olan dağılma süreci, öylesine şiddetli ve göze çarpar bir hal alır ki, hakim sınıfın küçük bir parçası, kendini o sınıftan koparır ve devrimci sınıfla, geleceği elinde tutan sınıfla birlik olur. Dolayısıyla, nasıl bundan önceki bir dönemde soyluların bir kesimi burjuvazinin safına geçmişse, şimdi de burjuvazinin bir bölümü, özellikle burjuva ideologlarının tarihin genel gidişini teorik olarak anlayabilecek düzeye erişmiş olan bir bölümü, proletaryanın safına geçer.

Bugün burjuvaziyle karşı karşıya olan bütün sınıflar içinde, yalnız proletarya gerçekten devrimci bir sınıftır. Öbür sınıflar çağdaş sanayi

---

* *İngiltere'de uzun süren mücadelelerin sonucunda, yalnız kadın ve çocuklar için geçerli olmak kaydıyla, 10 saatlik iş gününün kabulünü sağlayan bir yasa parlamentodan 1847 yılında geçmiştir. Kapitalistler bu yasanın herkesi kapsayacak şekilde yaygınlaşacağı gerekçesini ileri sürerek karşı çıkmışlardı; zaten kabul edildiği haliyle bile bu yasaya kendiliklerinden uymamışlardır. Bu yasanın kabul edilmesinde, işçilerin yürüttüğü mücadelelerin yanısıra, toprak sahiplerinin ve onların meclisteki temsilcilerinin kapitalistleri zayıflatma amacıyla 10 saatlik işgünü yasasına destek vermeleri de rol oynamıştı; çünkü bir süredir toprak sahipleri ile sanayiciler arasında sert çatışmalara neden olan gümrük tarifeleri ile ilgili bir başka kanun tartışması o sıra alevlenmiş bulunuyordu.*

karşısında çözülür, sonunda yok olur giderler; proletarya ise modern sanayinin özel ve asli ürünüdür.

Orta tabakalar, küçük imalatçı, dükkan sahibi, zanaatkar, köylü, bunların hepsi, orta tabakanın ufak kesimleri olarak ayakta kalabilmek için burjuvaziyle savaşırlar. O yüzden de devrimci değil, tutucudurlar. Hatta gericidirler, çünkü tarihin tekerini tersine döndürmeye çalışırlar. Kazara devrimci olacak olurlarsa, bu sadece, yakın gelecekte proletaryanın saflarına aktarılmak üzere olduklarındandır; bu durumda halihazır çıkarlarını değil, gelecekteki çıkarlarını savunurlar, kendi görüş açılarını terk ederek proletaryanın görüş açısını benimserler.

Lumpen proletarya, eski toplumun en alt tabakalarının çürümesinden doğan bu aylaklar yığını, orada burada bir proleter devrimiyle hareketin içine sürüklenebilir belki; fakat hayat koşulları bu kesimi gerici entrikaların uşağı olmaya çok daha yatkın kılar.

Eski toplumun genel varlık koşulları, proletaryanın hayat koşulları içinde daha şimdiden ortadan kalkmıştır. Proleterin mülkü yoktur; eşi ve çocuklarıyla ilişkisinin burjuva aile ilişkileriyle ortak hiçbir yanı kalmamıştır; İngiltere'de de, Fransa, Amerika ve Almanya'da da aynı olan çağdaş sanayinin çalışma düzeni, yani işçinin sermayeye köle oluşu, proleterde milli karaktere ait hiçbir iz bırakmamıştır. Onun için hukuk, ahlak ve din, her birinin ardında bir sürü burjuva çıkarının pusuya yattığı burjuva önyargılarıdır.

Bundan önce üstün gelen her sınıf, bütün toplumu kendi mülk edinme koşullarına tabi kılarak, o güne kadar elde ettiği durumu pekiştirmeye çalışmıştır. Proleterler ise, halihazır mülk edinme biçimlerini ve dolayısıyla daha önceki bütün diğer mülk edinme biçimlerini ortadan kaldırmadan toplumun üretici güçleri üzerinde hakimiyet kuramazlar. Onların güvence altına alınacak ve pekiştirilecek kendilerine ait hiçbir şeyleri yoktur; onların tarihi görevleri, bireysel mülkiyetin bütün eski güvencelerini ve sigortalarını yok etmektir.

Bundan önceki bütün hareketler azınlık hareketleri, ya da azınlıkların çıkarına hareketler olmuştur. Proletarya hareketi muazzam çoğunluğun, muazzam çoğunluk çıkarına bağımsız hareketidir. Günümüz toplumunun en alt tabakası olan proletarya, resmi toplumun tekmil üst tabakaları havaya uçurulmadıkça yerinden kımıldayamaz, ayağa kalkamaz.

Başlangıçta proletaryanın burjuvazi ile mücadelesi özde değilse de, biçimde milli bir mücadeledir. Her ülkenin proletaryası muhakkak ki önce kendi burjuvazisiyle hesaplaşmalıdır.

Proletaryanın gelişmesinin en genel evrelerini göz önüne sermekle, bugünkü toplumda süregiden üstü azçok örtülü iç savaşı, bu savaşın açık bir devrime dönüşeceği ve burjuvazinin zorla alaşağı edilişinin proletaryanın hakimiyetinin temelini atacağı noktaya kadar izlemiş olduk.

Daha önce de gördüğümüz gibi, şimdiye kadar bütün toplum biçimleri ezen ve ezilen sınıflar arasındaki karşıtlık üzerine kurulmuştur. Ne var ki, bir sınıfı ezebilmek için bile, o sınıfa hiç değilse köle hayatını sürdürmesini mümkün kılacak belli koşulları sağlamak gerekir. Serflik döneminde serf kendini komün üyeliğine yükseltebilmişti; küçük burjuva, feodal istibdat altında burjuvalaşmayı başarmıştı. Modern emekçi ise, sanayinin ilerlemesiyle durumunu düzelteceği yerde, aksine kendi sınıfının hayat koşullarının gitgide daha altına düşmektedir; sadakaya muhtaç olacak ölçüde yoksullaşmaktadır ve bu yoksullaşma nüfustan da, servetten de daha hızlı gelişmektedir. İşte burjuvazinin kendi varoluş koşullarını topluma zorla, mutlak bir kanun olarak benimsetmesinin artık mümkün olmadığı, toplumun hakim sınıfı olma yeteneğini kaybettiği burada açıkça ortaya çıkıyor. Burjuvazi hüküm sürebilecek halde değildir; çünkü kölesine köleliği içinde dahi yaşama imkanı sağlayamamaktadır; çünkü kölesi onu beseleyeceği yerde, o kölesini beslemek zorunda kalacak kadar kölesinin sefalete sürüklenmesinin önünü alamamaktadır. Toplum artık bu burjuvazinin hakimiyeti altında yaşayamaz; bir başka ifadeyle, burjuvazinin varlığı toplumla artık bağdaşmamaktadır.

Burjuva sınıfın varlığı ve hakimiyeti için temel şart zenginliğin özel ellerde birikmesi, sermayenin oluşup büyümesidir; sermayenin varlık koşulu ise ücretli emektir. Ücret sisteminin tek dayanağı, işçiler arasındaki rekabettir. Burjuvazinin istese de, istemese de geliştirmek zorunda olduğu sanayi ilerledikçe, işçilerin rekabetten doğan yalnızlığının yerini, işçilerin örgütlenmekten doğan devrimci birliği alır. Dolayısıyla çağdaş sanayinin gelişmesi, ürünlerine el koymak üzere, üzerinde üretim yaptığı zemini burjuvazinin ayağının altından kaydırmaktadır. Bunun içindir ki, burjuvazinin ürettiği, herşeyden önce, kendi mezar

kazıcılarıdır. Burjuvazinin devrilmesi de, proletaryanın zaferi de aynı ölçüde kaçınılmazdır.

II. PROLETERLERLE KOMÜNİSTLER

Komünistlerin bir bütün olarak proleterler karşısındaki konumları nedir?

Komünistler, diğer işçi sınıfı partilerinin karşısına dikilen ayrı bir parti oluşturmazlar.

Proletaryanın tümünün çıkarlarından ayrı ve farklı çıkarları yoktur.

Komünistler işçi hareketini şekillendirip bir kalıba sokmak üzere kendilerine özgü özel ilkeler ileri sürmezler.

Komünistler diğer işçi sınıfı partilerinden yalnız şu noktalarda ayrılırlar: 1. Değişik ülkelerin proleterlerinin, kendi milletleri içinde yürüttükleri mücadelelerde, bütün proletaryanın, her türlü milliyetten bağımsız, ortak çıkarlarını gösterip, bunları öne sürerler. 2. İşçi sınıfının burjuvaziye karşı verdiği mücadelenin geçmek zorunda olduğu çeşitli gelişme aşamalarında, her zaman ve her yerde, hareketin bütününün çıkarlarını temsil ederler.

Onun için komünistler pratik bakımdan, bütün ülkelerin işçi partileri arasında en kararlı, diğerlerinin başını çeken kesimi oluştururlar; teorik bakımdan da, proletarya hareketinin koşullarını, ilerleyişini ve nihai amaçlarını berrak biçimde kavramış olmaları sayesinde komünistler, proletaryanın geri kalan kısmına kıyasla bir üstünlüğe sahiptirler.

Komünistlerin acil hedefi, bütün diğer proletarya partilerinin hedefinin aynısıdır, proletaryanın bir sınıf haline gelmesi, burjuva hakimiyetinin yıkılması, siyasi iktidarın proletarya tarafından ele geçirilmesi.

Komünistlerin varmış oldukları teorik sonuçlar hiçbir surette, şu ya da bu sözde evrensel reformcunun icad ya da keşfettiği fikirlere ya da ilkelere dayanmaz. Bu sonuçlar sadece, varolan bir sınıf mücadelesinin, gözlerimizin önünde süregiden bir tarihi hareketin doğurduğu ilişkileri genel terimlerle ifade ederler.

Halihazır mülkiyet ilişkilerine son verilmesi, hiç de komünizmin ayırdedici bir özelliği değildir. Geçmişte bütün mülkiyet ilişkileri, tarihi koşulların değişmesi sonucunda tarih içinde sürekli değişikliğe uğramışlardır.

Mesela Fransız Devrimi, burjuva mülkiyeti yararına, feodal mülki-

yeti ortadan kaldırmıştır.

Komünizmin ayırdedici özelliği, genel olarak mülkiyetin ortadan kaldırılması değil, burjuva mülkiyetinin ortadan kaldırılmasıdır. Oysa modern burjuva özel mülkiyeti, sınıf karşıtlıklarına, birilerinin birileri tarafından sömürülmesine dayanan üretim ve mülk edinme sisteminin en son ve en tam ifadesidir.

Bu anlamda, komünistlerin teorisi şu tek cümleyle özetlenebilir: Özel mülkiyete son verilmesi.

Biz komünistler, bir insanın kendi emeğinin semeresi olarak kişisel mülk edinme hakkını ortadan kaldırmak istemekle suçlanmışızdır; ki bu mülkiyetin her türlü kişisel özgürlük, faaliyet ve bağımsızlığın temeli olduğu iddia edilir.

Kişinin kendi alınteriyle çalışıp didinerek bizzat kazandığı mülkiyet! Küçük el sanatçısının ve küçük köylünün mülkiyetini mi, yani burjuva biçiminden önceki mülkiyet biçimini mi kastediyorsunuz? Ona son vermenin hiç gereği yok; sanayinin gelişmesi onu büyük ölçüde zaten yok etmiştir ve her gün hala yok etmektedir.

Yoksa çağdaş burjuva özel mülkiyetini mi kastediyorsunuz?

İyi ama, ücretli emek işçi için bir mülkiyet yaratıyor mu? Ne gezer! Ücretli emek sermaye yaratır, yani ücretli emeği sömüren cinsten bir mülkiyet yaratır; sermaye de bir şartla artar: Yeniden sömürmek için yeni ücretli emek arzı yaratmak şartıyla. Bugünkü biçimiyle mülkiyet, sermaye ile ücretli emek arasındaki karşıtlığa dayanmaktadır. Bu karşıtlığın her iki ucunu da inceleyelim:

Sermaye sahibi olmak demek, üretimde salt kişisel değil, toplumsal bir mevkiye sahip olmak demektir. Sermaye kolektif bir üründür ve ancak toplumun birçok üyesinin, hatta son tahlilde, bütün üyelerinin ortak faaliyetiyle harekete geçirilebilir.

Bu nedenle, sermaye kişisel değil, toplumsal bir güçtür.

Dolayısıyla sermayeyi ortak mülkiyete, toplumun bütün üyelerinin mülkiyetine çevirmekle, kişisel mülkiyet toplumsal mülkiyete dönüştürülmüş olmaz. Değişen, mülkiyetin toplumsal karakteridir sadece. Mülkiyet sınıfsal karakterini yitirir.

Şimdi de ücretli emeği ele alalım.

Ücretli emeğin ortalama fiyatı asgari ücrettir, yani işçinin işçi olarak hayatta kalabilmesi için zorunlu olan geçim araçlarının tutarıdır.

Dolayısıyla ücretli işçinin emeğiyle elde ettiği, ancak onun kıt kanaat yaşayıp çoğalmasına yeter. Biz hiç bir surette, emek ürünlerinin bu kişisel sahipliğine, insan hayatını sürdürmeyi ve yeni insanlar yaratmayı sağlayan ve başkalarının emeği üzerinde bir iktidar sahibi olmayı mümkün kılacak hiç bir fazlalık bırakmayan mülk edinmeye son verme niyetinde değiliz. Bizim son vermek istediğimiz, sadece şu sefil karakterli mülk edinme biçimidir: İşçinin, hükmü altında, yalnız sermayeyi arttırmak için yaşadığı ve ancak hakim sınıfın çıkarı gerektirdiği ölçüde yaşamasına izin verilen mülk edinme biçimi.

Burjuva toplumunda canlı emek, birikmiş emeği arttırma aracından, başka birşey değildir. Komünist toplumda ise birikmiş emek, işçinin hayat ufkunu açma, hayatını zenginleştirme ve ilerletme aracından başka birşey değildir.

Bunun içindir ki, burjuva toplumunda geçmiş bugüne hükmeder; komünist toplumda ise bugün geçmişe hükmeder. Burjuva toplumunda sermaye bağımsızdır ve bireyselliğe sahiptir, oysa yaşayan insan bağımlıdır ve hiçbir bireyselliği yoktur.

Bir de burjuvalar, bu duruma son vermenin, bireyselliğe ve özgürlüğe son vermek olduğunu söylüyorlar! Hakları var. Hiç şüphe yok ki, burjuva bireyselliğine, burjuva bağımsızlığına ve burjuva özgürlüğüne son verme hedefi güdülüyor.

Bugünkü burjuva üretim koşullarında özgürlük deyince serbest ticaret, serbest alım-satım anlaşılmaktadır.

Ama alım-satım ortadan kalkarsa, serbest alım-satım da ortadan kalkar. Bu serbest alım-satım teranesinin ve burjuva dostlarımızın genel olarak özgürlük üzerine sarfettikleri bütün o "parlak sözler"in, olsa olsa Ortaçağın kısıtlı alım-satımına, Ortaçağın eli kolu bağlı bezirganlarına karşı ileri sürüldüklerinde bir anlamı olabilir; alım-satımın, burjuva üretim koşullarının ve burjuvazinin kendisinin, komünist tarzda ortadan kaldırılmasına karşı ileri sürüldüklerinde hiç bir anlam taşımazlar.

Biz özel mülkiyete son vermek istiyoruz diye dehşete kapılıyorsunuz. Oysa sizin bugünkü mevcut toplumunuzda nüfusun onda dokuzu için özel mülkiyete zaten son verilmiştir; özel mülkiyetin varolması, sadece, o onda dokuzun hiç bir özel mülkiyete sahip olmayışı sayesindedir. Demek ki siz bizi, ancak toplumun muazzam çoğunluğunun her

türlü mülkiyetten yoksun olması şartıyla varolabilen bir mülkiyet biçimine son vermek istemekle suçluyorsunuz.

Uzun lafın kısası, kendi mülkiyetinize son vermek istemekle suçluyorsunuz bizi. Çok doğru; biz, işte bunu istiyoruz.

Emek sermayeye, paraya ya da ranta, tekel altına alınabilecek bir toplumsal güce çevrilemez olduğu andan itibaren, yani bireysel mülkiyet burjuva mülkiyetine dönüştürülemez olduğu andan itibaren, bireysellik ortadan kalkar diyorsunuz.

O halde siz "birey"den, yalnız burjuvayı, orta sınıftan mülk sahibini anlıyorsunuz, bunu itiraf etmelisiniz. Bu kişi, gerçekten ortadan kaldırılmalı ve kökü kazınmalıdır.

Komünizm, hiç kimseyi toplumun ürünlerini mülk edinebilme gücünden yoksun kılmaz; komünizmin yapıp yapacağı, kişileri böyle bir mülk edinme sayesinde başkalarının emeğini boyunduruk altına alma gücünden yoksun kılmaktır.

Bize itiraz olarak, özel mülkiyete son verilmesiyle bütün çalışmanın duracağı, herkesin işi tembelliğe vuracağı ileri sürülmüştür.

Buna göre, burjuva toplumu tembelliğin dik alası yüzünden çoktan hapı yutmuş olmalıydı; çünkü burjuva toplumunun çalışan üyelerinin eline hiçbir şey geçmezken, eline birşey geçenler hiç çalışmamaktadırlar. Bu itiraz, tümüyle, sermaye ortadan kalktığı zaman, ücretli emeğin de ortadan kalkacağı gerçeğinin bir kez daha ve boşu boşuna tekrarından başka birşey değildir.

Maddi ürünlerin komünistçe üretimi ve mülk edinilmesine yöneltilen bütün itirazlar, aynı biçimde, zihin ürünlerinin komünistçe üretilmesi ve sahiplenilmesine karşı da ileri sürülmüştür. Burjuva için, nasıl sınıf mülkiyetinin ortadan kalkması, üretimin kendisinin ortadan kalkması demekse, sınıf kültürünün ortadan kalkması da, onun için, bütün kültürün ortadan kalkması anlamına gelir.

Ama yitirilişine burjuvanın onca hayıflandığı o kültür, muazzam çoğunluk için, tıpkı bir makine gibi iş görmek üzere eğitilmekten başka bir şey değildir.

Ama bizim burjuva mülkiyetine son verme niyetimizi, kendi burjuva özgürlük, kültür, hukuk vb. kavramlarınızın mihengine vurduğunuz sürece bizimle boşuna uğraşırsınız. Sizin fikirleriniz dahi burjuva üretim ve burjuva mülkiyet koşullarının bir ürününden ibarettir; hukuk bi-

liminiz de, sizin sınıfınızın herkese yasa diye dayatılan iradesinden başka bir şey değildir; öyle bir irade ki, muhtevasını sizin sınıfınızın varlığının maddi koşullarından almaktadır.

Bugünkü üretim tarzınızdan ve mülkiyet biçiminizden kaynaklanan toplumsal biçimleri, doğanın ve aklın ebedi kanunlarına dönüştürmeye sizi sevkeden bencil yanılgı, sizden önceki bütün hakim sınıflarla paylaştığınız bir yanılgıdır; halbuki bu biçimler üretimin gelişmesi içinde belirip kaybolan tarihsel ilişkilerdir. Kendi burjuva mülkiyet biçiminiz söz konusu olunca, kadim mülkiyette açık seçik gördüğünüzü, feodal mülkiyet için kabul ettiğinizi, kabullenmenize izin yoktur elbette.

Ailenin ortadan kaldırılması! En radikal unsurlar bile komünistlerin bu utanç verici önerisi karşısında küplere biniyorlar.

Bugünkü aile, burjuva ailesi, hangi temele dayanıyor? Sermayeye, özel kazanca. Tam gelişmiş haliyle bu aile sadece burjuvalar arasında görülür. Oysa bu durumu tamamlayan şey, proleterler arasında ailenin fiilen varolmayışı ve açık fuhuştur.

Kendisini bütünleyen unsur kayıplara karıştığı zaman, elbette burjuva ailesi de kayıplara karışacaktır; sermayenin kayıplara karışmasıyla da her iki parça birden ortadan kalkacaktır.

Çocukların ana-babaları tarafından sömürülmesine son vermek istemekle mi suçluyorsunuz bizi? Biz bu suçu kabulleniyoruz.

Lakin bizim evdeki eğitimin yerine, toplumsal eğitimi koymakla ilişkilerin en kutsalını yok ettiğimizi söyleyeceksiniz bize.

Ya sizin eğitiminiz? O da bir toplumsal eğitim değil mi? Toplumsal koşullar belirlemiyor mu onu da; ve siz de toplumun doğrudan doğruya ya da dolaylı müdahalesiyle, okullar, vb. aracılığıyla, toplumsal koşullar altında eğitmiyor musunuz insanları? Toplumun eğitime müdahalesini komünistler icad etmediler; onlar, sadece, bu müdahalenin karakterini değiştirmeye, eğitimi hakim sınıfın etkisinden kurtarmaya çalışıyorlar.

Çağdaş sanayi, proleterler arasında bütün aile bağlarını koparıp attıkça ve proleterlerin çocukları basit birer ticaret metaı ve çalışma aracı olup çıktıkça, aile ve eğitime, ana-babayla çocuk arasındaki kutsal ilişkiye dair burjuva saçmalıkları daha da mide bulandırıcı oluyor.

Ama komünistler, kadınlar üzerinde ortaklaşa hak sahibi olunmasını istiyor diye hep bir ağızdan haykırıyor burjuvazi.

Burjuvanın gözünde karısı, basit bir üretim aracından ibarettir. Üretim araçlarının ortaklaşa işletileceğini duyan burjuva, pek tabii herkese ait olma kaderinin kadınların da payına düşeceğinden başka bir sonuca varamamaktadır.

Gözetilen asıl hedefin, kadınların sadece üretim araçları olmalarına son vermek olduğu, burjuvanın aklının ucundan bile geçmemektedir.

Kaldı ki, komünistler tarafından açıkça ve resmen ortaya konduğunu iddia ettikleri kadınların ortak mal olması konusunda, burjuvalarımızın gösterdikleri namuskarane tepki kadar gülünç birşey yoktur. Kadınlar üzerinde ortaklaşa haklara sahip olunmasını komünistlerin önermelerine hiç gerek yok; bu durum zaten ta ne zamandan beri hüküm sürmektedir.

Burjuvalarımız, genelev fahişelerinden geçtik, işçilerinin karılarını ve kızlarını diledikleri gibi kullanma hakkını kendilerine tanıdıkları yetmiyormuş gibi, birbirlerinin karılarını ayartmaktan da büyük bir haz duyarlar.

Burjuva evliliği, gerçekte, evli kadınlar üzerinde ortaklaşa hak sahibi olma sistemidir; bu durumda, komünistler, olsa olsa, kadınların ortaklaşa kullanılmasını iki yüzlü bir tutumla gözden saklamak yerine, açıkça ve meşrulaştırılmış hale getirmeyi istemekle suçlanabilirler. Kaldı ki, bugünkü üretim düzenine son verilmesiyle, kadınların bu düzenden kaynaklanan ortaklaşa kullanımına, yani açık ve gizli fuhuşa son verileceği besbelli ortadadır.

Komünistler bundan başka, ülkeleri ve milliyeti ortadan kaldırmak istemekle suçlanıyorlar.

İşçilerin ülkesi yoktur. Onların olmayan birşeyi onlardan alamayız. Proletarya herşeyden önce siyasi üstünlüğü ele geçirmek için, ulusal sınıf haline gelmek, kendini milletin ta kendisi kılmak zorunda olduğundan, kelimenin burjuva anlamında olmamakla birlikte, zaten millidir.

Burjuvazinin gelişmesi, ticaret özgürlüğü, dünya pazarı, üretim tarzında ve ona tekabül eden yaşama koşullarında tekdüzelik sayesinde, ulusal farklılıklar ve halklar arasındaki karşıtlıklar her geçen gün biraz daha ortadan kalkmaktadır.

Proletaryanın hakimiyeti bunların daha da hızla ortadan kalkmalarını sağlayacaktır. Herşey bir yana, başta gelen medeni ülkelerin birleşik eylemi, proletaryanın kurtuluşunun ilk şartlarından biridir.

Bir kişinin bir başkası tarafından sömürülmesine son verildiği oranda, bir milletin bir başka millet tarafından sömürülmesine de son verilmiş olacaktır. Milleti oluşturan sınıflar arasındaki karşıtlık ortadan kalktığı oranda, bir milletin diğer bir millete duyduğu husumet de sona erecektir.

Dini, felsefi ve genel olarak ideolojik açıdan komünizme yöneltilen suçlamalar ise, ciddiyetle üzerinde durulmaya değer suçlamalar değildir.

İnsanın fikirlerinin, görüşlerinin ve kavramlarının, tek kelimeyle, insanın bilincinin, onun varoluş koşullarındaki, toplumsal ilişkileri ve toplumsal hayatındaki her değişmeyle birlikte değiştiğini anlamak için çok derin bir sezgiye gerek var mı?

Düşünceler tarihi, maddi üretim değiştikçe zihni üretimin karakterinin de değiştiğinden başka neyi ispatlamaktadır? Her çağın hakim düşünceleri, o çağın hakim sınıfının düşünceleri olmuştur.

İnsanlar, toplumda devrimci değişiklikler yaratan düşüncelerden söz ettikleri zaman şu olguyu dile getirmekten başka birşey yapmazlar: Eski toplumun bağrında yeni bir toplumun unsurları filizlenmiştir ve eski düşüncelerin dağılma süreci eski varoluş koşullarının dağılma süreciyle atbaşı gider.

Kadim dünya son demlerini yaşarken, kadim dinler Hıristiyanlık tarafından altedildiler. Hıristiyan düşüncesi, on sekizinci yüzyılda aydınlanmacı düşünceye yenik düştüğünde, feodal toplum o zaman devrimci olan burjuvazi karşısında ölüm-kalım savaşı veriyordu. Din ve vicdan özgürlüğü düşünceleri, serbest rekabetin bilgi alanındaki hakimiyetinin ifadesinden başka bir şey değildir.

"Hiç şüphesiz", denilecek, "dini, ahlaki, felsefi hukuki düşünceler vs. tarihin gelişme seyri içinde değişikliğe uğramışlardır. Ama, din, ahlak, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk buna rağmen her zaman ayakta kalmışlardır."

"Kaldı ki, Özgürlük, Adalet vb. gibi bütün toplumlarda ortak ebedi doğrular vardır. Oysa komünizm ebedi doğruları ortadan kaldırıyor, dini ve ahlakı yeni bir temel üzerine oturtacak yerde, bütün dine ve bütün ahlaka son veriyor; dolayısıyla, bütün geçmiş tarihi tecrübeye ters düşüyor."

Bu suçlamanın özünde yatan nedir? Gelmiş geçmiş bütün toplum-

ların tarihi, farklı dönemlerde farklı biçimlere bürünen sınıf karşıtlıklarının gelişmesinin tarihidir.

Fakat sınıf karşıtlıkları, ne gibi biçimlere bürünmüş olurlarsa olsunlar, geçmiş çağların hepsinde görülen ortak bir olgu var: Toplumun bir bölümünün diğer bölümü tarafından sömürülmesi. O halde geçmiş çağların toplumsal bilincinin, gösterdiği bütün çeşitliliğe ve farklılığa rağmen, bir takım ortak biçimlerin ya da bilinç biçimlerinin sınırları içerisinde hareket etmiş olmasına şaşmamak gerekir; ki bu biçimler ancak sınıf çelişkilerinin hepten son bulmasıyla büsbütün ortadan kalkabilecektir.

Komünist devrim, geleneksel mülkiyet ilişkilerinden en köklü kopuştur; onun gelişmesi geleneksel düşüncelerden de en köklü kopuşu içeriyorsa, buna hiç şaşmamalı.

Fakat komünizme yöneltilen burjuva itirazlar üzerinde bu kadar durduğumuz yeter.

Yukarıda gördük ki, işçi sınıfının devrimde atacağı ilk adım, proletaryayı hakim sınıf durumuna getirmek, demokrasi savaşını kazanmaktır.

Proletarya siyasi üstünlüğünü, bütün sermayeyi kerte kerte burjuvazinin elinden koparıp almak, bütün üretim araçlarını devletin elinde, yani hakim sınıf olarak örgütlenen proletaryanın elinde merkezileştirmek ve toplam üretici güçleri olabildiğince hızla arttırmak için kullanacaktır.

Tabii, başlangıçta, mülkiyet haklarına ve burjuva üretim koşullarına zor yoluyla (despotik tarzda) müdahale edilmeden bu gerçekleştirilemez; yani, başlangıçta ekonomik bakımdan yetersiz ve savunulması zor görünseler de, hareketin seyri içinde kendilerini aşacak olan ve üretim tarzının baştan aşağı devrimci bir değişikliğe uğratılması için kaçınılmaz olan bazı tedbirler alınmadan bu gerçekleştirilemez.

Bu tedbirler muhakkak ki her ülkede başka başka olacaktır.

Bununla birlikte, aşağıda sayılanlar, en ileri ülkelerde az çok genellikle uygulanabilir niteliktedir.

1. Toprak mülkiyetine son verilmesi ve bütün toprak rantlarının kamu yararına kullanılması.

2. Ağır bir müterakki vergi.

3. Her türlü miras hakkının kaldırılması.

4. Bütün yurtdışına kaçanların ve isyancıların mülklerine el konulması.
5. Sermayesi devlete ait olan, mutlak tekel durumundaki bir merkez bankası aracılığıyla kredilerin devlet elinde merkezileştirilmesi.
6. Haberleşme ve ulaşım araçlarının devlet elinde merkezileştirilmesi.
7. Devlete ait fabrika ve üretim araçları sayısının arttırılması; ekilmemiş toprakların ekilebilir hale getirilmesi ve bütün toprakların ortak bir plan çerçevesinde ıslahı.
8. Herkese eşit çalışma zorunluluğu. Özellikle tarımda sanayi ordularının kurulması.
9. Tarımın sanayi ile birlikte yürütülmesi; kent ve kır arasındaki ayrıma giderek son verilmesinin desteklenmesi.
10. Bütün çocuklar için kamu okullarında parasız eğitim. Çocukların fabrikalarda bugünkü biçimiyle çalıştırılmasının önlenmesi. Eğitimin sanayi üretimiyle birlikte yürütülmesi. vb. vb.

Gelişme seyri içinde sınıf ayrılıkları ortadan kalktığı ve üretimin tümü birleşmiş bireylerin elinde toplandığı zaman, kamu iktidarı siyasi karakterini yitirecektir. Siyasi iktidar, asıl anlamıyla, bir sınıfın bir başka sınıfı baskı altında tutmak için örgütlenmiş gücüdür. Eğer proletarya, burjuvaziyle mücadelesi sırasında, koşulların baskısı altında kendini bir sınıf olarak örgütlemeye zorlanacaksa, eğer bir devrimle kendisini hakim sınıf kılacak ve hakim sınıf olarak eski üretim koşullarını zorla silip atacaksa, demek ki. bu koşullarla birlikte sınıf karşıtlıklarının ve genel olarak sınıfların varlığının koşullarını da kaldırıp atmış ve böylelikle kendisinin bir sınıf olarak hakimiyetine de son vermiş olacaktır.

Sınıfları ve sınıf çelişkileriyle eski burjuva toplumunun yerini öyle bir birlik alacaktır ki, orada her insanın özgürce gelişmesi, bütün herkesin özgürce gelişmesinin şartı olacaktır.

III. SOSYALİST VE KOMÜNİST LİTERATÜR

1. Gerici Sosyalizm

A)Feodal Sosyalizm

Tarihi konumlarından ötürü Fransız ve İngiliz soylu sınıfları, çağdaş burjuva toplumuna saldıran kitapçıklar yazmayı kendilerine iş

edindiler. 1830 Temmuz'undaki Fransız Devrimi'nde ve reform çalkantıları sırasında İngiltere'de bu soylu sınıflar nefret ettikleri sonradan görmeler karşısında bir kez daha yenilgiye uğradılar. Ondan sonra artık ciddi bir siyasi mücadele kesinlikle söz konusu olamazdı. Ama edebi bir savaş hala mümkündü. Ne ki edebiyat alanında dahi, Restorasyon* döneminin eski saçmalıkları artık geçmez olmuştu.

Kendilerine taraftar toplayabilmek için, soylular sözde kendi çıkarlarını unutmuş görünmek, burjuvaziye yönelttikleri suçlamaları sömürülen işçi sınıfının çıkarından başka bir çıkar gözetmiyorlarmışçasına dile getirmek zorunda kaldılar. Böylece yeni efendilerini alaya alarak ve kulağına az çok uğursuz kehanetler fısıldayarak yenilgilerinin acısını çıkardılar.

Feodal sosyalizm böyle doğdu: Biraz ağıt, biraz taşlama; bazen geçmişin yankısı oldu, bazen geleceğin tehdidi; acı, nükteli ve keskin eleştirisiyle kimi zaman burjuvaziyi can evinden vurdu, ama çağdaş tarihin gidişini hiç mi hiç anlayamadığı için sonunda hep gülünç düştü.

Soylular sınıfı, halkı kendi yanına çekebilmek için, önünde sancak yerine proleter bağış kesesini taşıyordu. Ama halk ne zaman soyluların peşine takılacak olsa, onların sırtındaki eski feodal armaları görüp, aşağılayıcı kahkahalarla onları yüzüstü bıraktı.

Fransız Meşrutiyetçilerinin bir kesimiyle, "Genç İngiltere" tam da bu gösteriyi sahnelemişlerdi.**

Feodaller kendi sömürü tarzlarının burjuvazininkinden farklı olduğunu ileri sürerken, bunun bambaşka ve bugün artık tarihe karışmış durum ve koşullarda olduğunu unuturlar. Kendi hakimiyetleri altında hiç bir zaman modern proletaryanın varolmadığını ileri sürerken, modern burjuvazinin kendi toplum biçimlerinin zorunlu bir ürünü olduğunu unuturlar.

---

* *1660-1689 arası İngiliz Restorasyonu değil, 1814-1830 Fransız Restorasyonu kastediliyor.*

** *Fransız Meşrutiyetçileri (Legitimistler). 1830 Devriminde devrilen "meşru" Bourbon hanedanı taraftarlarıdır. Bu hanedan büyük toprak sahibi soyluların çıkarlarını temsil etmekteydi; mali ve sınai burjuvaziyle mücadelelerinde çalışan sınıfın çıkarlarını savunurmuş gibi ortaya çıkarak toplumsal demagojinin örneklerinden birini sergilemiştiler. "Genç İngiltere" grubu ise, 1840 yılları başında Muhafazakar Parti politikacılarıyla yazarlarından kurulu bir gruptu. Büyük toprak sahibi soyluların burjuvazinin gelişen ekonomik ve siyasi gücünden duyduğu hoşnutsuzluğu dile getirmekteydi. Kapitalist sisteme yönelttikleri eleştirileri yarım gönüllü bir insaniyetçilik söylemiyle öne sürdükleri işçilerin durumunun düzeltilmesi talepleriyle süslediler.*

Bunun ötesinde, eleştirilerinin gerici niteliğini o kadar az saklarlar ki, burjuvaziye yöneltiikleri başlıca suçlama *burjuva rejiminin* eski toplum düzeninin kökünü kazımaya aday bir sınıfı ortaya çıkarmakla suçlarlar.

Genel olarak proletaryanın ortaya çıkmasına neden olduğu için değil, daha çok *devrimci* bir proletarya yarattığı için kınarlar burjuvaziyi.

Bu yüzden siyaset pratiğinde, işçi sınıfına karşı girişilen bütün baskı tedbirlerini desteklerler, günlük hayatta ise, bütün o tumturaklı sözlerine rağmen, sanayi ağacından düşen altın elmaları toplamaya, doğruluğu, sevgiyi ve şerefi, yün, pancar şekeri ve ispirtoyla takas etmeye çoktan razıdırlar.

Nasıl köy papazı her zaman toprak sahibiyle elele gitmişse, Papaz Sosyalizmi de hep Feodal sosyalizmle elele gitmiştir.

Hıristiyan çilekeşliğine sosyalist bir çeşni katmaktan kolay birşey yoktur. Hıristiyanlık özel mülkiyeti, evliliği, devleti kınamamış mıdır? Bunların yerine hayırseverliği ve yoksulluğu, bekareti ve nefse ezayı, manastır hayatını ve Kiliseyi salık vermemiş midir? Hıristiyan sosyalizmi, soylu kişinin hasetini takdis etmek için papazın kullandığı kutsanmış sudan başka birşey değildir.

B)Küçük Burjuva Sosyalizmi

Feodal soylular burjuvazinin yıktığı, varoluş koşulları çağdaş burjuva toplumunun havasında sararıp solan tek sınıf değildi. Ortaçağ şehir ahalisiyle küçük toprak sahibi köylüler, modern burjuvazinin öncüleriydiler. Sanayi ve ticaret bakımından az gelişmiş ülkelerde bu sınıf, palazlanan burjuvazinin yanısıra hala hayatta kalmaya çalışmaktadır.

Çağdaş medeniyetin tam geliştiği ülkelerde, proletarya ile burjuvazi arasında yalpalayan ve burjuva toplumunun bir eklentisi olarak, durmadan kendini yenileyen yeni bir küçük burjuvalar sınıfı türemiştir. Ne ki, bu sınıfın tek tek üyeleri rekabet nedeniyle sürekli olarak proletaryanın saflarına itilmektedirler ve hatta, çağdaş sanayi geliştikçe çağdaş toplumun bağımsız bir kesimi olarak büsbütün ortadan kalkacakları, imalatta, tarımda ve ticarette yerlerini denetçilere, kahyalara ve tezgahtarlara bırakacakları anın yaklaştığını görmektedirler.

Nüfusun yarısından çok daha fazlası köylü olan Fransa gibi ülkelerde, burjuvaziye karşı proletaryadan yana çıkan yazarların, burjuva düzenini eleştirirken köylünün ve küçük burjuvanın ölçülerini kullanma-

ları, işçi sınıfını küçük burjuvazinin görüş açısından savunmaları çok doğaldı. Küçük burjuva sosyalizmi böyle doğdu. Sismondi yalnız Fransa'da değil, İngiltere'de de bu okulun başını çekiyordu.

Bu sosyalizm okulu, modern üretim koşullarındaki çelişkileri büyük bir isabetle ortaya koymuştur. İktisatçıların riyakar savunularının ipliğini pazara çıkarmıştır. Makinelerin ve işbölümünün, sermaye ile toprağın az sayıda ellerde toplanmasının; fazla üretimin ve bunalımların felaketli sonuçlarını kesin olarak ortaya koymuştur. Küçük burjuvanın ve köylünün akibetini, proletaryanın sefaletini, üretimdeki anarşiyi, servet dağılımındaki göze batan eşitsizlikleri, milletler arasındaki birbirini tahrip eden sanayi savaşını, eski ahlak bağlarının, eski aile ilişkilerinin, eski milliyetlerin çözülüşünü gözler önüne sermiştir.

Bununla birlikte sosyalizmin bu türü, hedefleri bakımından, ya eski üretim ve değişim araçlarıyla birlikte eski mülkiyet rejimini ve eski toplumun tamamını yeniden kurmayı amaçlar; ya da modern üretim ve değişim araçlarını, bu araçlar tarafından parçalanmış ve parçalanması kaçınılmaz olan eski mülkiyet ilişkileri çerçevesine yerleştirmeyi amaçlar. Her iki halde de bu sosyalizm türü hem gerici, hem ütopyacıdır.

Küçük burjuva sosyalizminin son sözü, imalatta korporatif loncalar, tarımda ataerkil ilişkilerdir.

En sonunda, katı tarihi olgular kendi kendini kandırmanın baş döndürücü etkilerini dağıttıktan sonra sosyalizmin bu türü, berbat bir karamsarlık nöbetiyle son buldu.

C)Alman Sosyalizmi ya da "Reel" Sosyalizm

İktidardaki bir burjuvazinin baskısı altında ortaya çıkan ve bu iktidara karşı mücadelenin dile gelişi olan Fransız sosyalist ve komünist edebiyatı, burjuvazi tam feodal mutlakiyetçilikle savaşa tutuşmuşken Almanya'ya girdi.

Alman feylesofları, sözde feylesofları ve *süslü söz meraklıları*, pür heves sahip çıktılar bu edebiyata; ama, bu eserler Fransa'dan Almanya'ya göçerken Fransız toplumsal koşullarının onlarla birlikte göçmediğini unuttular. Almanya'nın toplumsal koşullarıyla karşılaşınca, bu Fransız literatürü bütün pratik anlamını yitirdi, salt edebi bir veçheye büründü. Örneğin, Onsekizinci yüzyıl Alman feylesoflarının gözünde Fransız Devrimi'nin talepleri, "Pratik Akıl"ın genel taleplerine indir-

genmekteydi ve devrimci Fransız burjuvazisinin iradesinin dile getirilişi, onlar için, saf iradenin, olması gereken iradenin, genel olarak gerçek insan iradesinin yasaları anlamını taşıyordu.

Alman *edip*lerin bütün yaptıkları, yeni Fransız fikirlerini kendi eski felsefi vicdanlarına uydurmak, ya da, daha doğrusu, Fransız fikirlerini kendi felsefi bakış açılarını terketmeksizin kendilerine maletmekten ibaretti.

Bu tıpkı bir yabancı dili tercüme ederek benimsemek gibi bir şeydi.

Rahiplerin putperest antik çağın klasik eserlerinin el yazmaları üzerine, nasıl Hristiyan azizleri hakkında uyduruk efsaneler yazdıkları iyi bilinir. Fransızların din tanımayan literatürüne Alman *edip*leri aynı işlemi tersinden uyguladılar. Fransızca orijinallerin üzerine kendi felsefi saçmalıklarını yazdılar. Örneğin, paranın iktisadi işlevleri hakkındaki Fransız eleştirisinin altına "insan doğasının yabancılaşması" yazdılar; Fransızların burjuva devleti hakkındaki eleştirisinin altına "soyut evrenselliğin egemenliğinin yıkılması" yazdılar.

Fransa'daki gelişmelerin yerine bu felsefi lafazanlığı geçirdikten sonra bu yaptıklarını "eylemin felsefesi", "gerçek sosyalizm", "sosyalizmin Alman bilimi", "sosyalizmin felsefi temelleri" gibi adlarla vaftiz ettiler.

Fransız sosyalist ve komünist literatürü böylece tamamen iğdiş edilmiş oldu. Bu literatür kendi ellerinde bir sınıfın bir başka sınıfa karşı mücadelesinin bir ifadesi olmaktan çıktığı için, Almanlar "Fransız dar görüşlülüğünü" aşmış olmalarından ve sahici ihtiyaçları değil, Hakikatin ihtiyaçlarını savunmuş olmalarından dolayı kendi kendilerini kutladılar; proleterin çıkarlarını değil, insan varlığının, genel olarak insanın çıkarlarını, hiç bir sınıfa mensup olmayan hiç bir gerçekliğe tekabül etmeyen ve sadece felsefi imgelemin puslu göklerinde varolan insanın çıkarlarını savundular.

Beceriksizce hazırlanmış okul ödevini bu kadar önemseyen ve bu kötü eserini onca gürültüyle ve şarlatanca göklere çıkaran bu Alman sosyalizmi gitgide bilgiççe masumiyetini yitirdi.

Alman burjuvazisinin, özellikle de Prusya burjuvazisinin feodallere ve mutlak monarşiye karşı mücadelesi, tek kelimeyle liberal hareket, daha ciddi bir hareket haline geldi.

Böylece "reel" sosyalizmin, bu siyasi hareketin karşısına sosyalist

taleplerle çıkabilmek için çoktandır beklediği fırsat gelip çatmış oldu. Liberalizme, temsili hükümete, burjuva rekabetine, burjuva basın özgürlüğüne, burjuva hukukuna, burjuva eşitlik ve özgürlük fikirlerine karşı geleneksel beddualarıı savurarak, kitlelere bu burjuva hareketinin kendilerine hiç bir şey veremeyeceğini; bu burjuva hareketi yüzünden herşeylerini kaybedeceklerini anlatmaya koyuldu. Alman sosyalizmi, budalaca bir yankısı olduğu Fransız eleştirisinin karşılık düştüğü maddi koşullarla birlikte, bu eleştiriye uygun bir siyasal yapıyı da, yani tam da Almanya için o sıra gerekli olan herşeyi de unutuverdi.

Bu Alman sosyalizmi, papazları, profesörleri, taşra soyluları, bürokratları ve diğer yandaşlarıyla birlikte Alman mutlakiyetçi hükümetleri için, kendilerini tehdit eden burjuvaziye karşı tam da muhtaç oldukları korkuluğun yerini tuttu.

Alman sosyalizmi, Alman işçilerinin başkaldırılarını kamçı darbeleri ve tüfekle bastıran bu hükümetlerin, aynı işçilerin ağzına çaldıkları bir parmak bal oldu.

Bu "reel" sosyalizm, hükümetlerin elinde Alman burjuvazisine karşı bir silah haline gelirken, ayrıca doğrudan doğruya bir gerici çıkarı, sanat edebiyat düşkünü dargörüşlü (Filisten) Almanların çıkarını temsil ediyordu. Almanya'da Onaltıncı yüzyılın bir kalıntısı olan ve o günden beri türlü kisveler altında tekrar tekrar ortaya çıkıp duran *küçük burjuva* sınıfı bugünkü kurulu düzenin gerçek temelini oluşturmaktadır.

Bu sınıfın korunması Almanya'daki mevcut durumun korunması demektir. Büyük burjuvazinin sanayideki ve siyasi üstünlüğü, bir yandan sermayenin yoğunlaşmasını sağlayarak, bir yandan da devrimci proletaryanın ortaya çıkmasına yol açarak bu küçük burjuvaziyi kesin bir yıkım tehdidi ile karşı karşıya bırakmaktadır. "Reel" sosyalizm bu küçük burjuvazi için bir taşla iki kuşu birden vurmak gibi bir şeydi; bir salgın gibi yayıldı.

Alman Sosyalistleri bir deri bir kemik kalmış biçare "ebedi doğrular"ına giydirdikleri, belagat çiçekleriyle bezenmiş, baygınlık veren bir duygusallığa bandırılmış spekülatif örümcek ağlarından örülü bir cübbe, bu doğa ötesi cübbe, böyle bir ortamda mallarının sürümünü korkunç arttırmaya yaradı.

Alman Sosyalizmi de, kendi payına, bu küçük burjuvanın dışı bü-

yük, içi küçük temsilcisi olma görevini her geçen gün biraz daha benimser oldu.

Alman milletini örnek millet, sanat edebiyat düşkünü dar kafalı (Filisten) Almanları, tipik insan ilan etti. Bu örnek insanın her bir alçaklığına gizli, yüce ve sosyalistçe, yani gerçek karakterinin tam tersi bir anlam verdi. Komünizmin "vahşice yıkıcı" eğilimine doğrudan karşı çıkmaya, bütün sınıf mücadelelerine tepeden ve tarafsız bir horgörüyle baktığını ilan etmeye kadar gitti. Almanya'da şu sıra (1847) ellerde dolaşan bütün o sözde sosyalist ve komünist yayınlar, pek azı dışında, bu bayağı ve yozlaştırıcı edebiyatın örnekleridir.

2. Tutucu Sosyalizm ya da Burjuva Sosyalizmi

Burjuvazinin bir bölümü, burjuva toplumunun varlığını sürekli kılmak için, toplumsal dertleri gidermeden yanadır.

İktisatçılar, hayırseverler, insaniyetçiler, işçi sınıfının durumunun düzeltilmesini meşgale edinenler, bağış kampanyacıları, hayvanları koruma dernekleri üyeleri, içki düşmanları, akla gelebilecek her türlü gizli reform heveslileri, hepsi bu kesime girerler. Sosyalizmin bu türü, dört başı mamur sistemler bile ortaya koymuştur.

Bu türün örneklerinden biri olarak Proudhon'un *Sefaletin Felsefesi*'ni gösterebiliriz.

Sosyalist geçinen burjuvalar, çağdaş toplumsal koşulların doğurduğu kaçınılmaz mücadeleleri ve tehlikeleri göze almadan, bu koşulların bütün nimetlerinden yararlanmak isterler. Halihazır toplum düzeni olduğu gibi kalsın, ama devrimci ve parçalayıcı unsurları olmasın isterler. Proletaryasız bir burjuvaziyi özlerler. Burjuvazi, tabii ki, kendisinin en üstte olduğu bir dünyayı dünyaların en iyisi beller; burjuva sosyalizmi de bu huzur verici görüşü geliştirip, ondan az çok tamamlanmış çeşitli sistemler türetir. Proletaryanın böyle bir sistemi gerçekleştirmesini ve bu sayede kestirmeden yeni Kudüs'e (vaadedilmiş topraklar) ulaşmasını isterken burjuva sosyalizmi, gerçekte sadece, proletaryanın bugünkü toplumun sınırları içinde kalmasını, fakat burjuvazi hakkındaki nefret uyandıran bütün fikirlerden arınmasını dilemektedir.

Bu sosyalizmin ikinci ve daha pratik, ama daha az sistemleşmiş bir türü, salt siyasi bir reformun değil, ancak maddi varoluş koşullarında, ekonomik ilişkilerde bir değişikliğin kendilerine bir yararı olabileceğini söyleyerek, her türlü devrimci hareketi işçilerin gözünde kötüleme-

ye çalışmıştır. Oysa bu tür sosyalizmin maddi varoluş koşullarındaki değişiklikten anladığı, hiç bir surette, burjuva üretim ilişkilerinin ortadan kaldırılması değildir; çünkü bu ancak bir devrimle gerçekleştirilebilir. Bu sosyalizm türünün halihazır ilişkilerin sürüp gitmesine dayanan yönetim reformları, sermaye-emek ilişkilerini hiç bir bakımdan etkilemeyen, olsa olsa burjuva hükümetinin masraflarını azaltıcı ve yönetim aygıtını basitleştirici reformlardır.

Burjuva sosyalizmi, en yeterli ifadesini, sadece laftan ibaret hale geldiği zaman ve ancak o zaman bulur.

İşçi sınıfının yararına serbest ticaret. İşçi sınıfı için gümrük himayeleri. İşçi sınıfının hayrına hapishanelerin ıslah edilmesi. Burjuva Sosyalizminin son ve gerçekten ciddi olarak söylediği sözü bundan ibarettir.

Bu söz şu cümleyle özetlenebilir: Burjuva işçi sınıfı için bir burjuvadır.

3. Eleştirici-Ütopyacı Sosyalizm ve Komünizm

Burada sözünü ettiğimiz, örneğin Babeuf ve başkalarının yazılarında olduğu gibi, bütün büyük çağdaş devrimlerde her zaman proletaryanın taleplerini dile getiren literatür değildir.

Proletaryanın, feodal toplumun alaşağı edildiği genel kargaşa döneminde, kendi hedeflerine ulaşmak için giriştiği ilk doğrudan teşebbüsler, gerek proletaryanın o sıralardaki henüz gelişmemiş durumundan ötürü, gerekse kurtuluşu için gerekli ekonomik koşulların, yaratılması gereken ve ancak yaklaşan burjuva çağında yaratılabilecek olan koşulların yokluğundan ötürü, ister istemez başarısızlığa uğradı. Proletaryanın bu ilk kıpırdanışlarına eşlik eden devrimci literatür de ister istemez gerici bir karakter taşıyordu. Evrensel bir çilekeşliği ve en kaba biçimiyle toplumsal eşitlik fikirlerini dile getirdi.

Açıkça sosyalist ve komünist diye isimlendirilen bu sistemler, Saint Simon, Fourier, Owen ve başkalarının sistemleri, proletarya ile burjuvazi arasındaki mücadelenin yukarıda anlatılan gelişmemiş ilk döneminde ortaya çıktılar. (Bakınız: Bölüm I. Burjuvalarla Proleterler)

Bu sistemlerin kurucuları, yürürlükteki toplum içindeki sınıf çelişkilerini de, çürüyüp dağılmaya yol açan unsurların faaliyetini de görmezden gelmezler. Fakat, henüz çocukluk çağında olan proletarya, onların gözünde, hiç bir tarihi girişim gücü ve hiç bir bağımsız siyasi ha-

reketi olmayan bir sınıf görünümündedir.

Sınıf çelişkilerinin gelişmesi sanayinin gelişmesiyle birlikte gittiği için, kendilerini içinde buldukları ekonomik durum, henüz onlara proletaryanın kurtuluşunun maddi koşullarını sunmamaktadır. Bu yüzden onlar, bu koşulları yaratacak yeni bir toplum bilimi aramaya koyulurlar, yeni toplumsal kanunların peşine düşerler.

Böylece tarihi eylemin yerini, onların kişisel yaratıcı eylemi; tarihi süreç içinde yaratılacak olan kurtuluş koşullarının yerini, hayali kurtuluş koşulları; proletaryanın adım adım gerçekleşen sınıfsal örgütlenmesinin yerini, bu mucitlerin özel olarak icad ettikleri bir toplumsal örgütlenme almaktadır. Onların gözünde geleceğin tarihi, kendi toplumsal tasarılarının propaganda edilip, pratikte uygulamaya konmasından başka bir şey değildir.

Planlarını yaparken, en çok acı çeken sınıf olarak işçi sınıfının çıkarlarını en başta gözetmek gerektiğinin farkındadırlar. Ama onlar için proletarya, sadece, en çok acı çeken sınıf olduğu için mevcuttur.

Sınıf mücadelesinin henüz gelişmemiş durumu kadar, içinde bulundukları toplumsal ortamlar da, bu tür sosyalistlerin, kendilerini bütün sınıf çelişkilerinin üstünde görmelerine neden olur. Toplumun bütün üyelerinin, hatta en varlıklılarının dahi durumunu iyileştirmek isterler. Bu yüzden hiç bir sınıf ayrımı yapmadan, bütün topluma, hatta daha çok hakim sınıfa seslenmek adetleridir. Öyle ya, insanlar bir kere onların sistemlerini anlarsalar, bu sistemin mümkün olan en mükemmel toplumun mümkün olan en mükemmel planı olduğunu görmemeleri mümkün müdür?

Dolayısıyla bunlar her türlü siyasi eylemi, özellikle de her türlü devrimci eylemi reddederler; amaçlarına barışçı yollardan varmak isterler, başarısızlığa mahkum küçük deneylerle ve örnek girişimlerle yeni toplumsal İncil'in yolunu hazırlamaya uğraşırlar.

Proletaryanın henüz çok az gelişmiş olduğu ve kendi durumunu ancak hayalci bir gözle görebildiği bir zamanda çizilen, geleceğin toplumuna dair bu tür hayali tablolar, toplumun genel bir yeniden kuruluşu yönünde bu sınıfın duyduğu ilk içgüdüsel özlemlere de tekabül etmektedir.

Bununla birlikte bu sosyalist ve komünist yayınlarda eleştirici bir unsur vardır. Halihazır toplumun her bir ilkesine saldırırlar. Bu bakımdan, işçi sınıfının aydınlanması için son derece değerli malzemelerle doludurlar. Bunların gelecek toplum hakkındaki pozitif önermeleri, örneğin şe-

hirle kır arasındaki ayrılığın kaldırılması, aileye, sanayinin özel kişiler adına yürütülmesine, ücret sistemine sonverilmesi, toplumda uyumun sağlanması; devletin işlevlerinin salt üretim üzerinde nezarete çevrilmesi vb. hakkındaki önerileri, doğrudan doğruya, o sırada henüz yeni boy göstermeye başlayan ve bu yayınlarda ancak belirsiz ve karışık ilk biçimleriyle kendilerini belli eden sınıf çelişkilerinin giderilmesi gerekliliğini içerirler. Bu öneriler bu nedenle salt ütopyacı bir karakter taşırlar.

Eleştirici-Ütopyacı Sosyalizm ve Komünizmin önemi, tarihi gelişmeyle ters orantılıdır. Sınıf mücadelesi keskinleşip belirginleştikçe, hayal dünyasında bu kavganın üzerine çıkma anlayışı, sınıf çatışmasına karşı gösterilen bu sanal muhalefet, bütün pratik değerini ve bütün teorik haklılığını yitirir. Dolayısıyla, bu sistemleri yaratanlar, birçok bakımlardan devrimci kişiler oldukları halde, öğrencileri hep gerici tarikatlar kurmuşlardır. Bunlar proletaryanın ileri yönde tarihi gelişmesine karşı çıkarak, üstadlarının ortaya koyduğu ilk görüşlerden bir parmak bile ayrılmazlar. Bu yüzden ve ısrarla, sınıf mücadelesini durdurmaya, sınıf çelişkilerini uzlaştırmaya çalışırlar. Toplumsal ütopyalarını deneyler yoluyla gerçekleştirmeyi, birbirinden kopuk "Falanster"ler, "Ev kolonileri" ya da bir "Küçük İkarya" kurmayı düşlerler; bir başka deyişle, yeryüzü cennetinin, cep kitabı boyu baskılarını ortaya koyarlar; ve bütün bu olmayacak hayalleri gerçekleştirmek için de burjuvaların vicdanlarına ve keselerine el açmak zorunda kalırlar.* Bu ütopyacı sosyalistler zamanla yukarda anlattığımız gerici muhafazakar sosyalistler haline gelirler; onlardan ayrıldıkları tek nokta, ukalalığı daha da sistemleştirmeleri ve kendi sosyal bilimlerinin mucizevi sonuçları hakkında bağnaz ve batıl bir inanç beslemeleridir.

Bu nedenle, bunlar işçi sınıfının her türlü siyasi eylemine şiddetle karşı çıkarlar. Onlar için bu gibi eylemler, ancak kendi İncil'lerine körü körüne inançsızlıktan doğabilir.

İngiltere'de Owen'ciler Çartistlere; Fransa'da Fourierciler Reform'culara karşıdırlar.**

** Falansterler Charles Fourier'nin tasarısına göre kurulacak sosyalist kolonilerdi. İcaria, Cabet'in ütopyasına ve sonradan Amerika'da kurduğu komünist kolonisine verdiği isimdi. "Ev kolonileri", Owen'in, örnek komünist derneklerine verdiği isimdi.*

*** 1843-50 arasında Paris'te yayınlanan bir küçük burjuva demokrat gazetesinin taraftarlarına atıf yapılıyor. Bu gazete. Reforme, cumhuriyet rejimini savunuyor, demokratik ve toplumsal reformlar istiyordu.*

IV. ÇEŞİTLİ MUHALEFET PARTİLERİ KARŞISINDA KOMÜNİSTLERİN TUTUMU

İkinci bölümde söylenenler, İngiltere'deki Çartistler ve Amerika'daki Tarım Reformcuları gibi günümüzde mevcut olan işçi sınıfı partileri karşısında, komünistlerin nasıl bir tutum alması gerektiğine açıklık getirilmiştir.

Komünistler işçi sınıfının dolaysız hedeflerine ulaşmak ve gündelik çıkarlarını sağlama almak için de mücadele ederler; fakat bugünkü hareket içinde aynı zamanda hareketin geleceğini temsil ederler. Fransa'da tutucu ve radikal burjuvaziye karşı Sosyal Demokratlarla ittifak yaparlar; ama büyük devrimden geleneksel olarak aktarılagelen laf kalabalığı ve aldatmacalar karşısında eleştirici bir tavrı ortaya koyma hakkından da vazgeçmezler.

Komünistler İsviçre'de, kısmen Fransa'daki anlamıyla demokratik sosyalistlerden, kısmen de radikal burjuvalardan, kısacası çelişik unsurlardan meydana gelen bir parti olduğunu gözden kaçırmaksızın, Radikalleri desteklerler.

Polonya'da, milli kurtuluşun ilk şartı olarak toprak devrimi için direten partiyi, yani 1846 Krakovi ayaklanmasını hazırlayan partiyi desteklerler.*

Almanya'da, komünistler burjuvazinin her devrimci hareketinde mutlak krallığa, feodal beylere ve küçük burjuvaziye karşı onun yanında savaşırlar.

Fakat burjuvazinin kendi hakimiyetiyle birlikte zorunlu olarak yaratacağı toplumsal ve siyasi koşulların her birini, Alman işçilerinin zaman kaybetmeksizin burjuvaziye karşı bir silaha çevirebilmeleri için ve Almanya'da gerici sınıfların devrilmesinden sonra, burjuvazinin kendisine karşı savaşın derhal başlayabilmesi için, burjuvaziyle proletarya arasındaki hasım çelişkiyi olanca açıklığıyla işçi sınıfının bilincine sokmaktan bir an olsun geri durmazlar.

Komünistler dikkatlerini en çok Almanya'ya çevirmişlerdir. Çünkü Almanya, Onyedinci yüzyıl İngiltere'sindekinden, Onsekizinci yüzyıl

---

** Bütün Polonya'yı kapsayan bir ayaklanma teşebbüsünde sadece Krakovi isyancıları, 22 Şubat 1848'de zafere ulaştılar ve milli bir hükümet kurdular. Hükümet bir bildiri ile feodal beylerin imtiyazlarının kaldırıldığını ilan etti. Fakat isyan hareketi Mart ayı başında bastırıldı, 1815'ten itibaren Avusturya, Rusya ve Prusya'nın ortak denetimi altında bulunan Krakovi 1846 Kasım'ında imzalanan bir antlaşma ile Avusturya tarafından ilhak edilmişti.*

Fransa'sındakinden daha ileri Avrupa medeniyeti koşullarında ve çok daha gelişmiş bir proletarya ile gerçekleştirilecek bir burjuva devriminin eşiğindedir ve çünkü Almanya'da burjuva devrimi, hemen onun ardından gelecek bir proletarya devriminin başlangıcı olacaktır.

Kısacası, komünistler her yerde, kurulu toplumsal ve siyasi düzene karşı her türlü devrimci hareketi desteklerler.

Bütün bu hareketlerde, o sıradaki gelişme düzeyi ne olursa olsun mülkiyet sorununu hareketin temel sorunu olarak öne çıkarırlar.

Nihayet, her yerde, bütün ülkelerin demokratik partileri arasında birlik ve anlaşma sağlanması için çaba harcarlar.

Komünistler görüşlerini ve hedeflerini gizlemeye tenezzül etmezler. Hedeflerine ancak bütün mevcut toplumsal koşulların zorla devrilmesiyle ulaşılabileceğini açıkça ilan ederler. Varsın hakim sınıflar bir komünist devrimden korkup titresinler. Proleterlerin zincirlerinden başka kaybedecek hiç bir şeyleri yok. Kazanacakları bir dünya var.

BÜTÜN ÜLKELERİN İŞÇİLERİ BİRLEŞİN!

EK

KOMÜNİSTLER BİRLİĞİ TÜZÜĞÜ

Komünistler Birliği Tüzüğü

• Birinci Bölüm: Birlik

1. Birlik'in amacı burjuvazinin alaşağı edilmesi, proletaryanın egemenliği, sınıf karşıtlıkları üzerine kurulu olan eski burjuva toplumunun yıkılması, sınıfsız ve özel mülkiyetsiz yeni bir toplumun kurulmasıdır. *(Heide kod adıyla Wilhem Wolf'un sekreter olarak, Karl Schill kod adıyla başkan olarak Schapper'in imzaladığı ilk taslakta amaç maddesi şöyledir:*

"Birlik ortak mülkiyet teorisini yayarak ve bunun pratik uygulamasını mümkün olan en kısa sürede sağlayarak insanlığın kurtuluşunu amaçlar.")

2. Birlik'e kabul koşulları şunlardır:

a) Amaca uygun bir hayat tarzı ve faaliyet;

b) Devrimci enerji ve propaganda yeteneği;

c) Komünizmi meslek edinmek;

d) Hiçbir anti-komünist kuruluşa girmemek; ve herhangi bir örgüte kaydolmadan önce üst komiteyi bilgilendirmek;

e) Birlik kararlarına uymak;

f) Birlik'in her türlü işlerinin varlığı konusunda sükut;

g) Bir komüne oybirliği ile kabul edilmiş olmak.

Bu koşullara uymayanlar ihraç edilir. *(Bkz. Sekizinci Bölüm)*

(İlk taslağın üçüncü maddesinde bu koşullar yerine şunlar yeralıyordu:

"a. Dürüst bir yaşam tarzını benimsemek;

b. Asla onursuz bir davranışta bulunmamış olmak;

c. Birlik'in ilkelerini kabul etmek;

d. Geçim kaynaklarını bildirmek;

e. Herhangi bir siyasi veya milli derneğe üye olmamak;

f. Bir Komün'e oy birliğiyle kabul edilmek;

g. Sadakatle çalışacağı ve sır tutacağı konusunda şeref sözü vermek.")

3. Bütün üyeler eşit ve kardeştirler, dolayısıyla her durumda birbirlerine yardımla yükümlüdür.

4. Üyelerin bir örgüt ismi olur.

5. Birlik Komünler, Çevreler, Yönetici Çevreler, Merkezi Konsey ve Kongre'den oluşur.

• İkinci Bölüm: Komün

6. Komün en az üç, en fazla yirmi üyeden oluşur. *(İlk taslakta en fazla oniki.)*

7. Her Komün bir başkan, bir başkan yardımcısı seçer. Başkan toplantıları yönetir, başkan yardımcısı kasaya bakar ve başkanın yokluğunda onun yerini tutar.

8. Yeni üyeler, önceden Komünün onayı alınarak başkan ve öneren üye tarafından üyeliğe alınır.

(İlk taslakta üyelerle ilgili sekizinci maddede şunlar söyleniyordu:

"Komün üyeleri Birlik'in üye sayısını arttırmak için coşku ve gayretle çalışıp, uygun kadroları kazanmalı ve her zaman şahısları değil ilkeleri rehber edinerek çalışmalıdır.")

9. Farklı Komün'ler birbirlerini tanımazlar ve birbirleriyle irtibatlanamazlar.

10. Komünlerin kendilerini tanımlayan isimleri olur.

11. Adresini değiştiren üyeler önceden başkanı bilgilendirir.

• Üçüncü Bölüm: Çevre

12. Çevreler en az iki en fazla on Komün'ü kapsar.

13. Komünlerin başkan ve başkan yardımcıları Çevre komitesini oluşturur. Çevre komitesi kendi içinden bir başkan seçer; kendine bağlı komünlerle ve Yönetici Çevre ile irtibatlanır.

14. Çevre komitesi Çevre'ye bağlı tüm komünler için yürütme gücüdür.

15. Tek başına olan komünler ya varolan bir Çevre'ye bağlanır, ya da başka komünlerle bir araya gelerek yeni bir Çevre oluşturur.

• Dördüncü Bölüm: Yönetici Çevre

16. Bir ülkedeki yahut bölgedeki Çevreler bir Yönetici Çevre'nin otoritesi altındadır.

17. Birlik'in Çevrelerinin bölünmesine, Yönetici Çevrelerin tayinine, Merkezi Konseyin önerisiyle Kongre karar verir.

18. Yönetici Çevre bir bölgedeki tüm Çevreler için yürütme yetkİsine sahiptir. Kendine bağlı Çevrelerle ve Merkezi Konsey'le irtibatlanır.

19. Yeni kurulan Çevreler en yakın Yönetici Çevre'ye bağlanır.

20. Yönetici Çevreler geçici olarak Merkezi Konseye karşı, sonuçta da Kongre'ye karşı sorumludur.

• Beşinci Bölüm: Merkezi Konsey

21. Merkezi Konsey tüm birlik için yürütme gücünü oluşturur ve bu konumuyla Kongre'ye karşı sorumludur.

22. Kongre'nin Birlik'in adresi olarak belirlediği yerin Yönetici Çevresi tarafından seçilen en az beş üyeden oluşur.

23. Merkezi Konsey bütün Yönetici Çevrelerle irtibat halindedir. Üç ayda bir örgütün tümünün durumu hakkında bir rapor sunar.

• Altıncı Bölüm: Ortak Düzenlemeler.

24. Komünler, Çevreler, Yönetici Çevreler ve Merkezi Konsey, en az iki haftada bir toplantı yapar.

25. Yönetici Çevre'nin ve Merkezi Konsey'in üyeleri bir yıllığına seçilirler; yeniden seçilebilir ve seçmenleri tarafından geri alınabilir.

26. Seçimler her yılın Eylül ayında yapılır.

27. Yönetici Çevreler tartışmaların, Birlik'in amaçlarına uygun biçimde yürümesini sağlamakla yükümlüdürler.

Eğer Merkezi Konsey bazı sorunların tartışılmasında genel ve acil bir yarar olduğu kanısına varırsa, bütün birliği bu sorunları tartışmaya davet etmelidir.

28. Birlik'in her üyesi kendi Yönetici Çevresiyle en az üç ayda bir, her Komün de Yönetici Çevre ile en az ayda bir irtibatlanmalıdır.

Her Çevre, Yönetici Çevre'ye en az iki ayda bir alanıyla ilgili bir rapor sunmalı; Yönetici Çevreler de her üç ayda bir Merkezi Konsey'e rapor vermelidir.

29. Birlik'in her birimi güvenlik konusunda, enerjik bir eylem çizgisinin oturtulması konusunda tüzük sınırları çerçevesinde ve kendi sorumluluğu altında olmak üzere uygun tedbirler almalı ve bir üst organı bu konularda gecikmeksizin haberdar etmelidir.

• Yedinci Bölüm: Kongre

30. Kongre bütün Birlik'in yasama gücüdür. Tüzük değişikliği konusunda bütün değişiklikler, Yönetici Çevreler tarafından Merkezi Konsey'e gönderilir ve bunlar Merkezi Konsey tarafından sunulur.

(İlk taslağın yirmibirinci maddesi Kongre'nin kararlarının Komün'lerin onayına sunulmasını şart koşuyordu.)

31. Her Çevre bir delege tayin eder.

32. Otuz üyeye kadar üyesi olan her bir Çevre bir delege; altmış üyeye kadar olan iki, doksan üyeye kadar olan üç vs. delege gönderir. Çevreler kendi bölgelerinden olmayan Birlik üyelerini delege olarak tayin edebilirler. Ancak bu durumda delegelerini ayrıntılı bir manda sunmalıdır.

33. Kongre her yılın Ağustos ayında toplanır, acil durumlarda Merkezi Konsey olağanüstü kongreler toplar.

34. Kongre her seferinde Merkezi Konsey'in bir yıl boyunca nerede konumlanacağını ve bir dahaki kongrenin nerede yapılacağını belirler.

35. Merkezi Konsey kongreye katılır, ama sadece istişari oy sahibidir.

36. Kongre her bir oturumun ardından bir sirküler yayınlamanın yanısıra, bir de parti adına manifesto yayınlar.

• Sekizinci Bölüm: Birlik'e Karşı Suçlar

37. İkinci maddedeki üyelik koşullarına aykırı davrananların üyeliği duruma göre askıya alınır yahut iptal edilir. Üyelikten ihraç edilenlerin

geri alınması mümkün değildir.

38. İhraç kararını yanlız Kongre verebilir.

39. Çevre veya Komünler üyelerini uzaklaştırabilir, ama bunu derhal bir üst organa bildirmelidir. Bu durumda dahi son kararı Kongre verir.

40. Üyeliği askıya alınanların yeniden kabulü, Çevre'nin önerisiyle Merkezi Konsey tarafından sağlanır.

41. Birlik'e karşı işlenen suçlar Yönetici Çevre tarafından yargılanır ve bu kararların uygulanmasını da Yönetici Çevre üstlenir.

42. Üyeliği askıya alınanlar veya ihraç edilenlerle, genel olarak kuşkulu unsurlar, Birlik tarafından izlenir ve zararsız hale getirilir. Bu gibi unsurların tertipleri vakit geçirmeksizin ilgili Komün'e bildirilir.

• Dokuzuncu Bölüm: Mali Kaynaklar

43. Kongre her üye tarafından ödenecek asgari aidatı her ülke için ayrı ayrı belirler.

44. Bu aidatın yarısı Merkezi Konsey'iN, diğer yarısı da ilgili Komün'ün ya da Çevre'nin kasasına gider.

45. Merkezi Konsey'in kaynakları şu amaçla kullanılır:

I. Haberleşme ve yönetim masraflarını karşılamak için;

II. Propaganda, bildiri ve broşürlerin bastırılıp dağıtılması için;

III. Merkezi Konsey'in zaman zaman başka bölgelere gönderilen özel görevlilerinin masraflarını karşılamak için.

46. Yerel yönetimlerin mali kaynakları ise şu amaçlar için kullanılır:

I. Haberleşme masraflarını karşılamak için;

II. Propaganda broşürlerinin basılıp dağıtılması için;

III. Geçici görevlilerin masraflarını karşılamak için.

47. Altı ay boyunca ödentilerini ödemeyen Komün ve Çevre'ler Merkezi Konsey tarafından birlik dışına çıkarılır.

48. Yönetici Çevreler, en az üç ayda bir kendilerine bağlı Komün'lere gelir ve giderlerinin hesabını verirler. Merkezi Konsey, genel mali durum ve kaynakların kullanımı hakkında bir raporu Kongre'ye sunar.

Birlik'in kaynaklarına yönelik en küçük hatalı tutum en ağır biçimde cezalandırılır.

49. Olağandışı harcamalar ve Kongre masrafları olağandışı katkılarla karşılanır.

• Onuncu Bölüm: Üyeliğe Kabul

50. Komün başkanı, adaya tüzüğün birden kırkdokuza kadar olan maddelerini okur, bunları açıklar ve özellikle Birliğe katılanların karşı karşıya kalacağı yükümlülükleri açık seçik anlatır. Bunun ardından şu soruyu sorar: "Bu koşullarda Birlik'e katılmak istiyor musun?", eğer aday "Evet!" yanıtını verirse o zaman başkan kendisinden Birlik üyesi olarak yükümlülüklerini yerine getireceğine dair şeref sözü alır, onu Birlik üyesi ilan eder, Komün'ün bir sonraki toplantısına katılmasını sağlar.

(İlk taslakta üyeliğe kabul aşamasında adaya şu beş sorunun sorulması öngörülüyordu:

"a. Ortak mülkiyet ilkelerinin doğru olduğuna tamamen inanıyor musun?

b. Bu ilkelerin en kısa zamanda gerçekleşebilmesi için güçlü bir Birlik'in gerekli olduğunu düşünüyor musun ve böyle bir Birlik'e katılmak ister misin?

c. Ortak mülkiyet ilkelerinin yaygınlaşması ve pratikte gerçekleşmesi için sözle ve eylemle daima çalışacağına söz verir misin?

d. Birlik'in varlığı ve iç işleri hakkında sır tutacağına söz verir misin?

e. Birlik kararlarına bağlılıkla uyacağına söz verir misin? O halde bütün bunların güvencesi olarak bize şeref sözü verir misin?")

Londra, 8 Aralık 1847

1847 Sonbaharındaki İkinci Kongre Adına

Sekreter: Engels

Başkan Karl Schapper

Manifest

der

Kommunistischen Partei.

Veröffentlicht im Februar 1848.

Proletarier aller Länder vereinigt euch.

London.

Gedruckt in der Office der „Bildungs=Gesellschaft für Arbeiter"

von J. E. Burghard.

46, Liverpool Street, Bishopsgate.